This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 06829120 6

Backhouse
ZMTV

VERHAAL

VAN HETGENE

Z. B. VAN ESPEN J. U. D.

ALS OOK

CHRISTIAAN VAN ERKEL

EN

PASCHASIUS QUESNEL

BETREKKELIJK DE NEDERLANDSCHE ZENDING

VERRIGT HEBBEN.

DOOR

TILEMANNUS BACKHUSIUS.

EENE BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS DER

UTRECHTSCHE KERK.

UIT HET LATIJN DOOR

F. J. VAN VREE, R. K. P.

TE UTRECHT,

BIJ J. R. VAN ROSSUM.

1836.

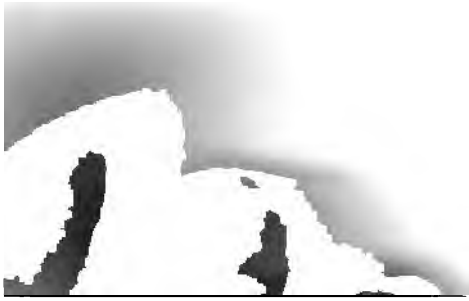

VERHAAL

VAN HETGENE

Z. B. VAN ESPEN J. U. D.

ALS OOK

CHRISTIAAN VAN ERKEL

EN

PASCHASIUS QUESNEL

BETREKKELIJK DE NEDERLANDSCHE ZENDING VERRIGT HEBBEN.

DOOR

TILEMANNUS BACKHUSIUS.

EENE BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS DER *UTRECHTSCHE KERK.*

UIT HET LATIJN DOOR

F. J. VAN VREE, R. K. P.

TE UTRECHT,
BIJ J. R. VAN ROSSUM.
1836.

ZMTV

227430

APPROBATIO.

Imprimatur.

Datum MECHLINIÆ
6 *Februarii* 1827.

Signé J. FORGEUR, *Vic. Gen.*

N° $\frac{4}{26}$

Imprimatur.

De Mandato Illmi. Dni
Vicesuperioris Miss. Holl.

AMISFURTI hâc 3ª *Maji* 1836.

G. A. VERMEULEN,
Archipr. Ultraj.

ERRATA.

Bladz.	Reg.		
X.	1.	v. b. staat:	*hervormnig*, lees: *hervorming.*
XVI.	3.	» » ——	*alle*, lees: *alles.*
42.	3.	v. o. ——	*lega*, lees: *lege.*
46.	2.	» » ——	*van Holzate*, lees: *uit het Holsteinsche.*
72.	3.	v. b. ——	*ontluiking*, lees: *ontduiking.*
96.	11.	v. o. ——	*les*, lees: *lex.*
142.	9.	v. b.	moet uitgelaten worden: *en te regt.*
161.	6.	» » ——	*maar ook*, lees: *waar ook.*

VOORWOORD.

Wat is dan toch het Jansenismus? — Eene Secte, die haar eigen aanwezen ontkent en ontkennende bewijst; die den Paus uitroept als den Stedehouder van CHRISTUS,

als den opvolger van PETRUS, als door den Godmensch aangesteld om de Kerk te regeren, en die evenwel de stelligste, de krachtigste en tienmalen herhaalde uitspraken der Opperpriesters veracht, overtreedt, met belagchelijke verzinselen bespot; eene Secte, die er openlijk voor uitkomt, stellingen te verwerpen, welke zij nogtans van ganscher harte aankleeft en met alle krachten, zelfs openlijk, verdedigt; eene Secte eindelijk, welker mogelijkheid men geneigd zou zijn in twijfel te trekken, indien men de treurige wezenlijkheid niet voor de oogen hadde.

En evenwel, welke Secte had immer eene zoo groote menigte van uitstekende talenten tot ijverige kampvechters als het Jansenismus? ARNAULD, NICOLE, PASCAL, SACY, welke namen, welke mannen! — Zouden dan de grootste vernuften zich het ligtst laten wegslepen door die aanlokkende ondeugd, die wars van alle juk, wars zelfs van de weldadigste leiding, de oogen van hare slagtoffers verblindt, om hen, terwijl

zij zich over hunne wijsheid verheugen, langs ongemerkte dwaalwegen, in afgronden van dwaasheid te storten! — En wat wónder dan ook, dat geene Secte immer onuitputtelijker was in looze uitvindselen om zich te redden, in geheime sluiphoeken om zich te verbergen, in listige middelen om zich staande te houden? Men hoorde hare aanhangers de onverstaanbaarste twisten voeren over den zin der duidelijkste woorden; men zag hen het aanwezen loochenen van stellingen, die zij met eigene oogen lazen; en de gezworene vijanden des Christendoms, in de jongst verloopene eeuw, hebben er geen geheim van gemaakt, dat die Secte hun in de handen werkte, om de Kerk, tot welke zij beweerde te behooren, te vernietigen, en de beloften van JESUS CHRISTUS, dien zij als den Zoon Gods aanbidt, te verijdelen.

Onverklaarbaar Jansenismus! Kind van hoogmoed, opgekweekt door halsstarrigheid, dat, als konde het de schande van deszelfs afkomst en wezen niet dragen, zich zelven den naam van spook en hersenschim heeft

toegelegd, doch daarom niet minder diepe wonden heeft gegraven in den schoot der Kerk; dat thans, schier magteloos en uitgeput, en door geen krachtiger dauw van boven gevoed, met rasse schreden deszelfs ontbinding nadert, en als een geschiedkundig gedenkteeken nog eenigen tijd overblijft, om den opmerkzamen beschouwer waarschuwend toeteroepen: « Zie daar! in wat afgronden men henen stort, wanneer men « de hand verstoot, aan welker leiding de « Godmensch zijne geloovigen heeft toevertrouwd, wanneer men het gezag van deszelfs plaatsbekleeder op aarde miskent."

Ja, de Voorzienigheid, die dit kwaad heeft toegelaten, tot nuttige doeleinden en om den menschen tot waarschuwing te dienen, is langzaam, doch zigtbaar, werkzaam, om, nu hare doeleinden bereikt zijn, hetzelve weder weg te nemen. Het ligchaam van het Jansenismus smelt langzaam weg, de gebindten alleen staan er nog, als een geraamte; doch zonder grondslag, zonder kracht, die er hechtheid aan geven kan,

en het oogenblik is niet verre meer af, waarop het in zal storten, om in de jaarboeken van het verledene onder de duizend en ééne misgeboorten van 's menschen geest te worden aangeteekend. — Maar zou men dit werk der Voorzienigheid onverschillig mógen aanzien? Zou het niet pligt zijn voor hem, die Hare wegen gadeslaat en Hare bedoelingen begrijpt, zijne zwakke krachten intespannen en dezelve met Hare almagt te vereenigen, om, zoo veel de Voorzienigheid den mensch als werktuig wil gebruiken, de beletselen op te ruimen, en Hare inzigten te bevorderen!

Dusdanige gedachten rezen in mij op, toen mij onlangs het boekje in de handen viel: ACTA Z. B. VAN ESPEN &c. — Hoe geschikt is dit werkje, om de Katholijken bekend te maken met de middelen, door welke het Jansenismus in ons Vaderland, zich het aanzien van een deel der Katholijke Kerk, den schijn zelfs van een Hierarchiek bestuur heeft weten toeteëigenen; hoe geschikt, om hun, wien men immer voor-

preekt en die het ook ter goeder trouw gelooven, dat zij leden der Kerk zijn, de oogen te openen, en hun te doen zien, dat zij slechts de aanhangers zijn van eene Factie, welke de Kerk zich genoodzaakt heeft gezien, om derzelver halstarrigheid, buiten hare Gemeenschap te sluiten; hoe geschikt eindelijk om ieder te overtuigen, dat het Jansenismus helaas! geene hersenschim is, maar eene wezenlijke scheuring, die maar al te afdoende bewijzen van haar bestaan gegeven heeft! En hoe nuttig ware het welligt dan niet, dat dit werkje meer algemeen bekend werde, op dat allen, zoo wel Katholijken als Jansenisten, in een onwederlegbaar verhaal van de schandelijkste verachting van het gezag en de magt des Pausen, als Opperherder der Kerk van CHRISTUS, de nietigheid der zoogenaamde *Kerk van Utrecht* mogten erkennen!

Deze denkbeelden aan mijnen eerwaardigen Vriend, den Heer F. J. VAN VREE, mede deelende, en Hem van dezelve niet verwijderd vindende, had ik geringe moeite,

Hem te bewegen, eene vertaling van dit werkje publiek te maken; hetwelk U dan hier, geachte Lezer! wordt aangeboden.

Aan U vooral zij dit boekje ter ernstige overweging aanbevolen, die het onschatbaar geluk van tot de Kerk van CHRISTUS te behooren op deszelfs prijs waarderende, U nogtans door eenige weinigen in den waan laat brengen, als kondet gij in weerwil der Kerk zelve in hare Gemeenschap zijn, en niet begrijpt, dat gij, met hen te volgen, die zich halstarrig aan haar gezag onttrekken, U geene leden der Algemeene Kerk, maar slechts de aanhangers van hunne partij kunt noemen; — aan U vooral, op dat het onwraakbaar tafereel van de wederregtelijkste verachting der eeuwige regten, door den Godmensch aan Zijnen Stedehouder voor het heil der Kerk geschonken, den misleiden de oogen opene, en, zoo God geve, het einde der jammerlijke scheuring bespoedige. Moge dit boekje hiertoe medewerken, moge het bijdragen tot de kennis van en onder-

werping aan de goddelijke regten van den Opperherder der Kerk, het middelpunt der eenheid, buiten hetwelk de Kerk niet kan bestaan! dan zal het doel bereikt zijn. —

J. G. WENNEKENDONK.
R. K. Pr.

INLEIDING

VAN DEN

VERTALER

TOT HET

VERHAAL

VAN DEN

SCHRIJVER.

Het heeft nuttig geschenen de lezers tot het volgende *Verhaal* voor te bereiden, door eenige narigten over den persoon des Verhalers, en door een kort overzigt van de geschiedenis des kerkelijken bestuurs in ons

Vaderland na de tijden der hervormnig. Het eerste zal strekken om den lezer te doen oordeelen in hoe verre hij den Verhaler vertrouwen schenken kan; het tweede zal hem in staat stellen, het verhaal duidelijker te bevatten. Want dewijl de schrijver in het midden der gebeurtenissen invalt, ontstaat daardoor voor de tegenwoordige lezers zekere duisterheid, waar voor de schrijver in zijnen tijd, toen de gebeurtenissen nog versch in het geheugen lagen, niet behoefde te vreezen. Hetgeen wij in deze *Inleiding* zeggen zullen, is voor het grootste deel uit de werken van BACKHUSIUS zelven genomen.

I. TILEMANNUS BACKHUSIUS was geboren te Oostende. Na zijne voorbereidende studiën te Boulogne geëindigd te hebben, werd hij door zijne ouders naar Leuven gezonden, om aan de beroemde Universiteit dier stad zich op de wijsbegeerte toe te leggen. Hier maakte hij kennis met OPSTRAET, HENNEBEL, CYNCK enz. en las eenige werken der Janse-

nisten. Genegen tot een afgezonderd leven, vertrok hij naar Orval, eene abtdij van de orde der Cistercienzers, om daar in stille eenzaamheid zijne dagen door te brengen. Dan zijne zwakke gezondheid liet hem niet toe de gestrengheden van den regel, welken men in die abtdij volgde, te onderhouden. Hij verliet dus dezelve, zonder professie gedaan te hebben, en ging wederom naar Leuven om zich in de godgeleerdheid te oefenen. Hier woonde hij gedurende twee jaren in het Hollandsch Collegie, van hetwelk PETRUS MELIS toen president was. Doch als door eene onweerstaanbare zucht naar de eenzaamheid getrokken, begaf hij zich naar de abtdij van Beauprez, in welke hij, zonder zich aan den regel te verbinden, woonde, en de leefwijze der religieusen, zoo veel zijne zwakheid toeliet, navolgde. « Daar, zegt hij zelfs, heb ik vele dagen « slecht besteed aan het lezen van Janse- « niste boeken, welke mij van Leuven ge- « zonden werden."

Het was in dien tijd, dat hij eenen brief 1716.

ontving van G. VERHEUL, een' hollandschen Priester, hem vragende, of er in Lotharingen niet een Bisschop zou kunnen gevonden worden, die zich zou willen leenen om den jongen lieden, op dimissorialen van de zoogenaamde Vicarissen des Utrechtschen Kapittels, de H. Orden te geven. BACKHUSIUS, aan de wezenlijkheid van dat kapittel in het minst niet twijfelende, en wetende, dat deszelfs leden Jansenistgezind waren, gelijk hij zelf was, meende Gode eene dienst te zullen bewijzen, als hij eenen zoodanigen Bisschop opzogt. Hij trachtte den Bischop van Metz door deszelfs Vicaris hier toe over te halen; maar dit mislukte. Intusschen knoopte hij, door deze bemoeijingen, naauwe betrekkingen aan met de hoofden der wederspannige geestelijken in de Vereenigde Provincien, en toen hij eene reis naar zijn vaderland wilde doen, kon hij zich niet onthouden van hen, die hij voor onderdrukte broeders hield, te gaan bezoeken. Men begrijpt met hoe groote vreugde hij ontvangen werd. De wederspannigen,

in hem eenen ijverigen Jansenist ziende, die niet van kunde ontbloot was, trachtten hem over te halen om zich onder de geestelijkheid der Utrechtsche Kerk te doen opnemen. Na eenen langdurigen tegenstand (want hij was werkelijk reeds naar Brugge gegaan) liet hij zich eindelijk bewegen, voor- 1717.
namelijk door den raad van zekeren Pater G. WILLÊMANS, die van der kindschheid af al zijn vertrouwen bezeten had. Dan er bestond nog eene groote zwarigheid. BACKHUSIUS, tot Brugge behoorende, en door de tonsuur, die hij vroeger ontvangen had, lid der geestelijkheid van dat Bisdom zijnde, mogt, zonder verlof van zijnen eigenen Bisschop, niet tot een ander diocees overgaan. Doch men maakte hem wijs, dat de kerk van Utrecht het voorregt had om onderdanen van andere Bisdommen onder hare geestelijkheid op te nemen, en zoo verloste men hem van zijnen gewetensangst. Na vruchteloos gepoogd te hebben, den Bisschop van Boulogne tot het geven der wijdingen over te halen, begaven de wijdelingen zich

1718. naar Senez, welks Bisschop er geene zwarigheid in vond om hun de H. Orden toe te dienen.

Backhusius, alzoo steelsgewijze Priester gewijd, kwam te Utrecht aan, vol van ijver
1719. om de scheuring te helpen voortplanten. Na veel twistens over zijne bestemming, werd hij als Kapellaan naar den Helder gezonden. Hier bleef hij niet lang, want hij vertrok in het volgende jaar naar Noordstrand, een eiland, waarop het kapittel of liever het Vicariaat aanzienelijke bezittingen had, en welks inwoners sedert eenigen tijd door uit Holland gezondene Priesters bediend werden. Toen hij daar een paar jaren gearbeid had, onderrigtte hem Pater J. peeters, van het *Oratorium*, dat het Utrechtsche Kapittel, hetwelk hij nogthans voor regtmatig hield, over dit eiland geene jurisdictie had. Hier over aan van erkel, den deken van het waan-kapittel geschreven hebbende, ontving hij een geruststellend, maar inderdaad ongegrond antwoord. Hij echter, vertrouwende op des

dekens geleerdheid, hield zich met dit antwoord aanvankelijk te vreden. Nogtans bleef hem altijd eenige onrust over, en wij mogen gelooven, dat hij daarin de eerste aanleiding tot het verlaten der scheuring gevonden heeft. Toen hij vervolgens, tot 1722.
uitrusting van zijne vermoeijenissen, eenigen tijd in Holland kwam doorbrengen, hoorde hij, toen voor het eerst, spreken over het verkiezen van eenen eigen Bisschop. BACKHUSIUS, die eene zoodanige keuze en eene wijding, zonder pauselijke goedkeuring, met de H. Kerkregels niet overeen kon brengen, besloot van toen af, den aanhang vaarwel te zeggen, zoo de hoofden hun plan doorzetteden. Een jaar later werd hij aangesteld tot Pastoor te Vianen, en daar heeft hij, toen de wederspannigen hun 1724.
dolzinnig plan volvoerd hadden, der scheuring vaarwel gezegd. Nu werd hij, als een vijand, gehaat, gelasterd, vervolgd, zoodat hij gedwongen is geweest Vianen te verlaten. Later is hij kanunnik geworden van de kerk te Brugge, en heeft hij onderscheide-

ne geschriften tegen de Utrechtsche scheurmakers uitgegeven. Men begrijpt dat zijne getuigenis van groot gewigt is, daar hij alle in persoon en van nabij gezien heeft. Want gedurende zes jaren heeft er tussohen hem en de voornaamste hoofden der scheuring eene naauwe vriendschap bestaan, die hem zelfs aan de geheimen deelachtig maakte. Zoo veel over hem; nu iets over het kerkelijk bestuur na de hervorming.

II. Toen na het invoeren der hervorming in deze gewesten de Aartsbisschop van Utrecht, FREDERIK SCHENK VAN TOUTENBURG, overleden was, geraakte hier de geestelijke besturing der Katholijken geheel in wanorde. De Kapittels vervielen, omdat vele der kapittelheeren tot de nieuwgezinden overgegaan waren, terwijl de overigen, op weinigen na, zich der godsdienst niet aantrokken. Op deze wijze verminderde het getal der Katholijken dagelijks, en de overblijvende waren verstrooide schapen zonder Herder.

De Opvolger van PETRUS, wien door den Heer de zorg over de gansche kudde toevertrouwd is, mogt de godsdienst in deze streken in zulken droevigen toestand niet laten, maar was verpligt iemand aan te stellen, die de verstrooide schapen verzamelen en de afgedwaalde terug brengen kon. GREGORIUS XIII werd dan te rade om SASBOLDUS VOSMEER aan te stellen tot *Apostolischen Vicaris*, aan wien, als verbeeldende den persoon van den Paus, al de overgeblevene Katholijken onderdanig zouden wezen. Men ziet dat in deze geheele zaak sprake was noch van Kapittel, noch van keuze, noch van Aartsbisschop van Utrecht; maar dat de Apostolische Stoel uit eigene beweging den Katholijken dezer landen eenen Herder gaf. Voorzeker ging hij hier in zijne magt niet te buiten; want *hij heeft*, volgens Neerkassel zelven (*), *eene zoo uitstekende* 1583.

(*) Eam siquidem in apostolicâ sede veneror potestatem, pro cujus eminentiâ, quos sibi placuerit foederatis Belgiis praeficere potest. *Epist. ad S. Congr. dat. 31 mart. 1676.*

magt dat hij zulke personen over de Nederlanden kon aanstellen, als hem behaagde. De nood dwong hem daarenboven om van deze magt gebruik te maken.

1602. SASBOLDUS, zich om zaken, zijn bestuur betreffende, naar Rome begeven hebbende, werd door CLEMENS VII benoemd tot Aartsbisschop, niet van Utrecht, maar van Philippi *in partibus.* Ten gevolge dezer benoeming werd hij uit de Vereenigde Provincien gebannen en werden zijne goederen verbeurd verklaard. Daar hij nu in persoon onder zijne kudde niet tegenwoordig kon blijven, was hij bedacht op middelen, door welke zijne gedwongene afwezigheid haar niet zoude schaden. Hij stelde dan Vicarissen-generaal aan, tot welke aanstel-

1611. ling hij, naar zijne eigene getuigenis, eene bijzondere volmagt van den Apostolischen Stoel ontvangen had. Nu, men weet dat een Bisschop geene bijzondere volmagt van den Paus behoeft om vicarissen generaal in zijn eigen diocees aan te stellen. Het is dus ook hieruit blijkbaar, dat SALBOLDUS

geen Aartsbisschop van Utrecht geweest is.

Na den dood van SASBOLD werd PHILIPPUS ROVENIUS door den H. Stoel tot Apostolischen Vicaris in de Vereenigde Gewesten aangesteld. Ook bij deze benoeming vindt men geen spoor van een Utrechtsch kapittel of van eene keuze door hetzelve verrigt. Zes jaren later werd ROVENIUS, even als zijn voorganger, door den Paus PAULUS V tot Aartsbisschop van Philippi benoemd, en den 8en November van het volgende jaar werd hij gewijd door den Nuncius SANSEVERINI. 1614. 1620.

Onder het bestuur van dezen Vicaris had er eene gebeurtenis plaats, bij welke wij ons wat langer moeten ophouden. ROVENIUS namelijk, door de uitgestrekste zorgen overladen, besloot eene *congregatie* van priesters in te stellen, die hem zijnen al te zwaren last zouden helpen torschen. De ongehoorzame geestelijkheid heeft deze *congregatie* altijd voor het metropolitaan Kapittel van Utrecht willen doen doorgaan; maar zeer ten onregte. Want, of wel het metropolitaan Kapittel bestond toen nog, of het 1633.

was te niet gegaan. Zoo het te niet gegaan was, kon ROVENIUS het niet weder oprigten, dewijl hem daar toe de magt ontbrak. Immers niet Aartsbisschop van Utrecht, maar alleen Apostolisch Vicaris zijnde, had hij geene andere magt dan die hem van den H. Stoel gegeven was: maar de H. Stoel had hem nimmer de magt verleend om een metropolitaan kapittel op te rigten. Indien, volgens de andere veronderstelling, het metropolitaan kapittel van Utrecht nog bestond, waar toe dan die oprigting door ROVENIUS? Het zoude voorwaar eene uiterste dwaasheid geweest zijn in den Apostolischen Vicaris, iets te willen oprigten, wat werkelijk bestond. Maar ROVENIUS was er ver af, van een kapittel te willen oprigten; hij heeft slechts ingesteld eene congregatie van priesters, onder de benaming van *Vicariaat*. Dit blijkt genoegzaam uit de acte van instelling, welke echter eerst in het jaar 1703 door de scheurzieken aan het licht gebragt is. Ik maak deze opmerking omdat dit stuk, gelijk wij het thans hebben, niet

zonder grond van vervalsching wordt verdacht gehouden.

In deze acte zegt de Aartsbisschop van Philippi: « Wij hebben geoordeeld te moe« ten oprigten, gelijk wij in Gods naam « oprigten bij deze, een zeker vicariaat « (*vicariatum quemdam*), tot het welk « wij, om door eene overgroote menigte « van zaken niet overladen te worden, voor « onze medehelpers, als leden van het vi« cariaat, opnemen de zeer Eerwaarde Hee« ren MR JOANNES WACHTELAAR" enz. Men ziet dat in deze woorden der oprigting van geen Kapittel gerept wordt. De magt, welke ROVENIUS aan dit vicariaat schenkt, gelijkt ook volstrekt niet naar de magt van een waar kapittel. « Wij belasten, zegt hij, « en bevelen op straf van ongehoorzaamheid « aan alle en iedere Pastoors van het « Utrechtsche dioeeces, en aan alle verdere « Priesters en Medearbeiders, zoo geordende als wereldlijke, dat zij in voorkomende moeijelijkheden tot dit *alzoo door ons* « *opgerigte vicariaat* hunne toevlugt ne-

« men; deszelfs bestiering, inzettingen en « ordonnantien, door ons goedgekeurd of « nog goed te keuren, werkdadig gehoor- « zamen, en zich daarop toeleggen, om ie- « der in zijnen staat voor het heil en « den voortgang van Gods Kerk in dit Bis- « dom ijverig te arbeiden." Uit deze woor- den kan men niet meer afleiden dan dat de leden van het vicariaat eene *gedelegeerde* magt van den Apostolischen Vicaris ontvin- gen; maar geheel anders is het met een Kapittel, hetwelk *ordinaire* magt bezit. Ook is een Kapittel uit zijnen aard altoosdurend, terwijl het vicariaat nogtans van den op- volger van ROVENIUS wel degelijk bevesti- ging gevraagd heeft. Meer dan het gezegde is er niet noodig om voldingend te bewij- zen, dat het vicariaat, door ROVENIUS opge- rigt, noch eene voortzetting van het oude Kapittel, noch een nieuw ingesteld Kapittel was. Zelfs blijkt er uit, dat er in Utrecht geen Kapittel hoegenaamd meer bestond. Waar toe zoude anders dit vicariaat ge- diend hebben? Het metropolitaan Kapittel

zoude immers de natuurlijke Raad van den Aartsbisschop geweest zijn.

« Maar, zeggen de ongehoorzamen, ROVE-« NIUS heeft uit de toen nog levende Dom-« kapitulairen vijf gekozen en in het vica-« riaat ingelijfd: deze hebben de regten van « het Kapittel in het vicariaat overgebragt." Ik wil de valschheid dezer gevolgtrekking niet aantoonen, maar zal alleen antwoorden met BACKHUSIUS: « Het is een enkel « verdigtsel, dat er vijf van deze Priesters « die ROVENIUS tot zijnen raad verkoos, Le-« dematen zouden geweest zijn van het ou-« de Kapittel: want, uitgenomen WACHTE-« LAAR, die een kanonniks-proef had in St « Maries Kerk, alle de andere waren nooit « in eenig kapittel ingelijfd geweest: deze « Priesters waren alleen *Missionarissen*, « van welkers hulp ROVENIUS zich wilde « bedienen in het bestier van *de Mis-« sie.*" (*).

ROVENIUS, afgemat door zorgen en door 1635.

(*) Backhusius *Bewijschrift* bladz. 31.

jaren, verlangde zijn ambt neder te leggen, of ten minste eenen *Coadjutor* (Medehelper) te verkrijgen. Hij wendde zich ten dien einde niet tot een gewaand Kapittel, maar tot den H. Stoel. Maar zijn verzoek werd hem niet toegestaan dan vijf jaren later. Toen werd hij namelijk uit de Vereenigde Nederlanden gebannen en kon dus voortaan bij zijne kudde niet meer tegenwoordig zijn. Dit deed URBANUS VIII besluiten hem eenen Medehelper toe te voe-
1640. gen. Na ingewonnen berigten werd deze waardigheid opgedragen aan JACOBUS DE LA TORRE, die zeven jaren later, krachtens eener Apostolische Breve van INNOCENTIUS X, tot Aartsbisschop van Ephese gewijd
1649. werd. Weinig tijds hierna werd hij voor eeuwig en altijd uit den Lande gebannen en zijn erfgoed verbeurd verklaard.

Men heeft ooit gezegd, dat DE LA TORRE door het kapittel van Utrecht verkozen is geweest; maar het tegendeel blijkt duidelijk. Want toen de Paus bevel gegeven had, te onderzoeken, wie tot het

Medehelperschap bekwaamst konde geoordeeld worden, hebben de voornaamste geestelijken van Utrecht en Haarlem zich vereenigd en met onderling goedvinden zes personen opgegeven. Als het om eene kapitulaire keuze te doen geweest ware, konden geene geestelijken van Haarlem daar aan deel genomen hebben, en zouden er niet zes te gelijk verkozen geweest zijn.

De waardige ROVENIUS overleefde de wijding van zijnen Coadjutor niet lang, maar overleed te Utrecht, waar hij zich, niettegenstaande het banvonnis tegen hem geslagen, heimelijk ophield. DE LA TORRE, met regt van opvolging benoemd zijnde, nam aanstonds het ambt van Apostolischen Vicaris op zich. Het schijnt, dat onder dezen Vicaris de geest van overheersching zich van de leden van het vicariaat heeft meester gemaakt en dat in dezen tijd het begin moet gezocht worden van eene stoutheid, welke zij naderhand tot het uiterste gedreven hebben. Dewijl DE LA TORRE verbannen zijnde, « buiten deze landen moest wo- 1651. 1655.

« men, zegt BACKHUSIUS *(Bewijsschrift* « bladz. 36), zoo was het geheel bestier der « Missie bij eenige weinige Priesters, die « de *Geldkast* in handen hadden; en van « wien hij ook t'eenemaal afhong. Hij « liet hun begaan. Doch veel andere Mis- « sionarissen klaagden geweldig over hunne « ondernemingen, en door een smeekschrift « lieten ze hunne eenparige klagten te Ro- « men hooren."

In hezelfde jaar reisde de Aartsbisschop van Ephese naar Rome, om rekenschap van zijne bediening te geven, en verzocht eenen Medehelper. Zijne Heiligheid, zonder den raad van de Nederlandsche geestelijkheid in te nemen, veel meer zonder de keus van eenig Kapittel, benoemde daartoe ZACHARIAS
1656. DE METZ. Indien er te Utrecht een metropolitaan Kapittel bestaan hadde, zoude het voorzeker zijne regten hebben doen gelden, het zoude den Paus in eerbiedige vertoogen onder het oog gebragt hebben, dat het in zijn regt om eene keuze te doen was gekrenkt geworden. Zoo iets is echter niet

gebeurd, om de zeer eenvoudige rede, dat er geen Kapittel aanwezig was, hetwelk in zijne regten gekrenkt worden kon.

ZACHARIAS, te Rome Bisschop van Trallen gewijd zijnde, aanvaardde zijn ambt met eenen treffenden brief, dien hij aan de voornaamsten der Hollandsche geestelijkheid zond. Maar een buitenlander en zonder voorkennis der geestelijkheid benoemd zijnde, behaagde hij aan dezelve niet, vond weinig ondersteuning, en heeft, volgens BACKHUSIUS, zijne dagen in hartzeer en gebrek doorgebragt. De waardige Prelaat stierf te Amsterdam in 1661.

DE LA TORRE leefde intusschen te Brussel, door de hoofden der Hollandsche geestelijkheid van alles rijkelijk voorzien, en toonde weinig ijver voor het bestuur der zending. Misschien was het eene soort van dankbaarheid jegens de Priesters, « die « de *Geldkast* in handen hadden," welke hem deed besluiten, om het, door NOVENIUS opgerigte, Vicariaat te bevestigen, te verheffen en met grootere eertitels te be- 1658.

kleeden. In de acte van goedkeuring en verheffing, door DE LA TORRE gegeven, wordt dit collegie van Priesters genoemd *Raad van het vicariaat.* Waarlijk een metropolitaan Kapittel zoude zich met dezen titel weinig vereerd achten, en vooral niet gesteld zijn op eene nieuwe bevestiging; want dewijl een Kapittel uit zijnen aard bestendig en altoosdurend is, behoeft het geene vernieuwde goedkeuring. De wijdsche eertitels, door DE LA TORRE aan den raad van het vicariaat gegeven, zijn doorslaande bewijzen, dat die raad de eigenschappen, noch de regten van een Kapittel bezat. Hij wil, dat deze vergadering zal zijn *een altoosdurende Senaat der Utrechtsche Kerk en Raad van het vicariaat; dat zij zal gehouden worden en gezag hebben* NAAR DE WIJZE *van een cathedraal kapittel* (ad instar capituli cathedralis); *dat derzelver leden zullen aangezien worden als waren zij* (ad instar) *gegraduerde kanunniken.* Maar als nu het vicariaat een waarachtig Kapittel geweest

ware, wat verkreeg het dan door deze acte van DE LA TORRE? Niets, het werd er veel eer door vernederd. Want *naar de wijze* van een kapittel gezag te mogen oefenen, *naar de wijze* van kanunniken geëerd te worden, kan van toepassing zijn op eene corporatie, die geen Kapittel is, op personen, die de waardigheid van kanunniken niet bezitten, maar kan in geenen dragelijken zin van een waar Kapittel en van ware kanunniken gezegd worden. Eindelijk moet men nog weten, dat DE LA TORRE in den tijd, toen deze acte gegeven is, tot eene verstandverbijstering vervallen was.

Zoo haast de dood van ZACHARIAS DE METZ te Rome bekend was geworden, dacht men er aan om in deszelfs plaats tot Coadjutor te benoemen JOANNES VAN NEERKASSEL. Doch toen in hetzelfde jaar de Apostolische Vicaris DE LA TORRE kwam te sterven, wenschte een groot deel der Hollandsche geestelijkheid dat NEERKASSEL aan dezen mogte opvolgen. Te Rome oordeel- 1661.

de men anders. Alexander VII benoemde
1662. BALDUINUS KATZ tot Apostolischen Vicaris, en NEERKASSEL tot zijnen Medehelper. De benoeming van KATZ was geschied zonder voordragt, ja zelfs zonder voorkennis der geestelijkheid. Zij onderwierp zich echter zonder tegenspreken, en hieruit blijkt, dat het Vicariaat er toen nog niet aan dacht, zich voor Kapittel uit te geven en regt van verkiezing voor te wenden. KATZ verkreeg den Aartsbisschoppelijken zetel van Philippi, NEERKASSEL den bisschoppelijken zetel van Castorie, met regt om in geval van overlijden aan KATZ in de bediening van Apostolischen Vicaris op te volgen.

1663. Het duurde niet lang of dit geval had plaats; want de Aartsbisschop BALDUINUS overleed te Leuven, en nu ging het ambt van Apostolischen Vicaris op NEERKASSEL over. Deze NEERKASSEL had in Frankrijk groote gemeenschap gehouden met de hoofden der Jansenisten, en was zelf daardoor in verdenking geraakt. Maar voor dat hij het Medehelperschap aanvaardde, had hij

zich gezuiverd door de pauselijke Constitutien tegen de Jansenistische dwalingen zonder voorbehoud aan te nemen.

De Bisschop van Castorie heeft echter tot het einde zijns levens volgehouden de hoofden der Secte te eeren. Aan hem is het voornamelijk toe te schrijven, dat zoo vele wederspannige, met onkatholijke gevoelens besmette geestelijken uit Frankrijk en België herwaarts overgekomen zijn, die het vergift der dwaalleer in de Nederlandsche Zending meer en meer verspreid hebben. Een zijner werken, *Amor poenitens* genaamd, is te Rome veroordeeld, wijl het over de genade niet in alles regtzinnig was. Overigens was hij een ijverig herder, die waarlijk apostolische eigenschappen bezat, hoezeer men hem van onstandvastigheid en aanmatigende eerzucht niet vrij kan spreken.

In een berigt over den staat der zending door KATZ en NEERKASSEL gezamenlijk naar Rome gezonden, werd van den Raad van het vicariaat voor het eerst gewag gemaakt.

De Congregatie der Propaganda, bij welke die inrigting tot dan toe geheel onbekend was, vraagde over dezelve nadere inlichtingen. NEERKASSEL, intusschen door den dood van KATZ Apostolische Vicaris geworden, zond zeer loffelijke getuigenissen van dien Raad naar Rome, maar zegt nogtans geen enkel woord, waaruit men op de gedachte zou kunnen komen, dat die Raad het metropolitaan Kapittel van Utrecht was. Hij belooft aan de H. Congregatie deze inrigting, zonder vergunning der uitmuntenste Heeren Kardinalen, niet schriftelijk te
1667. zullen bevestigen. Nogtans heeft hij naderhand, zijne belofte of vergetende of verwaarloozende, eene schriftelijke bevestiging gegeven. In dezelve maakt hij geen gewag van de bevestigings-acte door DE LA TORRE geteekend, ongetwijfeld omdat Rome, van dezes verstandsverbijstering overtuigd, alles wat hij gedurende de vijf laatste jaren zijns levens had bevolen en gedaan, nietig en ongeldig verklaard had.

1670. NEERKASSEL, naar Rome gereisd zijnde

om verslag van den Staat der Missie te geven, vernam, dat hij wederom van Jansenisterij beschuldigd werd. Hij diende daarop bij de H. Vergadering een smeekschrift in, waaruit wij het volgende overnemen: « Dewijl de Apostolische Vicaris van Hol- « land niet alleen openlijk in gemeenzame « zamenspraken, maar ook in het bijzonder « bij de H. Vergadering beschuldigd is, dat « hij de Jansenisten begunstigt, en dat hij « valsche leerstukken predikt. . . . zoo bidt « en smeekt hij Uwe Uitmuntendheden, « dat zij hem strengelijk straffen. . . indien « zij zullen bevonden hebben, dat hij des- « aangaande geene gezonde leer heeft" enz. De Uitmuntendste Vaders bevalen hem het Formulier van ALEXANDER VII zuiver en eenvoudig te onderteekenen, hetgeen hij ook zonder tegenspraak gedaan heeft. In het H. Officie te Rome wordt nog de acte van zijnen eed bewaard.

Onbegrijpelijk is het, hoe NEERKASSEL, dergelijke verklaringen bezwerende, zoo naauw verbonden was met de voornaamste 1680.

der Jansenistische Leeraars. ARNAULD, QUESNEL, GERBERON, en andere stookebranden der dwaling en ongehoorzaamheid, gedwongen hun vaderland te verlaten, vonden in het midden der kudde, welke hij bestuurde, eene veilige en aangename schuilplaats. Hij vereerde hen, en beschouwde het als een uitstekend geluk, hen in Nederland te ontvangen. Daardoor verschafte hij hun de gelegenheid om de dwaling, die hier reeds eenigen had aangetast, voort te planten en dieper wortel te doen schieten. Het gevolg van hun verblijf hier te lande is ook geweest, dat vele, en wel van de voornaamste geestelijken met de dwaling besmet werden. Van de herders moest de besmetting ook op de kudde overgaan. Reeds bij het
1682. leven van NEERKASSEL predikten sommigen, *dat God, na den val van Adam, den ernstigen wil niet gehad heeft om alle menschen zalig te maken; dat Jesus Christus geenzins voor de zaligheid van allen zijn bloed gestort heeft; dat Christus zijn bloed niet heeft opgedragen voor de geloovigen,*

die verloren gaan enz. Terwijl men alzoo valsche leerstellingen over de genade voordroeg, beijverden zich de Fransche vlugtelingen om ook de onderwerping aan het gezag van den Paus bij de Nederlandsche geestelijken te verminderen; en daar hunne uitspraken als godspraken beschouwd werden, slaagden zij helaas! maar al te wel. Zoo werd die treurige scheuring voorbereid, welke, tot ergernis der geheele Katholijke Kerk, tot heden volgehouden wordt.

NEERKASSEL, op reis zijnde om zijne kudde te bezoeken, overleed te Zwol. Krachtens eener bijzondere volmagt hem van den Paus toegestaan, had hij, vóór zijn afsterven, aangesteld tot pro-vicarissen, over Utrecht en daar bijgevoegde streken PETRUS CODDE, over Haarlem en daarmede verbondene oorden JOSEPH COUSEBANT. Deze twee waren pro-vicarissen, zoo veel als provisionele vicarissen, omdat hunne magt slechts duurde tot zoo lang als de H. Stoel die bevestigen of anders beschikken zoude. 1686.

Met den dood van NEERKASSEL begon een

tijdvak van verwarring, van aanmatiging, van wederspannigheid, gevolgd van de uiterste halstarrigheid. De Raad van het vicariaat, te Gouda vergaderd, *decreteerde*, dat PETRUS CODDE uit gezag en magt (*auctoritate et potestate*) van het Utrechtsche Vicariaat het bestuur der Zending op zich zoude nemen. . . dimissorialen tot de wijding afgeven enz. Het Vicariaat matigde zich hier een gezag en eene magt aan, die het niet bezat. Maar het is blijkbaar, dat het Vicariaat zich toen nog niet voor metropolitaan Kapittel aanzag; want dan zoude het dien titel gevoerd en CODDE tot vicaris *sede vacante* aangesteld hebben; dan zoude het niet gezegd hebben: *het bestuur der Zending*, maar: *het bestuur van het Aartsbisdom*; dan zoude het zich wel gewacht hebben van CODDE te magtigen tot het geven van dimissoriale brieven, wijl een Kapittel, binnen het jaar na het overlijden van den Bisschop zoodanige brieven niet mag verleenen, en aan de kerkelijke straf van *interdict* onderhevig is, als het hier toe over-

gaat; dan zoude het CODDE binnen de acht dagen na het overlijden van NEERKASSEL tot vicaris benoemd hebben, wijl een Kapittel, zulks binnen dien tijd niet doende, zijn regt van aanstelling verliest: nu, het bovengemelde decreet van het vicariat is genomen omtrent eene maand na den dood van NEERKASSEL. CODDE beschouwde zich ook niet als vicaris van een Kapittel, gaf geene dimissorialen onder dien naam, benoemde onder dien naam geene Pastoors, deed onder dien naam niets. Echter ziet men reeds uit de boven aangeduide aanmatiging van het Vicariaat, dat deszelfs leden, van eenen waanzinnigen Vicaris verkregen hebbende, dat zij *naar de wijze* van kanunniken zouden aangezien worden, ook *naar de wijze* van kanunniken trachtten te handelen. Wij zullen zien, hoe zij naderhand op den inval kwamen, om te zeggen, dat zij wezenlijke kanunniken waren.

De hoofden der geestelijkheid van Utrecht en Haarlem bij een vergaderd zijnde, besloten Zijne Heiligheid te verzoeken, dat

hij zich gewaardigen zou HUGO FRANCISCUS VAN HEUSSEN tot Apostolischen Vicaris aan te stellen. Noch in hun smeekschrift aan den Paus, noch in hunnen brief over dezelfde zaak aan de Congregatie *de propagandâ fide* geschreven, spreken zij van Kapittel of verkiezing; in dit laatste geschrift belijden zij integendeel duidelijk, dat de Paus kan aanstellen dien hij goedvindt, daar zij de kardinalen smeeken, dat de toekomstige Kerkvoogd een inboorling dezer Gewesten zij, omdat een uitlander aan de onkatholijken mishagen zou.

1687. VAN HEUSSEN stond in betrekking van innige vriendschap met ARNAULD en QUESNEL en was hunner dwalingen hartelijk toegedaan. Eene menigte van beschuldigingen waren en werden deswegen naar Rome gezonden, en toen eindelijk een zijner werken, door het H. Officie veroordeeld was, wilde men te Rome van hem niet meer hooren. De Hollandsche geestelijken, die door de Fransche vlugtelingen bedorven waren, vernamen met smart deze tijding

en vreezende, dat de Paus iemand mogt aanstellen, die de dwaling haatte, maakten zij grooten spoed om anderen van hunne vrienden voor te dragen. PETRUS CODDE, JOSEPH COUSEBANT en GUILIELMUS SCHEP werden hiertoe uitgekipt. In het smeekschrift, waarbij Z. Heiligheid gebeden werd eene van deze aan te stellen, vragen zij *eenen Apostolischen Vicaris over de zending van Nederland*, maar geenzins de bevestiging der verkiezing van eenen Aartsbisschop van Utrecht; PETRUS CODDE wordt in hetzelve niet genoemd *Vicaris van het Kapittel*, maar, zoo als hij door NEERKASSEL aangesteld was, Provicaris van Utrecht; zij noemen hunne voordragt dier mannen niet eene *verkiezing*, maar een *verzoek*, *welks bewilliging zij, voor de voeten van den H. Vader neergeknield, van zijne goedertierenheid verwachten* enz. Men ziet dat dit alles in het geheel niet gelijkt naar eene voorstelling, ten gevolge eener kapitulaire verkiezing.

De Internuntius te Brussel werd belast

om het leven en de leer der drie als geschikte opgegeven mannen te onderzoeken. Na berigten ingewonnen te hebben, schreef hij aan de H. Vergadering, dat zij verdacht waren van ongezonde leer en dat zij de
1688. Fransche stellingen aanhingen. Toen namen de Kardinalen het aan de partij geheel onverwachte besluit, om zijner Heiligheid tot Apostolischen Vicaris in de Nederlanden voor te stellen den Heer DAVID VAN DER MEIJ, Pastoor van het Bagijnhof te Amsterdam.

Verschrikt op het vernemen van dit besluit, en geenen anderen weg ziende om de pauselijke benoeming van VAN DER MEIJ voor te komen, vond men hier goed eenen afgevaardigde naar Rome te zenden. De Heer THEODORUS DE COCK werd dan derwaarts heen geschikt, in last krijgende om de benoeming van VAN HEUSSEN te bewerken, of, zoo dit niet gelukken mogt, het ambt van vicaris aan CODDE te doen opdragen.

1688. Ofschoon CAUSEBANT zich te Rome zuiverde van de tegen hem ingebragte beschuldigingen, wist echter DE COCK, die de achting

en genegenheid zoo van den Paus als van de Kardinalen gewonnen had, door zijne onbeperkte aanprijzing van CODDE, de aandacht van COUSEBANT af te trekken. Men wilde toen DE COCK zelven met dit ambt bekleeden; maar hier tegen verzettede hij zich zoo sterk, en hij bragt zoo veel in het midden ten voordeele van CODDE, dat deze eindelijk door de Kardinalen verkozen en aan den Paus voorgesteld werd. INNOCENTIUS XI bevestigde deze keus en benoemde CODDE 1689.
daar en boven tot Aartsbisschop van Sebaste. Hij werd te Brussel gewijd. Men moet echter niet denken, dat CODDE beter katholijk was dan VAN HEUSSEN; maar hij wist zijne gevoelens beter te verbergen. Zij kwamen nogtans aan den dag, toen hij te Brussel weigerde het formulier van ALEXANDER VII te onderteekenen.

De Jansenist-gezinden hadden nu, voor dien tijd, in de Vereenigde Gewesten gewonnen spel. Niets evenaarde hunne blijdschap, gelijk ook niets den voortgang der Secte evenaarde. Geleerde werken en losse

geschriften, kerkboeken en katechismussen, alles werd bedorven; men mengde het vergift in duizenderlei spijzen, soms waarlijk in lekkernijen, om het zoo wel geestelijken als leeken te doen innemen. Hier mede hield men zich niet te vreden. Men begon eene wezenlijke vervolging tegen degenen, die opregt Katholijk waren, en CODDE misbruikte meermalen zijn gezag om regtzinnige geestelijken, wegens hunne verkleefdheid aan de ware leer, te straffen. Sommige Priesters van den aanhang gingen zoo ver van aan de zoodanigen zelfs op het sterfbed de laatste H. Sacramenten te weigeren. Daar bij hield men niet op van nieuwigheden in te voeren, bij de bediening der heilige zaken de hollandsche taal te gebruiken, ongehoorde gestrengheid in den Biechtstoel te bezigen, op deze wijze de geloovigen van de H. Communie af te houden, enz. enz.

Deze en meer andere ongeregeldheden, de verwarringen en twisten daar door ontstaan, konden te Rome niet geheel onbe-
1690. kend blijven. Men wilde daar echter niet

spoedig geloof slaan aan de overgezondene beschuldigingen en schreef dezelve grootendeels toe aan partijdigheid. De klagten uit de Nederlanden werden nogtans zoo menigvuldig en zoo hevig, dat men eindelijk besloot, narigten in te winnen. Onder anderen vroeg de Congregatie bij herhaling inlichtingen van DE COCK, die vroeger zoo veel ingenomenheid met CODDE aan den dag gelegd had. Zijne antwoorden, hoezeer ten uiterste gematigd, bevestigden vele der ingebragte beschuldigingen. Sedert werd DE COCK door de lieden van den aanhang, die hem hemelhoog geprezen hadden, ten sterkste verfoeid en eindelijk vervolgd.

De punten der beschuldiging, vijf in getal, werden aan CODDE beteekend. Men wenschte ernstig, dat men hem vrij konde spreken. De Kardinalen, tot deze zaak benoemd, de verdediging van CODDE ontvangen hebbende, verklaarden, dat hij in één 1995.
punt onschuldig was, dat hij zich op een ander beter moest regtvaardigen; dat hij zich op twee punten genoegzaam verant-

woord had, en dat het eerste naar de Congregatie van het H. Officie moest verzonden worden.

1697. De Jansenist-gezinden blaasden triomf. Maar nieuwe en gewigtige beschuldigingen deden hunne vreugde haast verdwijnen.

1698. Innocentius XII benoemde eene nieuwe Congregatie van Kardinalen om de Hollandsche zaak te onderzoeken. De partij wist door hare kunstenarijen de vereenigingen dezer Congregatie zeer langzaam te doen plaats

1699. hebben, en toen eindelijk hare uitspraak kwam, was CODDE niet veroordeeld, maar belast zich nader te verdedigen en in persoon naar Rome te komen; DE COCK zoude inmiddels het bestuur der Zending waarnemen. Eene veroordeeling ware CODDE misschien niet onaangenamer geweest dan dit besluit. Hij zocht zich dan aan de reis naar

1700. Rome te onttrekken, maar eindelijk moest hij de stellige bevelen, vergezeld van bedreigingen, opvolgen. De Aartsbisschop van Sebaste werd te Rome met veel onderscheiding behandeld, maandelijks werd hem

eene som voor zijn onderhoud betaald, en hij had eene koets van het Hof tot zijne beschikking.

In eenen uitgebreiden en naauwkeurigen staat der Nederlandsche Zending, door hem aan de H. Vergadering overgegeven, spreekt hij geen enkel woord van een Kapittel van Utrecht. Hij vermeldt daar in zaken, die men kleinigheden zou kunnen noemen, ten minste in vergelijking van een metropolitaan Kapittel; zoude hij dan hier van gezwegen hebben, als het bestaan hadde? Wij moeten hier echter bemerken, dat de leden van het Vicariaat toen reeds dikwijls *kapittel-heeren* genoemd werden; doch CODDE geeft hun dien titel niet. 1701.

De zaak van CODDE werd te Rome zeer in het breede behandeld, zoo dat wij dezelve niet volgen kunnen. Zeker is het, dat hij zich niet regtvaardigen kon, en toen hij ronduit geweigerd had, het formulier van ALEXANDER VII te bezweren, werd hij door den Paus in zijne bediening geschorst. Dit formulier, de opregte toetsteen der Jansenis- 1702.

ten, is van den volgenden inhoud: « Ik... « onderwerp mij aan de Bul van den Paus « INNOCENTIUS X van den 31 Mei 1653, « en aan de Bul van den Paus ALEXANDER « VII, gegeven den 6 October 1656. En « de vijf stellingen, getrokken uit het boek « van CORNELIUS JANSENIUS, genaamd AU- « GUSTINUS, verwerp en veroordeel ik met « een opregt gemoed in den zin door den « schrijver beöogd, zoo als de Apostolische « Stoel door de gemelde Bullen dezelve ver- « oordeeld heeft Alzoo zweer ik. Zoo hel- « pe mij God en deze zijne H. Evangeliën."

Tenzelfden dage, waarop CODDE in zijne bediening geschorst werd, benoemde Z. H. CLEMENS XI den heer THEODORUS DE COCK tot Ondervicaris over de Nederlandsche zendingen. Toen deze benoeming aan VAN HEUSSEN, eenen der vier door CODDE tegen den wil van Rome aangestelde Provicarissen, bekend gemaakt was, en hij hier over met de zoogenaamde Kapittelheeren geraadpleegd had, besloten zij eenparig zich nimmer aan DE COCK te onderwerpen. Dit besluit werd

echter niet openlijk bekend gemaakt; maar men handelde overeenkomstig hetzelve. Men trachtte den Heer DE COCK de gelegenheid te ontnemen om zijne aanstelling op eene wettelijke wijze bekend te maken, ten einde men altijd onwetendheid zou kunnen voorwenden; men gaf voor, dat DE COCK's *aanstelling* misschien steelsgewijze bekomen was; men besloot eindelijk bij de regering pogingen aan te wenden, opdat deze de erkenning van DE COCK verbieden zoude, doch dit laatste durfde men niet zelf aanvangen. Men maakte dan eenige aanzienelijke leeken op om op het tooneel te verschijnen. Deze begaven zich bij onderscheidene Heeren van 's Lands regering, en hieven eene *Jeremiade* aan over de kuiperij der Jesuiten en de mishandeling van CODDE: de Jesuiten, zeiden zij, zijn oorzaak van al onze rampen, zij hebben den waardigen CODDE schandelijk doen schorsen, zij hebben DE COCK doen benoemen, omdat zij zich vleijen over deze, aan het Hof van Rome verslaafden, Priester naar goedvinden te zullen heerschen. « Hun- 1702.

« ne klachten en lasteringen, zegt BACKHU-
« SIUS (*) vonden bij veele geloof. Ver-
« scheide Heere van aanzien, zoo in den
« Haag als te Amsterdam, door hunne klach-
« ten bewogen, namen voor de zaak van
« SEBASTEN (CODDE) en zijne Cleresie kracht-
« dadelijk te beschermen." De zoogenaam-
de Kapittelheeren hadden intusschen aan den Pauselijken Nuncius BUSSY eenen brief geschreven in bewoordingen vol van eerbied voor den Apostolischen Stoel. Want als men hen hoorde, zeiden zij nog altijd: *zij weigerden niet aan de bevelen van zijne Heiligheid te gehoorzamen, want zij wisten wel dat zij volstrekt verpligt waren aan de uitspraken van den Roomschen Stoel zich nederig te onderwerpen; maar zij wenschten eerst den Paus beter te mogen onderrigten; wanneer echter de Paus, na rijpe overweging hunner vertoogen, bevelen mogt het genomen Decreet te gehoorzamen, zullen zij zich, zoo veel als doenlijk is, met allen*

(*) *Bewijsschrift* blads. 129.

eerbied onderwerpen. Zoo handelden zij en zoo spraken zij. Maar dit is ten alle tijde het onderscheidend kenmerk dezer Secte geweest, dat zij anders sprak en anders handelde, dat zij in hare woorden eerbied en onderwerping huichelde, terwijl in hare daden wederspannigheid tegen, en verachting van het hoogste gezag zigtbaar was.

De nieuwe Provicaris, niet kunnende verkrijgen, dat de zoogenaamde Kapittelheeren hem erkenden, ging over tot het benoemen van eenige Aartspriesters, in de plaats der ongehoorzamen. Onder de nieuwbenoemden was ook ADRIANUS VAN WIJK, die, als een geslagen vijand van de Jansenisterij, door den weerspannigen hoop ten uiterste verfoeid werd. De ongehoorzamen werden hier door in gramschap ontstoken en vernieuwden hunne afspraak om DE COCK nimmer te erkennen. De afgezette Aartspriesters, onder welke de onstuimige VAN ERKEL zich bevond, vermaanden de geestelijken hunner districten, de nieuw aangestelde Aartspriesters niet te erkennen, en slaagden hier in

hij de meesten naar wensch. Van nu af begon de scheuring zich ook onder het volk te vertoonen. De heer DE COCK had de Bul van het *Jubilé* ter afkondiging rond gezonden. Al de geordende en enige wereldlijke geestelijken volvoerden deze afkondiging uit naam en op gezag van den nieuwen Provicaris; doch de overigen, opgehitst door zeker manifest, dat de door CODDE aangestelde Provicarissen hadden uitgegeven, geweigerden hij de afkondiging niet van DE COCK of lieten dezelve geheel achter. « Toen zag « men, zegt BACKHUSIUS, de gelovigen die « altijd zoo vereenigd geweest waren, zig,
1702. « als in twee Heirlegers verdeelen, en tegen elkanderen als de wapenen opnemen: « zommigen hielden het met den Heer DE « COCK, anderen bleven de wederspannige Ondervicarissen blindeling aanhangen."

De Paus, van de verdeeldheid in Holland onderrigt, deed aan CODDE aanzeggen, dat hij naar Holland hadde te schrijven, om zijnen vier Ondervicarissen de benoeming

van DE COCK te beteekenen en hen tot gehoorzaamheid aan te manen. Tot eer van CODDE moet gezegd worden, dat hij aan dezen last zonder uitstel voldeed. Doch de aanhang hier te lande stond pal bij het wederspannig besluit, en hield niet op van den Heer DE COCK, zoo door lasterschriften onder het volk, als door klagten bij de regering, tegen te werken.

Na van den Nuncius BUSSY eene scherpe vermaning tot onderwerping ontvangen te hebben, zagen de hoofden der scheuring wel, dat zij, om hunnen geliefden CODDE in zijn ambt hersteld te zien, tot de onkatholijke Staten des lands hunne toevlugt moesten nemen. Zij stelden dan ook alles in het werk om deze voor hun belang te winnen, vertrouwende dat de Paus, beducht voor de gramschap der Staten, zich zou laten buigen. Zij begonnen dan luide klagten aan te heffen over het onregt, dat hun, zoo zij voorgaven, werd aangedaan, alles op rekening der Monniken, maar voornamelijk der Jesuiten te stellen, en DE COCK voor te

dragen als aan deze verslaafd. De ijverigste dier klagers was VAN ERKEL. Deze bedacht eenen verfoeijelijken vond om zijnen wettigen, maar door hem verworpenen bestuurder, bij de regering van ontrouw verdacht te maken. Hij wist, dat men te Rome, sedert de invoering der Hervorming hier te lande, in alle opene Brieven en decreten aan de Apostolische Vicarissen gebezigd had de uitdrukking: *In partibus, quæ ab hæreticis occupantur*, dat is: *in de oorden, die door de Ketters bezeten worden*, of, volgens VAN ERKEL'S harde en onduitsche vertaling: *in de Landen door de Ketters geoccupeerd.* Hij begreep, dat diezelfde uitdrukking zich zoude bevinden in DE COCK'S aanstelling. Doch geen afschrift hiervan kunnende bekomen, sprong hij op van blijdschap, toen hij diezelfde woorden in de latijnsche Bul voor het *Jubilé* aantrof. Hij gaf eene zeer hatelijke verklaring van deze woorden, als of zij namelijk te kennen gaven, *dat de Vereenigde Gewesten niet wettiglijk van de Hoog Mogende Heeren Staten bezeten wer-*

den, of ten minste dat de Paus hen dezelve kon ontnemen, en aan anderen geven. « Hij toonde aan verscheide Heeren « van de Regeering deze Latijnsche *Jubilé-* « *Bul:* en deed hen deze woorden bemer- « ken; hij maakte hen wijs, dat hij en zij- « ne mede-Broeders uit dien hoofde de « *Jubilé-Bul* niet hadden willen aannemen « en afkondigen: doch dat COCK hen daar- « om ook van hunne bedieningen en Amp- « ten schandelijk had afgezet.

« En als wanneer de Edele Groot Mo- 1702.
« gende Heeren Staaten van Holland en « West-Vriesland vergaderd waren, begaf « zich deze JOANNES VAN ERKEL vergezelt « van verscheide Leeken na den Haag. Men « zag hem daar op de voorplaats van het « Hof met zijne medegezellen bij de twee « uuren wandelen, verwachtende den Raad- « Pensionaris HEINSIUS: en men zag dat hij « dien Heer daar openlijk een Afschrift « van de voornoemde *Jubilé-Bul* in han- « den gaf, en dat hij hem met zijn vinger « deze bovengemelde woorden aanwees. Men

« hoorde hem tegen deze woorden geweldig « uitvaren, en COCK aanklagen, dat hij de « Bulle met deze woorden had afgekon- « digt . . . . .

« En ter zelver uure deze Aanklager met « zijne gezellen in de Vergaderinge van Haar « Edele Groot Mogende binnen geroepen « zijnde, heeft aldaar tegen den Heer DE « COCK zeer lasterlijk uitgevaaren: hem « quaataardig beschuldigende, dat hij door « zijne valsche betightingen en lasteringen « had te weeg gebragt, dat SEBASTEN tegen « 's lands vrijheid na Roome gedaagt was ge- « worden, en boven dien dat hij door zijne « kuiperijen den Paus had aangezet, SEBAS- « TEN van zijn Ambt op te schorten, en « hem in zijn plaats te stellen. Hij klaag- « de, dat deze DE COCK, zonder volgens ge- « woonte van de Cleresie verkooren en van « Haar Edele Groot Mogende aangenomen « te zijn, in weerwil van bij de drie hon- « derd Priesters, zig in het Kerk-bestier had « derven indringen; en dat hij, door den « Internuntius aangezet, de Kapittels had

« willen dwingen bij een te komen, om
« hem te doen erkennen. Hij beschuldigde hem
« dat hij alree verscheide deftige Priesters,
« alle inboorlingen dezer Landen, en goede
« Patriotten, om dat ze hem niet begeerden
« aan te nemen van hunne bedieningen en
« Ambten had afgezet, en vreemde en uit-
« landsche Monniken boven hun bestipt ge-
« tal had ingevoerd, om door hun toedoen
« en hulp de oude Geestelijkheid t' onder-
« drukken.

« Doch, om wel inzonderheid H. E. G.
« Mogende tegen cock op te hitzen, en dus
« zijn oogwit te bereiken; zoo bracht hij
« lasterlijk in, dat de Apostolische Stoel
« (of gelijk hij Haar noemde, het Room-
« sche Hof) haar gezag in deze Vereenig-
« de Nederlanden maar zogte uit te brei-
« den, en dat deze de cock, die te Rome
« opgevoed van dit Hof ten eenemaal ver-
« bonden was, alle dezelfs ondernemingen
« meer altijd bhandelinx zoude begunsti-
« gen, en krachtdadig voortzetten. Boven-
« dien schaamde hij zig niet, den Heer

« DE COCK verdacht te maken, en hem als « een quaatmeenenden Onderdaan uit te « krijten; en als tot bewijs van zijne las- « teringen toonde hij deze Aflaats-Bulle, « en zig gelatende als of hij door een « bijzonderen ijver ontstooken was, *U*, zei- « de hij, *E. G. M. Heeren, U, die de* « *wettige Opperheerschers, en de allerreght-* « *vaardigste Regeerders dezer Provincien* « *zijt, derft hij onbeschaamdelijk noemen* « *Kettersche Occupeerders.* En willende « in zijn lasteren voortgaan begon hij schie- « lijk te zidderen, en bleef als spraake- « loos." (*).

De uitslag dezer verraderlijke onderne-
ming was zeer bedroevend voor de goede
1702, Katholijken. De Staten, misleid door VAN ERKEL's boosaardige aanklagt, verzuimende daarenboven de wederpartij te hooren, namen eene resolutie, die na weinige dagen in een placaat veranderd werd, bij welke DE KOCK *werd geinterdiceert het Vikaris-*

(*) Backhuizen *Bewijschrift* bladz. 208 e. v.

schap in eeniger manieren te exerceeren, en bevolen dat niemand denzelven in die qualiteit zou hebben te erkennen of te obediëeren, op poene van arbitralijk te zullen worden gecorrigeerd. Toen DE COCK vervolgens in de vergadering der Staten van Holland ontboden was, werd hem bij monde van den Raad-Pensionaris HEINSIUS de gemelde resolutie geïntimeerd, verweten, *dat hij eene bul had afgekondigd, in welke de Staten voor Ketters en onwettige bezitters dezer Provincien uitgekreten werden,* en tevens gelast *zorg te dragen, dat* PETRUS CODDE, *onderdaan der Staten, ten eersten uit Rome terug keeren zou.*

De droefheid der goede Katholijken was groot, de blijdschap der Jansenisten onbeschrijvelijk. DE COCK geweerd hebbende, meenden zij nog CODDE terug bekomen, en ook dit hoopten zij door den wereldlijken arm te zullen verkrijgen. Zij woelden dag en nacht bij de hooge Overheid, op dat deze den Paus zoude dwingen, CODDE terug te zenden. Zij zelve gaven het dwangmid-

del aan de hand: de Staten moesten namelijk den Paus dreigen, al de kerken, die door Religieusen bediend werden, te zullen sluiten en hen zelve te zullen verbannen, zoo de Aartsbisschop van Sebaste niet huiswaarts gezonden werd. Middelerwijl zij zulke booze plannen beraamden en zulke verfoeijelijke middelen te werk stelden, riepen zij openlijk voor het volk uit, dat zij noch regtstreeks noch zijdelings op het geven van bovengemeld Plakkaat invloed hadden uitgeoefend, en zij schreven in den zelfden zin naar Rome. Zoo ver ging hunne geveinsdheid en huichelarij.

Niet tegenstaande het gebeurde, ontvingen de gewezene, nog door CODDE aangestelde Provicarissen, door eenen brief van den Kardinaal PAULUCCI, de verzekering, dat Z. H. volhardde bij zijn genomen besluit, en zij werden vaderlijk tot onderwerping aangemaand. Maar zij gaven voor in dezen brief geen eigenlijk bevel te kunnen vinden, en zeiden voorts, dat door het Plakkaat der Staten die onderwerping als

onmogelijk moest worden aangezien, zoo wegens de daarin bepaalde straffen, als om dat *het bevel der Overheid voor het geweten verbindend is.* Ook vreesden zij, zoo ze zeiden, door hunne onderwerping de gramschap der Staten over alle Katholijken der Zending te zullen trekken. Echter bij zich zelven overtuigd, dat de Staten zoo er tegen DE COCK geene oppositie meer was, op de naleving van gedacht Plakkaat niet zouden aandringen, gingen de wederspannigen voort met dien Heer bij de Regering gehaat te maken. Zij hadden niet te min tot nu toe, in hunne brieven naar Rome, altijd geveinsd te willen gehoorzamen. Maar eindelijk begonnen zij te vragen, of de *Clerezij* (geestelijkheid) verpligt zoude zijn zich te onderwerpen, als de Paus zijn besluit niet wilde veranderen? Of zij verbonden was eenen Vicaris aan te nemen, die haar tegen wil en zin opgedrongen werd? Langzamerhand begonnen zij te spreken van het regt, dat de Clerezij zoude hebben, om haren eigen Kerkvoogd te verkiezen, en zij repten

met eenige woorden van de Kapittels van Utrecht en Haarlem.

1702. 't Duurde niet lang, of die waan-kapittels begonnen zich als ware kapittels te gedragen, immers zich derzelver gezag aan te matigen. De Provicarissen, welke CODDE bij zijn vertrek aangesteld had, waren van het gezag, dat ze van hem ontvangen hadden, ontbloot geworden zoo dra de H. Stoel, bij CODDE's schorsing, den Heer DE COCK tot Provicaris, met magt van Vicaris had aangesteld. Zij hadden nogtans vol gehouden hun van CODDE ontleend, maar nu weer verloren, gezag te oefenen. Of hun dit echter wat al te ongerijmd geschenen hebbe, dan of zij er iets anders mede beoogden, ten minste zij lieten zich door de gewaande Kapittels tot Vicarissen benoemen. JACOBUS CATS, een dier schijn-vicarissen, maakte het eerst van zijn gewaand gezag gebruik, en zond zekeren CORNELIS BREUGEL als Pastoor naar Muiden. (*) Die eerste proefneming

(*) BACKHUIJSEN zegt in zijn verhaal, blad. 24 dat

kan men niet gelukkig noemen; want BREUGEL, verschrikt door de bedreiging van den Internuntius BUSSY, verliet de gemeente. CATS zond toen GUILIELMUS SCHUT, die een jaar later de partij vaarwel zeide en zich onderwierp.

Nadat de vier ex-Provicarissen, door den Internuntius meermalen vermaand om zich het bestuur der zending niet langer aan te matigen, door hun volhouden blijken van halsstarrigheid gegeven hadden, besloot de Paus om bij een bijzonder decreet alle handelingen door hen in hoedanigheid van Provicarissen, Aartspriesters, of zoogenaamde magthebbers der gewaande Kapittels, sedert de schorsing van CODDE verrigt, voor nietig en van onwaarde te verklaren, hun tevens *op* 1703.

HETTEMA in 1713 de *eerste* geweest, die er openlijk voor uit kwam, dat hij door het Kapittel gezonden was. Hoezeer de ongehoorzamen reeds vroeger zich op Kapittel, en Kapitulaire vicarissen beroepen hadden, was dit meer *in het geheim* gebeurd. Er was tijd noodig om de geesten tot het aannemen van zulke ongegronde grieven voor te bereiden.

straf van den Ban, waarin zij door de daad zelve vervallen zouden, verbiedende, zich verder met het bestuur der Zendelij te bemoeijen.

Wat zullen de wederspannige geestelijken nu doen? Zullen zij zich onderwerpen en hunne bediening neêrleggen? Maar dan is het met de gansche Jansenisterij in de Vereenigde Gewesten gedaan; DE COCK zal dan het geheele bewind in handen krijgen, de geestelijkheid zal hem langzamerhand toevallen en alle tot nu toe aangewende pogingen zullen verijdeld zijn. Zullen zij integendeel het bewind in handen houden, en het Kerkbestuur blijven oefenen? Maar dan zal men hen voor gekommuniceerd verklaren, en zij zullen door het volk verlaten worden. In dezen benarden toestand zochten zij troost en raad bij Z. B. VAN ESPEN, den zoogenaamden ANTONINUS van den aanhang. Wat raad hij gegeven hebbe, en wat verder hier op gevolgd zij, zal de Lezer in het volgende werkje vinden.

Het gezegde zal geloof ik genoegzaam zijn

om tot de lezing van het volgende *Verhaal* voor te bereiden. Indien men soms in hetzelve, of in deze *Inleiding* eene uitdrukking aantreft, die wat scherp schijnt, dan bedenke men, dat iemand, die voor het Kerkelijk gezag, voor de goddelijke instellingen en zelfs maar voor de natuurwet eerbied heeft, de daden van de hoofden der wederspannige geestelijkheid van dien tijd, zonder de diepste verontwaardiging niet beschouwen kan. Wat wonder, dat die verontwaardiging nu en dan in zijne uitdrukkingen merkbaar wordt? De ongehoorzamen hebben geen middel, dat tot hun oogmerk dienen kon, onaangewend gelaten, zij hebben voor niets terug gedeinsd. Indien ik eene volledige geschiedenis van die ongelukkige verwarringen had willen schrijven, wat al verfoeijelijke handelingen, ja, wat gruwelen zoude ik niet te melden gehad hebben. Men heeft toen het Kerkelijke gezag met voeten getrapt, men heeft de goddelijke instellingen versmaad, men heeft zelfs de eeuwige wet, die ook onder de heide-

nen heilig is, geschonden; en zoo is men er helaas! in geslaagd, eene scheuring te vestigen, welke nog aan de geheele Katholijke wereld tot ergernis strekt.

Maar kunnen wij bij de beschouwing van dit alles onze verontwaardiging niet bedwingen, wij moeten echter in onze harten een diep medelijden koesteren jegens hen, die, door hunne voorgangers misleid en bedrogen, de slagtoffers van derzelver wederspannigheid geworden zijn. De ongelukkigen zijn afstammelingen van Ouders, die met onze Voorouders goed en bloed voor de ware godsdienst veil gehad hebben; die in de bange tijden der hervorming vervolging en smaad voor den naam van Jesus geleden hebben; die zoonen en dochters, broeders en zusters van onze ouders waren. En nu zijn zij zoo ver van ons afgeweken, nu zijn zij buiten die alleen zaligmakende Kerk, voor welke hunne voorouders geleden hebben. *En quo discordia fratres Perduxit miseros!* En intusschen waant de menigte der afgescheurden, dat

zij hetzelfde gelooft, dat wij gelooven, dat zij tot dezelfde Kerk behoort, waartoe wij behooren. Kan dan een zoon, die om wederspannigheid door zijnen Vader uit het huis gejaagd en geheel aan zichzelven overgelaten is, gerekend worden nog tot het huisgezin te behooren? Immers, neen. Eer hij op nieuw lid van het huisgezin worden kan, moet hij zich onderwerpen en door zijnen Vader weder aangenomen worden. O dat het oogenblik dier wederopneming toch spoedig komen moge! Welk geluk zouden wij smaken, als wij onze broeders en zusters, na eene zoo langdurige afwezigheid tot het gezin terug gekeerd, in het huis van onzen algemeenen Vader weder omhelzen konden. Maar het is te vreezen, dat die tijd nog ver af is. Nog wordt de onwetende menigte door leugen en laster bedrogen, nog wordt zij door schijn-schoone redeneringen misleid, nog wordt zij door ijdele verzekeringen en beloften van vereeniging in slaap gewiegd.

Ik kan niet eindigen, zonder mijne Kerk-

genooten de goedheid Gods over ons te doen opmerken. Toen het getal der Katholijken in deze gewesten door het invoeren der Hervorming zoo vreeselijk gesmolten was, ontstond er eene scheuring, welke dreigde alles te zullen inslikken. Slechts de Ordens-Geestelijken en eenige weinige leden der wereldlijke geestelijkheid gehoorzaamden nog aan de bevelen van den Apostolischen Stoel; de wederspannigen, vol van vervolgzucht, hadden de onkatholijke Regering op hunne hand; Nederland scheen voor de Kerk verloren. Maar de Heer sprak en de storm bedaarde. Honderd jaren zijn sedert het ontstaan der scheuring naauwelijks verloopen, en de gehoorzame Katholijken vervullen de Steden, en vlekken, en dorpen, terwijl er van de afgescheurden slechts een gering, steeds verminderend, aantal overblijft. « Komt en ziet de werken des Heeren, de « wonderen, die hij op de aarde verrigt « heeft." Ps. 45.

VERHAAL

VAN HETGENE

Z. B. VAN ESPEN,

J. U. D. EN EERTIJDS S. S. CANON. PROF.

ALS OOK

PASCHASIUS QUESNEL

EN

CHRISTIAAN VAN ERKEL,

betrekkelijk de Hollandsche Zending verrigt hebben.

Het Jansenismus verspreidde zich meer en meer in de Hollandsche Zending, en won van dag tot dag veld; de Apostolische Stoel had PETRUS CODDE, wien hij het bestuur dezer Kerk had toevertrouwd, en die met afkeer en de uiterste halsstarrigheid weigerde het *Formulier* van Alexander te onderteekenen, in zijn ambt van Apostolischen Vicaris geschorst, en den Provicarissen, welke CODDE,

Nadat PETRUS CODDE in zijn ambt van Vicaris Apost. geschorst was, raadpleegen de Provicarissen den Heer VAN ESPEN.

toen hij naar Rome zoude vertrekken, had aangesteld, alle gezag ontnomen; het was op straf van den Kerkban verboden, onder het voorwendsel van een ingebeeld Kapittel, op eenigerlei wijze zich het bestuur der zending aan te matigen; toen VAN HEUSSEN en de andere zoogenaamde Provicarissen, die allen eerbied jegens den H. Stoel nog niet verloren hadden, door dit besluit ter neer geslagen, en vreezende door het kerkelijke banvonnis getroffen te zullen worden, indien zij hun ambt bleven uitoefenen, of onder den naam van Kapittel het bestuur aanvaardden, te rade werden om tot QUESNEL, die toen nog te Brussel schuilde, en Z. E. VAN ESPEN hunne toevlugt te nemen. Zij vervoegen zich dan al zuchtende bij deze twee mannen, wier uitspraken hun heilig waren, zij deelen hun het besluit mede, doen opening van hunnen gemoedsangst, en vragen, wat hun te doen sta.

Beschrijving van VAN ESPEN.

Deze ZEGERUS VAN ESPEN was aan de Universiteit van Leuven J. U. Doctor en S. S. Canon. Profesbor. Hij had van zijne jeugd af, te Leuven, in het Pauselijk Collegie, met den beruchten doctor HUIJGENS, die der Jansenisterij was toegedaan, zoo lang deze man leefde, gewoond, en was aldus

zelf een ijverig begunstiger en voorstander der Jansenistische factie geworden. Dewijl hij bij deze secte, wegens zijne kennis van het regt, een' grooten naam had, en der gansche factie tot raadsman diende, werd hij van de Jansenisten *Antoninus* (*) genoemd, dat zoo veel beteekende als Raadsman, getrouwe Voorspreker, gelijk eertijds de H. ANTONINUS, Bisschop van Florentiën, om de menigte zijner wetenschappen, *Antoninus de Raadgever* genaamd werd. Toen die man Doctor in de beide regten geworden was, en bemerkte, dat de Jansenisten geene hulp van den H. Stoel te wachten, maar veel van denzelven te vreezen hadden, begon hij er zich aanstonds met de borst op toe te leggen om het kerkelijk regtsgebied en het geestelijk gezag te verzwakken, ja zelfs te vernietigen. Te dien einde gaf hij in 1700 een uitgebreid werk in het licht, tot titel voerende: *Jus Ecclesiasticum universum etc.* In dit werk, hetwelk hij grootendeels uit de slechtste Schrijvers bijeen gezameld had, verkleint hij niet weinig de voorregten der Pausen, het regtsgebied der Bisschoppen, en de ker-

(*) Causa Quesnell. p. 326.

kelijke *Immuniteiten;* en, terwijl hij de regten der Vorsten opvijzelt, stelt hij menigmaal de wereldlijke magt met de geestelijke gelijk, zoo hij gene al niet voortrekt. Toen dit werk het licht zag, heeft het aan al diegenen behaagd, aan welke de werken van CAROLUS MOLINAEUS behagen: doch de H. Stoel verbood het door eene bijzondere Breve in 1704.

VAN ESPEN raadt standvastig voort te gaan.

VAN ESPEN dan, deze nieuwe *Antoninus*, schoon hij een waardig leerling van CAROLUS MOLINAEUS, niet van den H. ANTONINUS was, keurde goed, dat CHRISTIANUS VAN ERKEL en de overige tegenstrevers van het Pauselijke besluit, waarbij PETRUS CODDE in zijn ambt werd geschorst, de wereldlijke magt te hulp riepen. Nadat hij het gevoelen van HENNEBEL (*) en OPSTRAET gehoord had, schreef hij met eene burgemeesterlijke deftigheid, *dat men de regten der Kapittels met kracht moest blijven handhaven, en volgens dezelve grootmoedig voortgaan.* Dit blijkt duidelijk uit zijnen brief aan QUESNEL, die te *Brussel* schuilde, geschreven, en in deze woorden vervat:

(*) Deze doctor aan de Universiteit van Leuven heeft den aanhang vaarwel gezegd en zijn leven in den schoot der Katholijke Kerk geëindigd.

Allerwijste Heer!

Ik heb den ellendigen staat der Hollandsche Zending, en den inhoud der brieven van D. SYLVIUS (*) uit de brieven onzer vrienden vernomen, en ik heb hun, op raad onzer vrienden, geantwoord, *dat men de regten der Kapittels met kracht moet blijven handhaven*, en aantoonen, dat men den Paus bedrogen had *(Pontifici fuisse subreptum)*. Tot verdediging der regten van het Haarlemsch Kapittel (en ik geloof dat aan het Utrechtsche Kapittel hetzelfde regt toekomt, doch hierover ben ik nog niet geraadpleegd) heb ik een opstel gezonden (†), welks afschrift ik hierbij voeg. Ik bid uwe wijsheid hetzelve na te zien: indien zij

---

(*) Onder dezen toenaam verstonden de Jansenisten Mr. BUSSY, destijds Apostolischen Internuntius te Brussel, naderhand Kardinaal der H. R. Kerk. Deze had hun het besluit van den H. Stoel, waarbij de Kapittels van Utrecht en Haarlem, als *voorgewende* Kapittels behandeld werden, toegezonden, en hen te gelijk krachtig tot gehoorzaamheid vermaand.

(†) *Motivum juris pro Capitulo Harlemensi*, hetwelk hij om te bedriegen had opgesteld. Het is op naam van MARTINUS DE SWAAN uitgegeven, doch werd in 1707, op straf van den ban verboden.

oordeelde, dat er iets bijgevoegd, of iets uitgelaten moest worden, zoo gelieve zij hiervan aan Mijnheer DE SWAAN kennis te geven. Ik heb uwen brief medegedeeld aan de Heeren HENNEBEL en OPSTRAET. Beide oordeelen, gelijk ik, dat men met kracht de regten der Kapittels moet handhaven *en volgens dezelve grootmoedig voortgaan.*

QUESNEL schrijft aan VAN HEUSSEN.

QUESNEL, de wargeest onzer eeuw, verklaart, na VAN ESPEN gehoord te hebben, dat het besluit van den H. Stoel door *subreptie* verkregen is, hij beslist, dat het nietig, krachteloos, en om vele redenen ongeldig is, hij vermaant de Provicarissen, welke door *des Heeren mond* van alle regtsgebied beroofd waren, niet toe te geven, maar de Hollandsche Zending grootmoedig te blijven bedienen; doch vooral hitst hij VAN HEUSSEN, welken hij meer dan de anderen beminde, op, om, getrouw aan de *onderdrukte onnoozelheid en waarheid*, tot aan eenen bloedigen dood standvastig te zijn. Wat hem betreft, hij zal, zoo veel hij vermag, helpen: want gelijk een andere MOYSES zal hij den berg beklimmen om voor de strijdenden te bidden.

Hij vermaant de ongehoorzamen tot den strijd.

« *Wij zullen niet ophouden*," dit zijn zijne woorden, « *onze handen ten Hemel*

« op te heffen, terwijl gij voor de zaak « Gods strijdt; het is eene gelegenheid om « onze trouw aan zijne belangens te toe- « nen." (*)

De Ex-Provicaris VAN HEUSSEN en de overige hoofden der ongehoorzamen, door de Godspraak van VAN ESPEN en QUESNEL gesterkt en aangemoedigd, besloten nu de ingebeelde regten standvastig te *handhaven*, en *volgens dezelve grootmoedig voort te gaan*, zij bereidden zich ten oorlog; zij leiden zich er met de borst op toe, om de regten, welke alleen de halstarrige begeerte om de Jansenistische factie in Holland staande te houden, had uitgedacht, te verdedigen. Doch meer dan de anderen stelde zich VAN ERKEL te weer, om deze fabel ingang te doen vinden. Hij wilde namelijk door dit voorwendsel het bestuur der zending voor de zijnen behouden, en THEODORUS DE COCK, welken de H. Stoel in de plaats van CODDE gesteld had, met eenigen schijn van rede den weg afsluiten. Want

De Ex-Provicarissen besluiten het bestuur niet neder te leggen.

(*) » Nous continuerons de lever les mains au » Ciel, pendant que vous combattez pour la cause » de Dieu; c'est une occasion de signaler la fidélité » pour ses intérêts."

indien DE COCK werd aangenomen, zoo vreesde hij, dat de Jesuiten, en Monniken, wien deze man een goed hart toedroeg, de overmagt zouden krijgen, en, volgens zijne uitdrukking, HUNNE BOORDEN VERGROOTEN. Doch dit was slechts een ijdel voorwendsel; de voorname, ja de eenige rede van hunne tegenkanting en ongehoorzaamheid was de vrees, dat DE COCK de onderteekening van het *Formulier* van Alexander eischen, en hen, die dit weigerden te doen, van hunne plaatsen ontzetten zoude. Dit voorzagen zij. Indien VAN ERKEL en zijne makkers de onderteekening van het *Formulier* niet gevreesd hadden; indien zij met de leerstellingen van JANSENIUS, welke zij de leer van AUGUSTINUS en der Katholijke Kerk waanden, niet besmet waren geweest, nimmer zouden zij van een Kapittel gewag gemaakt, nimmer eenig regt voorgewend hebben; maar zij zouden zich, naar het voorbeeld hunner vaderen, zonder omwegen, aan de bevelen van den H. Stoel eerbiedig onderworpen hebben.

Doch het eenmaal dwazelijk aangekleefde Jansenismus deed deze fabel geboren worden, voedde, beschaafde dezelve, en kleedde ze zoodanig in, dat vele buitenlanders, aan

deze vertelsels onvoorzigtiglijk geloof hechtende, dit gewaande Kapittel voor wettig houden.

De wederspannigen op dit verzonnen en ingebeeld regt steunende, weigerden niet slechts te gehoorzamen, maar oefenden ook onbeschaamd het kerkelijk regtsgebied, terwijl zij, op de magt en gunst van de onkatholijke regering vertrouwende, den Opperpriester op zekere wijze den oorlog verklaarden: « *Wij zullen,*" zeide hun vaandrager, VAN ERKEL, « *niet alleen hun,* « *welke na de schorsing van den Aarts-Bis-* « *schop van Sebaste* (*) *Pastorijen verkregen* « *hebben, tegenstreven, maar daarenboven* « *zullen wij door den wereldlijken arm be-* « *letten, dat iemand, hetzij hij van den* « *Nuntius, hetzij hij van den Paus ge-* « *zonden worde, bezit van eene Pastorij* « *neme.*" Ziedaar hoe zij, naar den raad van QUESNEL en VAN ESPEN, de regten van hun denkbeeldig Kapittel *met kracht handhaven* en *volgens dezelve grootmoedig voortgaan.*

Onder voorwendsel van hun gewaand Kapittel oefenen zij het geestelijk regtsgebied.

De hoofden der ongehoorzamen, dagelijks stouter geworden, nemen niet meer in het

(*) PETRUS CODDE.

geheim, maar openlijk hunne toevlugt tot de onkatholijke regering; de bestuurders van het gemeenebest werden door hen tegen die priesters, welke de wettige Provicaris gezonden had, als tegen ingedrongenen, verbitterd, en, volgens hunnen wensch, werd aan eenigen der genoemde, de uitoefening van hun ambt verboden, terwijl anderen het vonnis van verbanning moesten ondergaan. (*) Dit was de eerste vrucht van VAN ERKEL'S opzet.

De aanvoerders der oproerigen waren hiermede niet te vreden: zij wilden, dat alle priesters, die de zijde van het zoogenaamde Kapittel niet kozen, in het oefenen hunner ambtsbezigheden verhinderd werden; zij trachtten alle kerken van het vereenigd Nederland aan hunne partij te onderwerpen. Nogtans verstoutten zij zich nog niet, met het geestelijk bestuur der zending, op naam van het voorgewende Kapittel, zich openlijk te bemoeijen.

1706. Het voorgewend Kapittel verstout

Dan in 1706 klom hunne vermetelheid tot dien top. Terwijl hunne onbeschaamdheid, die voor niets terug deinst, dagelijks aangroeit, noemen zich de leden van

(*) 17 Julij, 1704.

het Vicariaat, opdat er een schijn van Kapittel zoude wezen, *Kanoniken* der Utrechtsche Kerk; CATZ en VAN HEUSSEN nemen den titel aan, van *algemeene Vicarissen.* Zij versieren zich alzoo met titels, welke, sedert de Hervorming, niet gebruikt, en aan hunne Vaders onbekend waren. VAN HEUSSEN, door dezen ingebeelden eernaam van algemeen Vicaris opgeblazen, begon nu het gezag van den Apostolischen Nuntius te verachten en het bestuur der Zending openlijk te aanvaarden. Zich van elders de heilige olijen steelswijze aangeschaft hebbende, belast hij de zoogenaamde Aartspriesters, om dezelve uit te deelen; hij verdrijft de priesters welke de Nuntius PIASZA gezonden had, en dringt andere, die der factie waren toegedaan, in de standplaatsen der overledene; door de klagten van hem en andere ongehoorzamen aangezet, verdrijft de regering op verscheidene plaatsen de priesters, welke de Nuntius gezonden had, en vervolgt hen wreedelijk.

zich voor de eerste maal algemeene Vicarissen te kiezen.

Toen deze zich noemende Vicaris Generaal het bestuur openlijk aanvaard, en verscheidene daden van regtsgebied geoefend had, voorgemeende de H. Vader, door de heiligschendige aanslagen der Vicarissen bewogen, dat

1706. Uit naam van het voorgewende kapittel ma-

tigen de valsche Vicarissen zich het bestuur aan;

het zijn pligt was in deze heiligschenderijen bij tijds te voorzien. Zijne Eminentie de Kardinaal Secretaris PAULUCCIUS gebiedt dan, uit naam van Z. H., aan VAN HEUSSEN en zijne makkers, op straf van den ban, aan welke zij door de daad zelve en zonder eenige verdere verklaring zouden onderhevig zijn, zich in het vervolg te wachten, van het geestelijk regtsgebied te overweldigen.

Zij worden gewaarschuwd,

Verachten de vermaningen van den H. Stoel.

Doch VAN HEUSSEN stoorde zich hieraan niet, maar ging voort zijne heiligschendige bediening te oefenen: hij gaf voor dat hij zich het bestuur niet aanmatigde, of hetzelve overweldigde, maar op eenen billijken grond uitoefende. Immers hij en zijne makkers roemen er op Vicarissen van het Kapittel te zijn (*). De onbeschaamde VAN ERKEL legt, onder den naam van JANUS PARRHASIUS, op zijne wijze, den beleefden brief van PAULUCCIUS in de weegschaal, en beslist stoutmoedig, dat het regt, uit vrees der straffen, met welke de Paus dreigde, niet moest verlaten worden: « dat « regt, *scilicet!* hetwelk hem dierbaarder « was dan aan NABOTH zijn wijngaard: hij

VAN ERKEL, de voorname uitvinder van het kapittel en deszelfs regten, moedigt hen aan.

(*) *Notae in Epist. Card. Pauluc.*

« was bereid om voor hetzelve tot den dood « toe te strijden." In dit oproerig geschrift vermaande hij de zijnen tot den strijd: *Nimmer*, dus sprak hij, *worde in de jaarboeken der Bataven gelezen, dat de Hoofden der geestelijkheid het schild weggesmeten en onder den schijn van gehoorzaamheid in hun eigen verderf toegestemd hebben; en dat wel op een tijd, op welken de Edelmoyende Heeren Staten in hunne vaderlijke genegenheid aan de hesprongenen de hand boden.* Hij boezemt den zijnen in, dat zij slechts de regten huns vaderlands verdedigen, en durft schaamteloos verzekeren, dat het zoogenaamde Kapittel zich niets aanmatigt, maar hetgeen het geërfd heeft, verdedigd. Indien echter, gelijk wij aanstonds zeiden, het *Formulier* van ALEXANDER niet had moeten onderteekend worden, dan zoude er van deze regten nimmer gerept geworden zijn, nimmer zouden zij dezen droom, die nooit gedroomd was van hunne Vaders, gedroomd hebben. Maar bij zich zelven overtuigd, dat zij het *Formulier* zouden moeten onderteekenen, indien de Nuntius BUSSY, welke aan PIASZA was opgevolgd, het geruste bestuur der Zending behield, spanden zij alle krachten in, om dit ongeval af te

weeren; en, om ten minste met eenigen schijn van reden den Nuntius buiten het bestuur te houden, verzonnen zij die regten, en willen zelve uit kracht van deze eenen Apostolischen Vicaris benoemen. Dit is, zeggen zij, hun regt.

De Jansenisten willen eenen Vicaris naar hunnen zin.

Zij wilden dus niet eenen Nuntius, maar eenen Apostolischen Vicaris hebben, een man, die hun toegedaan, dezelfde leer aankleefde, hetzelfde behartigde, opdat Holland, onder de bescherming van eenen zoodanigen Vicaris, altijd het aangename Paradijs en de veilige schuilplaats der Jansenisten konde wezen.

Doch indien hun het regt, om eenen Apostolischen Vicaris of Bisschop te verkiezen, toekwam, waarom hebben zij dan van dit regt geen gebruik gemaakt? Zij moesten dan toen reeds, gelijk nu, tot de verkiezing zijn overgegaan, en den verkozene aan den Paus voorgesteld hebben. Maar zij waren tot die toomelooze halstarrigheid nog niet gekomen, en hun hoogmoed, die steeds aangroeit, was tot dat punt van razernij nog niet geklommen: dan de tijd en de ophitsing van QUESNEL en VAN ESPEN zullen hen tot dezen trap van goddeloosheid en wanhoop vervoeren. Want *de eene afgrond*

roept den anderen in. Abyssus abyssum invocat.

Opdat hunne factie in de vereenigde Nederlanden veilig zoude kunnen heerschen, wilden de Jansenist-gezinden dat PETRUS CODDE in zijne vorige waardigheid zoude hersteld worden, of ten minste, dat een hun welgevallig man zijn ambt zoude bekleeden. Tot bereiking van dit doel meenden zij de Jesuiten in 't werk te stellen. Zij beduidden dan aan de Staten, dat zij de Vaders van het gezelschap van JESUS, dewijl die te Rome veel vermogten, door bedreigingen moesten overhalen, om dit voor hen uit te werken. Want de ongehoorzamen hielden voor zeker, dat de Jesuiten, om niet uit Holland verdreven te worden, alle krachten zouden inspannen, ten einde Rome eenen Vicaris, naar het hart der *Klerezije*, zoude aanstellen. Al aanstonds begon dit opzet uitgevoerd te worden. De Jesuiten, welke in de gansche Provincie waren, worden alle gedagvaard. Het bestuur gebiedt hun, op straf van verbanning, dat zij den Roomschen Paus zullen hebben te bewegen, tot het aanstellen van eenen Vicaris, die den Staten welgevallig zoude zijn. Doch toen deze Vaders dit of

De Jesuiten worden in den Haag gedaagd.

niet konden of niet wilden bewerken, zijn zij, na het verstrijken der tijdsbepalingen, in ballingschap gegaan, dewijl tegen hen besloten was, *dat de Jesuiten zich over de grenzen zouden hebben te begeven, of dat zij als verstoorders der openbare rust zouden gestraft worden* (*). Deze Vaders, alle mannen van eene beproefde deugd en Apostolischen ijver, waardige opvolgers van hen, die sedert 1592 tot nu toe, onder den drang der ketterijen en menigvuldige gevaren, in de Hollandsche Zending zoodanig gearbeid hadden, dat zij, door overvloed van Evangelischen oogst, door de bloem des volks, de sieraden hunner kerken, en de fraaiheid der gebouwen, al hunne mede-arbeiders overtroffen, hebben met zulk eene grootheid van ziel al deze voordeelen, al deze pracht verlaten, dat zij noch door eenige klagt tegen de bestuurders van Holland, noch door van de wederspannige *Klerezij* kwaad te spreken, niet ééns door het uitgeven van een vinnig boekje, het ongelijk hun aangedaan gewroken hebben.

Zij worden verbannen.

Hun geduld wordt geprezen.

De Jansenisten hadden de zekere hoop

De Jan-

(*) Resolutie der Staten van den 18 Febr. 1708, bekend gemaakt den 19 Julij deszelfden jaars.

opgevat, dat de Jesuiten hun eenen Vicaris gelijk zij hem verlangden, zouden bezorgd hebben. Zij waren dan ook niet weinig verschrikt, toen zij de Jesuiten zagen vertrekken, dewijl zij bemerkten, dat hun nu geene hoop, van een' Vicaris te verkrijgen overbleef. Nogtans bleven zij bij hun besluit van niet te wijken: want nimmer zal de factie een hoofd erkennen, dat haar niet toegenegen is.

Jesuiten worden door hun vertrek ter neer geslagen.

Toen nu de zaak zoo ver gekomen was, dat de H. Stoel hunne terugkeering niet langer hoopte, begon de Apostolische Nuntius, op last van zijne Heiligheid, al de Katholijken van de Vereenigde Nederlanden te vermanen, aan te zetten, te bidden, te smeeken, dat zij zich van de wederspannigen zouden afscheiden; en de ongehoorzamen bedreigde hij met de kerkelijke straffen. Doch terwijl zij tegen den Nuntius hevig uitvoeren, lachten zij met straffen en banbliksems. *Rome tracht te vergeefsch*, naar hunne uitdrukking, *onschuldigen te treffen.*

De H. Stoel vermaant de Katholijken om de wederspannigen te schuwen.

De zaak verergerde intusschen dagelijks. De Apostolische Nuntius zag zich gedwongen MATHIAS TURK, die in Utrecht, buiten de grenzen der Provincie Holland, woonde, om het overweldigen eener Pastorij, door

De Nuntius doet TURK in den ban.

Apostolisch gezag van de gemeenschap der heiligen af te snijden, en KRIJS, DE JONG en MASIUS, welke zich verstoutten zonder zending de herderlijke bediening uit te oefenen, met dezelfde straf te bedreigen. Het was bij deze gelegenheid, dat Z. B. VAN ESPEN, die zoo wel door den mond, als door brieven de factie geleerd had de kerkelijke straffen te verachten, zijne verhandeling over de kerkelijke straffen (*) uitgaf; opdat de oproerigen meer en meer zouden leeren, de vonnissen tegen hen uitgesproken niet slechts niet vreezen, maar zelfs verachten en bespotten. En om den Jansenistischen Priesters alle vrees voor de *Censuren* te ontnemen, aarzelt hij niet in dit allerschadelijkst geschrift stoutmoedig te zeggen, *dat het niet ontbreekt aan voorbeelden zelfs van heilige mannen, wier heiligheid de Almagtige door mirakelen, na hunnen dood voorgevallen, geopenbaard heeft, welke ook Pauselijke Censuren om hare baarblijkelijke onregtvaardigheid verwoet, en gemeend hadden zich openlijk tegen dezelve te moeten stellen.* Om deze stoute, goddeloze en der

VAN ESPEN verhardt de wederspannigen tegen de Censuren.

(*) *Tractatus Canonico-Historicus de Censuris Ecclesiasticis.*

vlammen waardige verzekering te bewijzen, heeft hij uit de geschiedenis van Engeland van MATTHAEUS PARISIUS, welke door de ketters van Zurich uitgegeven en vervalscht is, een paar afgesletene fabeltjes, die door verscheidene Katholijken overlang wederlegd zijn, opgedolven. Hij spreekt namelijk van ROBERTUS, Bisschop van Lincoln en SEWEL, Aartsbisschop van Yorck, welke volgens het vertelsel, na hunnen dood door wonderwerken zouden uitgeblonken hebben, en echter gestorven waren, beladen met het banvonnis tegen hen door de heilige Opperpriesters INNOCENTIUS IV. en ALEXANDER IV. uitgesproken.

Inderdaad de scheurzieke Priesters werden door dit werk in hunne hardnekkigheid wonderlijk gestijfd, en hielden de kerkelijke strafvonnissen voor *verstompte bliksems en dwaallichtjes*, gelijk zij nog op den huidigen dag doen.

Onze nakomelingen zullen het naauwelijks gelooven, dat er weleer aan de Universiteit van Leuven een Priester, Doctor in de beide regten, Leeraar der H. H. Kerkregelen bestond, die de oorzaak van zoo groote ongelukken geweest is, en in een zoo eerloos *libel* de Pauselijke strafvonnissen te verachten

onderwezen heeft. Ziedaar hoever de toomelooze hartstogt, om eene beminde factie te behouden, iemand vervoeren kan! Ofschoon nu VAN ERKEL, een man van eenen onrustigen geest, zulke ophitsingen niet noodig had, werd hij echter door dit oproerig geschrift nog sterker aangevuurd.

VAN ERKEL een onbeschaamd Schrijver.

Hij schreeuwde op eene verfoeijelijke wijze tegen het banvonnis, waardoor TURK getroffen was, en vermaant, in een hevig geschrift, het volk, dat den wederspannigen Priesters was toegedaan (*), de Censuren voor niets te achten. « *Schrikt niet*, zegt hij, *op het geraas van eenige verstompte « bliksems en donders. Zij schaden slechts « hen, die dezelve afschieten.*"

Toen dit boekje, hetwelk voor den Apostolischen Stoel zeer beleedigend was (§), naar Rome was gezonden, gebood de Paus, dat de Nuntius VAN ERKEL naar Keulen dagen, en waarschuwen zoude, dat, indien hij zich niet beterde, het banvonnis over hem geveld zoude worden.

(*) *Protestatio asserta. Fol. 225.*

(§) Hij schaamt zich niet de Bul, of de Apostolische Breve, welke CLEMENS XI aan de Katholijken gezonden had, een *lasterblad* te noemen.

Doch VAN ERKEL stoorde zich hier niet aan: hij lachte met de bedreigingen en stond onverschrokken voor de bliksems van het Vatikaan.

Toen eindelijk de tijd, welke hem tot beterschap was toegestaan, vruchteloos verstreken was, verklaarde de Nuntius (*), dat deze aanstoker van de scheuring, in den ban en van al zijne bedieningen geschorst was, dat hij, een wederspannige aan den H. Stoel, van alle geloovigen naauwkeurig moest vermeden worden.

wordt naar Keulen gedaagd en in den ban gedaan.

Doch VAN ERKEL werd door deze straf niet verschrokken. Openlijk lachte hij met het vonnis, en hekelde hetzelve met eenen onverdragelijken hoogmoed (§). *Indien ik*, zegt hij, *dit ongerijmd stukje papier van lid tot lid wilde behandelen, zoude ik een gansch boekdeel moeten schrijven.* De Censuur noemt hij *goddeloos* en *onregtvaardig.* Hij verklaart dan, dat hij, *na het gevoelen van beroemde Godgeleerden* (namelijk QUESNEL, CANDIDUS (†), OPSTRAET) *gevraagd*,

Hij lacht met deze straf.

(*) 17 Januarij 1711.

(§) *Admonit. ad Popul.*

(†) DE WITTE, een schaamteloos Schrijver, werd genoemd *Jansenista Candidus.*

en God door ernstige gebeden gesmeekt te hebben, de Censuur voor nietig en om vele redenen ijdel houdt, *zoodat ik*, zegt hij, *besloten heb niet den minsten eerbied voor dezelve te toonen; maar mijne kudde, als naar gewoonte, te bedienen. En ik hoop, dat mijne kudde wel zoo wijs zal zijn, dat zij voor deze stomme bliksems en ijdele donderslagen niet zal vreezen.*

Hij had gedurende bijna tien jaren te zamen met VAN ESPEN, zoo door woorden als door schriften, de zijnen tegen de bliksems van het Vatikaan verhard; het paste dan ook, dat hij, als aanvoerder van de overigen, voor dezelve niet schrikte. En inderdaad hij week niet, maar ging met des te meer stoutheid voort; *Het zij er ver af*, zegt hij, *dat ik vreezen zoude; vol vertrouwen en zonder eenige voorgaande absolutie daag ik den Nuntius voor den regterstoel van God.* Stoutmoedig en onverschrokken staat hij daar; hij bedient, gelijk te voren, zijne kudde. Regter in zijne eigene zaak, en het oordeel van den oppersten plaatsbekleeder van Christus versmadende, spreekt hij zich zelven van alle schuld vrij. Hij verzet zich tegen zijnen regter; de straf zegt hij, tegen mij uitgesproken is onregt-

Hij gaat voort zijne bediening heiligschendig waar te neemen.

vaardig, goddeloos, ongerijmd. Dan volgens wiens oordeel? Namelijk volgens het oordeel van VAN ERKEL, den verwezenen, van QUESNEL en van VAN ESPEN, de twee voornaamste acteurs van dit gansche treurspel. Voorwaar wie heeft vóór het gezag dezer regters niet den diepsten eerbied?

Terwijl hij zich alzoo op zijn eigen oordeel en dat van de opgenoemde mannen verliet, en het vonnis van de hoogste regtbank der Katholijke Kerk verachtte, ging hij op eene tergende wijze voort, zijne bediening heiligschendig waar te nemen: en hierin is hij, met goedkeuring zijns vriends VAN ESPEN, tot eenen grijzen ouderdom voortgevaren.

De zoogenaamde algemeene Vicarissen durven nog geene Pastoors zenden.

Ofschoon VAN ERKEL en de overige leden van het zoogenaamde Kapittel breed van hetzelve opgaven, onthielden zij zich echter nog van de regten, welke zij verzonnen hadden, gebruik te maken. Zij vervolgden en verdreven wel de waarlijk katholijke Priesters, welke de H. Stoel zond, doch de voorgewende algemeene Vicarissen hadden het in hunne vermetelheid nog zoo ver niet gebragt, dat zij, uit naam van een Utrechts Kapittel, Priesters van hunne factie in de openvallende Pastorijen zenden, of aan de

jonge theologanten wijbrieven verleenen durfden. Dan wij zullen zien, dat zij, tot wanhoop gebragt, langzamerhand zoo *ver* komen.

VAN ERKEL zet er hen toe aan, maar QUESNEL raadt het af.

Door aandrijving van VAN ERKEL hielden zij tot dit misdrijf wel over, doch QUESNEL keurde dit voornemen niet goed (*). Hij ontraadde hen, uit naam van het Kapittel het regtsgebied te oefenen. VAN REUSSEN dan en CATZ durfden, in hunne voorgewende hoedanigheid van algemeene Vicarissen bij het openstaande bisdom, geene priesters in de pastorijen indringen. Daar waren op dien tijd wel eenige Jansenistgezinde priesters, welke de openvallende pastorijen overweldigden, doch zij verklaarden van de zich noemende algemeene Vicarissen niet gezonden te zijn. Zij hebben ook niet op dezer zendingsbrieven het herderambt ingenomen; maar sommigen hebben uit eigene beweging en op eigen gezag, anderen onder voorwendsel van *deservituur* zich van de pastorijen meester gemaakt.

1713. TIMOTHEUS HETTEMA is de

De eerste welke verklaarde door den Vicaris van het Utrechts kapittel gezonden te zijn, was TIMOTHEUS HETTEMA, VAN ERKEL'S

(*) Zie *la Justification du Père* QUESNEL. *p.* 284.

kapellaan, toen hij de Pastorij van Vianen in bezit nam. Vóór hem had niemand deze rede van zijne overweldiging voorgewend. Anderen, die even onbevreesd waren als hij, volgden weldra zijn voorbeeld. Toen zij van den Apostolischen Nuntius Archintus naar Keulen geroepen werden, om de regtmatigheid hunner zending te toonen, antwoordden zij, naar het gebruik der Jansenisten, met hunnen vermaner te verachten. Maar eindelijk werd tegen deze overweldigers der Pastorijen het banvonnis plegtig uitgesproken. Doch, naar het voorbeeld van VAN ERKEL, versmaadden zij hetzelve, en, zich op de bescherming der onkatholijke regering verlatende, behielden zij, tegen den zin van het grootste gedeelte des volks, dat de wolven ook eindelijk vlugtte, de geroofde schaapstallen.

eerste, die uit naam van het Kapittel eene pastorij in bezit neemt.

Het getal der wederspannige Geestelijken begon nu van dag tot dag kleiner te worden. Hetzelve was nooit boven de driehonderd opgeklommen, en was op dit tijdstip, door het vertrek, den terugkeer en dood van velen, zoodanig verminderd, dat er, behalven de *agtmannen*, leden van het zoogenaamde Utrechtsche Kapittel, naauwelijks veertig volgelingen meer geteld werden.

1715. Het Kapittel begint wijbrieven te geven.

Om nu den ganschen ondergang der factie, welke uit het gebrek aan Priesters volgen moest, te verhoeden, besloot de zich noemende algemeene Vicaris VAN HEUSSEN, met eindelijke toestemming VAN QUESNEL, wijbrieven (*) af te geven. Er waren eenige begunstigers van het Kapittel voor handen, welke de heilige wijdingen nog moesten ontvangen. Dan wie zoude hun de handen opleggen? Zij hadden wel sommige Bisschoppen gepolst, doch geene hoop gekregen.

Toen zij zagen, dat de Bisschoppen, die in den omtrek van Holland hunne zetels hadden, hun niet ten dienste wilden staan, sloegen zij hunne oogen op vreemde en verafwonende Bisschoppen. Zij zouden wel gaarne hunne wijdelingen naar Frankrijk gezonden hebben, doch durfden, zoo lang Lodewijk de Groote leefde, uit dat oord niet veel goeds verwachten.

De Kandidaten worden in Ierland gewijd.

Maar eindelijk gelukt het hun eenen Ierschen Bisschop te bedriegen. Deze, een afgeleefde grijsaard, die, al te ligt geloovig, hunne versierde sprookjes voor waarheid hield, beloofde zijne dienst.

Op deze belofte vertrokken twaalf Kan-

(*) *Litterae dimissoriae.*

didaten, met zulke krachtelooze wijbrieven voorzien, naar Ierland, en werden digt bij Dublin tot priesters gewijd. (*)

Naar Holland terug gekeerd, werden zij spoedig tot ondersteuning der partij naar verscheidene plaatsen heen gezonden.

Op het eerste gerucht dezer schromelijke vermetelheid ijsde Rome. Aanstonds gebood de Paus, over de hardnekkigheid van dat versierde Kapittel verontwaardigd, een onderzoek naar den Wijder zoo wel als naar de gewijden aan te leggen. Door geheel Duitschland, Frankrijk en de Nederlanden werden nasporingen in het werk gesteld, doch het bleef nog langen tijd verholen, in welk oord deze wijding had plaats gehad. De gewijden werden door den pausselijken Nuntius naar Keulen opontboden, maar zij durfden zich niet vertoonen. Zij werden dan als halstarrigen in de oefening der goddelijke geheimen geschorst. Doch, naar het

(*) Onder deze waren PETRUS JOANNES MEINDARTS, ingedrongen Aartsbisschop van Utrecht, in 1768 overleden; HIERONIMUS DE ROCK, zoogenaamd Bisschop van Haarlem, die den 11 December 1744 gestorven is; FREDERIKS, Kanunnik van het voorgewende Kapittel, en de berugte Schrijver achter GODEFRIDUS ACQUOY, nabestaande van CORN. JANSENIUS.

voorbeeld hunner meesters, door de censuur nog halstarriger geworden, ontzien zij zich niet de heiligste geheimen te onteeren.

De door de Vereenigde Gewesten verspreide Jansenisten-factie, door deze nieuwe versterking aangemoedigd, sprong op van vreugde, en beschimpte de Katholijken, als waren deze nu voor goed overwonnen. Want de Katholijken hadden gehoopt, dat het handje vol ongehoorzamen door gebrek aan priesters van zelve zoude wegslinken. Al spoedig overweldigden eenige der nieuwgewijden de openstaande Pastorijen, en deelen schoon in hunne bedieningen geschorst, de goddelijke geheimen aan het bedrogene volk heiligschendig uit.

Ofschoon nu de hoofden der wederspannigen door deze hulpbende, welke, naar hunne uitlegging, als van den hemel gezonden was, uitermate verblijd waren en een' grooten moed hadden opgevat, vreesden zij echter hetzelfde ongeluk, dat hen nu gedreigd had, eenmaal te zullen ondergaan: want eenigen der factie toegedane priesters waren overladen van jaren en hun graf nabij. Zij moesten dus een middel bedenken, waardoor zij steeds nieuwe troepen aanwier-

ven, om den strijdenden helpers, en den afgestorvenen opvolgers te bezorgen. Zij hadden te Leuven nog wel eenige der scheuring toegedane kandidaten: doch wie zoude hen wijden? Want de Iersche Bisschop, nu beter onderrigt, sloeg dit vlak af.

1717. De wederspannigen trachten Fransche Bisschoppen tot het wijden hunner Kandidaten te bekomen.

Dan na den dood van LODEWYK den Grooten stak de Jansenistische *hydra* den zoo dikwijls verpletten kop in Frankrijk weder boven. Hier uit schepten de wederspannigen in Nederland de hoop, dat er in dat rijk wel een of ander Bisschop zoude opstaan, die, met hen dezelfde dwalingen verdedigende, ook hunne zaak zoude behartigen, en aan hunne *creaturen* de wijdingen toedienen. Zij hielden voor zeker, dat zij hierin niet bedrogen zouden zijn, vooral *indien* QUESNEL *hunne tusschenspraak, en voorbidder was.* Nogthans bestond er eene moeijelijkheid, welke zij nog moesten uit den weg ruimen. De meeste hunner Fransche begunstigers waren niet zeker van het regelmatige bestaan der Utrechtsche Kerk, ja hadden naauwlijks iets van dezelve gehoord. Deze dan te overtuigen, dat de *Raad* van het *Vicariaat;* welken ROVENIUS tot verligting van de werkzaamheden der Apostolische Vicarissen had ingesteld, het wezen van een

eigenlijk Kapittel had, en bij gevolg de zorg der Kerk in de Vereenigde Gewesten met regt op zich kon nemen, en al datgene doen, hetwelk, bij het openstaan van den bisschoppelijken zetel, in de magt van een Kathedraal Kapittel staat, dit was een arbeid, die niet zoo gemakkelijk te verrigten viel. Doch VAN ERKEL en zijne wederspannige makkers bedachten een middel, hetwelk bijzonder geschikt was om lieden die der zake onkundig waren, te bedriegen.

VAN ERKEL maakt eene bedriegelijke gevals-voorstelling.

JOANNES VAN ERKEL vervaardigde eene bedriegelijke gevals- voorstelling *(casus positio)*, in welke hij den staat der Utrechtsche Kerk sedert de verandering van godsdienst *(hervorming)* zoo kunstig voorstelt, dat hij eene oplossing *(resolutio)* naar zijn genoegen moest verwachten. Doch elke zinsnede van dit opstel is een baarblijkelijke leugen, zoo als ieder die in de geschiedenis van de Vereenigde Gewesten ook maar een weinig ervaren is, op het eerste gezigt bemerkt.

VAN ESPEN lost dezelve ten voordeele der Jansenisten op.

Dit stuk, met ingigt om te bedriegen zamengesteld, werd naar ANTONINUS den *raadgever* (VAN ESPEN) gezonden, welke, volgens de opgave van VAN ERKEL, eene oplossing *(Resolutio)* schreef. Doch om

dit oordeel, hetwelk VAN ESPEN slechts onderteekend had (schoon deze naam bij de Fransche Jansenisten veel afdeed), des te meer gewigts bij te zetten, besloot hij zelf deze *Resolutie* ook aan andere Doctoren. U. J. en Professoren ter goedkeuring voor te stellen.

Hij stelt zijne oplossing voor aan vier Doctoren.

Bij belegt dan ten zijnen huize eene vergadering van vier mannen, Leeraars in de beide regten en te gelijk zijne begunstigers. Een van deze is geweest AMANDUS BAUWENS, welke toen voor geen der minst ijverige Jansenisten te boek stond. Doch in 1725 gevaarlijk ziek liggende, heeft hij, alvorens uit handen van den beroemden heer DAMEN, Deken van het Kapittel (*), en vurig verdediger van de Katholijke geloofsleer, de heilige teerspijze te ontvangen, in tegenwoordigheid van al de Kanunniken, de Bul *Unigenitus* aangenomen.

VAN ESPEN roept niet al de Leuvensche Leeraars bij zich: want de uitmuntende mannen HERTALZ (die in vrede ruste) en WIRICA gaat hij voorbij. Doch waarom? Op dat deze mannen, openbare tegenstrevers der Jansenisten, niet in staat zouden wor-

(*) S. PETRI Lovanii.

den gesteld, om de leugens van het voorgestelde *geval* te ontdekken, den waren staat der zaken bloot te leggen, en de ondernemingen der wederspannigen aan den H. Stoel over te dragen.

Die dezelve goed keuren.

Men laat dan deze te hunnent, terwijl de uitgekipten heimelijk bij een komen; want alles werd met de diepste stilte verrigt. De *gevals- voorstelling* wordt gelezen, en te gelijk de *oplossing*, welke VAN ESPEN geschreven had; deze wordt door allen onderteekend, met de gewone clausule: *Suppositâ veritate factorum* (de waarheid der opgegevene daadzaken onderstellende.)

De *Resolutie* van VAN ESPEN, door die vier Doctoren goed gekeurd, kwam hier op neder: 1° *Dat de Utrechtsche Kerk niet vervallen was.* 2°. *Dat het Metropolitaan Kapittel ook nu nog bestond.* 3°. *Dat hetzelve als een Kathedraal Kapittel wijbrieven kon afgeven, en de parochijkerken, als een Kathedraal Kapittel, van pastoors voorzien. Leuven*, 25 *Mei* 1717.

Dit was hunne uitspraak. Doch in 1727 hebben de geleerde heeren HACQUI en JOANNES ANTONIUS BRENART DE CORBEECK, na het ontdekken der leugens tegen de bedriegers in verontwaardiging ontstoken, hunne *Resolu-*

tie op het plegtigste herroepen (*), en buiten twijfel zouden het zelfde gedaan hebben de Heeren J. H. v. GOEDENHUIZE en AMANDUS BAUWENS, indien zij toen nog geleefd hadden. Men kan niet onkennen dat zij een verkeerd, zelfs een vermetel oordeel geveld hebben, doch *hen, welke door hunne onachtzaamheid bedrogen zijn, moet men zoo zeer niet beschuldigen, als men hen, die dit bedrog listiglijk bewerkt hebben, verafschuwen moet.*

Waarlijk VAN ESPEN verdient afschuw, daar hij, die de slechte zaak der wederspannigen en hunne listen kende, wien het duidelijk was, tot welk einde de oproerige *Klerezij* deze getuigenis bedelde, zich niet schaamde die Doctoren zoo schandelijk te bedriegen.

Toen deze onderneming naar wensch gelukt was, zond VAN ESPEN de *Resolutie* naar VAN ERKEL, die zorgde, dat dezelve gedrukt en wijd en zijd aan de vrienden heimelijk rondgedeeld werd. De resolutie wordt in Holland gedrukt,

(*) Hunne verklaringen zijn in 1727 in het licht gekomen. Bij gelegenheid derzelve heeft HOYNCK VAN PAPENDRECHT den 26 Junij 1728 den brief geschreven, welke de tweede aan VAN ERKEL is. Mechelsche uitg. p. 20. De verklaringen. p. 13.

(Noot van den Latijnschen uitgever 1827.)

En naar Frankrijk gezonden.

Dewijl dit werk voornamelijk belegd was, om eenige Fransche Bisschoppen, die reeds van den Opperherder verwijderd waren, voor de wederspannige *Klerezij* in te nemen, zoo was VAN ERKEL het eerste bezorgd de *Resolutie* naar Frankrijk te zenden; en om dezelve nog gewigtiger en bij de gemelde Bisschoppen van meer kracht te doen zijn, haalt hij, door hulp van QUESNEL, eenige Fransche aanmerkingen van JANSENIUS over, om ze aan de Parijsche Doctoren ter onderteekening aan te bieden.

Die broeders begeven zich dan in den geest van dwaling tot verscheidene Leeraren in de godgeleerdheid en in de beide regten, geven hun de *gevals- voorstelling* en de *oplossing* der Leuvenschen, en verzoeken hen dezelve te onderteekenen.

Daar zij door verscheidene Doctoren goedgekeurd wordt.

Deze Doctors der Sorbonne, al zedert lang door den tuimelgeest van dwaling bezeten, waren der Bataafsche *Klerezij*, welke sedert 1704 den voortvlugtigen QUESNEL, aanvoerder van de gansche factie, eene teedere liefde toedroeg, om hunne gemeenschap in het aankleven der leer van JANSENIUS, bijzonder gunstig. Het gezag van VAN ESPEN alleen was bij hen ook van groot gewigt. Het was dus geen wonder, dat zij

aan de leugens van de *casûs-positie* geloof sloegen, en met hart en ziel het gevoelen der Leuvenschen omhelsden.

Eenige Doctors van de Sorbonne maken eene nieuwe *Resolutie*.

Nogthans onderteekenden zij hunne *Resolutie* niet; dan het zij uit hoogmoed, hetzij uit begeerte om den schijn te hebben, dat ook zij iets ten voordeele der Bataviesche Kerk gedaan hadden, althans zij maken eene andere en stellen er hunne naamteekeningen onder. In dezelve oordeelen zij, ***dat het Kapittel nog bestaat, en, als een Kathedraal Kapittel bij het openstaan van het Bisdom, brieven kan verleenen tot het ontvangen van de heilige Ordens.***

Door deze stukken worden eenige Fransche Bisschoppen bedrogen.

Deze *Resolutie* wordt door Frankrijk verspreid, en door dezelve worden eenige Bisschoppen bewogen om het gezag van het waan-Kapittel te beschermen. De Bisschop van Boulogne is de eerste, welke zijne dienst belooft, doch hij durft zijne belofte niet gestand doen. Maar die van SENEZ, welke van de Constitutie *Unigenitus* zich op eene algemeene Kerkvergadering beroepen had, en stouter was dan de overige, aarzelde niet den Kandidaten, die, met de wijbrieven van den opgeworpenen algemeenen Vicaris voorzien, naar SENEZ gekomen waren, de heilige Ordens toe te dienen.

De Bisschop van Senez wijdt de afgezondenen van het Kapittel.

Hij had niet den minsten twijfel wegens het ware bestaan van het Kapittel, waar van de wederspannigen zoo breed opgaven: zoo zeer hield hij zich van het regelmatig bestaan der Utrechtsche Kerk verzekerd, dat hij dikwijls deze woorden uitboezemde: *O dat ik aan mijne Kerk niet gebonden ware! Ik zoude mij naar Holland begeven, en der troostelooze, die zoo lang weduwe geweest is, mijne dienst offeren.*

Door leugenachtige geschriften misleid, vermoedde hij geenzins, dat het Kapittel, waar mede VAN ERKEL zoo hoog liep, slechts eene uitvinding der hardnekkigheid was. Indien hem de ware staat der Bataafsche Kerk of liever *Zending* bekend geweest ware, dan zoude hij voorzeker aan zoo eene toomelooze factie zijne gunst niet geschonken hebben. Dan eenmaal op het dwaalspoor geraakt, is het een ieder niet gegeven, ook na het ontdekken der dwaling dezelve te erkennen.

Dit voorbeeld volgen de Bisschoppen van Montpellier en Châlons.

Het voorbeeld van den Bisschop van Senez werd gevolgd door de Bisschoppen van Montpellier en Châlons, beide heete voorstanders der Jansenisten, door welker toedoen velen het Priesterschap geroofd hebben.

Al de hoop der oproerigen was nu op de Franschen gevestigd. Om dan met de genoemde Bisschoppen en de overige, welke de Bul *Unigenitus* tegenstreefden, naauwere betrekkingen aan te knoopen, en dezelve eenigzins aan zich te verbinden, besloot dat zoogenaamde Kapittel, of liever dat *Agtmanschap*, op aanraden VAN QUESNEL en andere vrienden, het *appel* van deze Bisschoppen te onderschrijven. Onophoudelijk zettede QUESNEL hen hier toe aan, belovende, dat hun nooit hulp zoude ontbreken, indien zij dit deden: want altijd zullen de Fransche Appellanten meenen, dat zij eene zekere verpligting hebben om hunnen bondgenooten onderstand te bieden. Zoo sprak hij, die zelf er belang bij had.

1719. Op raad van QUESNEL besluit het zoogen. Kapittel het appel van sommige Fransche Bisschoppen te onderteekenen.

Toen eindelijk VAN EREKEL een geschrift van appel *(instrumentum appellationis)* vervaardigd had, begaven de zoogenaamde *Amplissimi Canonici* zich naar *Rotterdam*. Dewijl zij nu niet halve Kanunniken wilden schijnen, hadden zij onlangs de kleedingstukken, of versierselen, welke de Kanunniken van Metropolitane Kerken in Katholijke landen gebruiken, in Braband doen vervaardigen. Deze naäpers van Kanunniken, met purperen bonnetten en andere versier-

VAN EREKEL maakt een geschrift van appel.

IJdel en heilig-

schendig appel van het Kapittel.

sels uitgedoscht, treden deftig, als Veneetsche Senatoren, de Kerk binnen, celebreren heiligschendig eene Mis van den H. Geest, en alléén, naar hun voorgeven, van liefde tot de regtvaardigheid bezield, appelleren zij van de Constitutie *Unigenitus*, en *van alle Pausselijke besluiten, waar bij aan het Kapittel en deszelfs Vicaris alle oefening van regtsgebied ontzegd wordt*, tot eene wettig vergaderde algemeene Kerkvergadering, en onderteekenen een geschrift van appel.

De opreerige geestelijkheid onderteekent hetzelve.

Na het volvoeren van dit ijdel en verfoeijenswaardig appel, zonden de schijn-Deken en de overige tooneel-Kanunniken hetzelve ter onderteekening aan al de Priesters der factie. Hierop werd het alom

Het wordt door Frankrijk verspreid.

door Frankrijk verspreid; en nu hoopten de wederspannigen, dat het, na het aangaan van dit verbond, in dat rijk nimmer aan Bisschoppen ontbreken zoude, die hunnen Kandidaten de handen zouden willen opleggen.

De hoop welke de wederspannigen op de Franschen

Dan weldra zagen zij zich in hunne hoop bedrogen. Want toen de Hertog van Orleans, destijds Regent van Frankrijk, gestreng verboden had, dat geen Bisschop aan de wederspannigen der Vereenigde

Gewesten de heilige wijdingen vermogt te geven, durfde de Bisschop van Senez, noch eenig ander Bisschop, dezen pligt van liefde, gelijk zij het noemden, meer vervullen.

hadden, verdwijnt.

Nu stelden de oproeringen al hunne hoop op DOMINICUS VARLET, Bisschop van Babijlonie. Deze in de bediening der goddelijke geheimen geschorst, en uit Perzie terug gekomen, hield zijn verblijf te Amsterdam bij ARNOLDUS BRIGODE, eertijds den getrouwen *Achates* van QUESNEL. BRIGODE was te Brussel door de dienaren van den Aartsbisschop van Mechelen met QUESNEL en GERBERON (*) aangehouden geworden. Aldaar tot zichzelven terug gekeerd, vraagde hij ootmoedig en verkreeg vergiffenis van zijne buitensporigheden, en werd daarop in vrijheid gesteld. Doch al spoedig leedwezen krijgende over zijn leedwezen, begaf hij zich in 1704 naar Holland, werwaarts ook QUESNEL, uit zijne gevangenis ontsnapt, gevlugt was, en had daar als het ware een hosthuis opgerigt, in hetwelk hij de Franschen, die om hunne dwaalleer hun vaderland verlieten, ontving.

VARLET geschorste Bisschop van Babylonie is hun eenigste toeverlaat.

(*) *Causa Quesnelliana. p. 455.*

VARLET stapt over zijne schorsing heen.

De Bisschop van Babijlonië dan, door al zijne Fransche vrienden hiertoe aangezet, en ziende dat hij wegens zijne zaak te Rome slechts wanhopen kon, besloot over zijne schorsing heen te stappen en beloofde aan het nageäapt Kapittel zijne dienst.

Moeijelijkheid over het wijden van een' persoon tot een vreemd diocees behorende.

Doch onder de Wijdelingen was er een van een vreemd *Diocees*, met name PENNAART, welke, te Brugge in Vlaanderen geboren, om de Jansenisten-leer te kunnen behouden, zich bij de scheurmakers gevoegd had. Dezen durfde de Bisschop van Babijlonië, zonder verlof van zijnen eigenen Bisschop, niet wijden, wel wetende, dat de Kerkregels *(canones)*, op straf van *suspensie* van alle Bisschoppelijke bedieningen, verbieden eenen onderdaan van een vreemd *Diocees* te wijden zonder toestemming van zijnen eigenen Bisschop. Hij was dus *scrupuleus* om den Kerkelijke van het Brugsche Bisdom de handen op te leggen. Maar wat nu gedaan?

Men moest VAN ESPEN weer raadplegen, op dat hij door zijn antwoord dezen berg gelijk maken zoude. Volgens de gewoonte van zijne blinde genegenheid voor de factie gaf hij eene gewenschte uitspraak. Doch volgens welken *Canon* leeraart deze *Pro-*

fessor sacrorum Canonum, dat de *canones* mogen overtreden worden? De Utrechtsche oproerlingen hadden in 1719 den Bisschop van Senez wel wijs gemaakt, dat de Utrechtsche Kerk en *al de Kerken in Protestantsche landen* het vocıregt hadden van personen uit vreemde *Diocesen*, zonder toestemming van hunne Ordinarissen, zich te mogen toeëigenen en naar de heilige Wijdingen zenden. Dan dit gebruik, hetwelk zij toen voorwendden, deze regten, welke de Roomsche Pausen aan de Utrechtsche Kerk zouden vergund hebben, waren loutere fabels. Want indien dit gebruik, indien deze regten toen bestonden, waarom vragen zij dan in 1723 het gevoelen van VAN ESPEN? Waarom brengen zij geene zekere blijken voort, door welke zij den Bisschop van Babylonië konden gerust stellen? Het is dus duidelijk, dat die zoogenaamde Vicarissen den Bisschop van Senez op eene onwaardige wijze bedrogen hadden.

Dewijl nu deze regten niet bestonden, dewijl het gebruik, dat zij bij den Bisschop van Senez voorgewend hadden, een versiersel was, kon dan VAN ESPEN, die ten behoeve van den aanhang, gelijk *Proteus*, duizenderlei gedaanten aannam, iets anders

voor den dag brengen, iets anders aanvoeren dan eene dringende *noodzakelijkheid* (*) tot behoud der Kerk, wel te verstaan der Jansenistische Kerk, eene noodzakelijkheid, voor welke alle wetten zwichten?

VARLET wijdt denzelven. Door het gezag van VAN ESPEN alzoo uit zijne beangstheid verlost, aarzelt de Bisschop van Babylonië niet langer om met twee anderen ook PENNAART in het dorp *Soetermeer* tot Priester te wijden.

De wederspannigen raadplegen over het verkiezen van een' Bisschop. In Frankrijk waren nu geene Bisschoppen meer, die zich verstoutten om afgezondenen van het zoogenaamde Kapittel te wijden. De Bisschop van Babylonië zoude ook eenmaal den weg van alle vleesch gaan. Met regt vreesden dus VAN ERKEL en de overige aanvoerders der factie, dat uit gebrek aan Priesters de Utrechtsche Kerk zoude vervallen, en dat dan *de Romeinen komen en hunne plaats innemen zouden.* Zij beraadslaagden daarom over het aanstellen van eenen eigen' Bisschop, ten einde door diens hulp de scheuring te vereeuwigen.

(*) Hun spreuk is: *Quod non est licitum in lega, necessitas licitum facit.* Dat is: *Hetgeen volgens de wet ongeoorloofd is, wordt geoorloofd door de noodzakelijkheid.*

VAN ESPEN, door VAN ERKEL geraadpleegd, keurde hun besluit goed: het was het eenigste middel om de Jansenisten-scheuring, of gelijk zij spreken, de *waarheid?* voor eenen onvermijdelijken ondergang te behoeden. VAN ESPEN prijst hun voornemen.

Toen nu VAN ERKEL, door medewerking van Dom THEODORICUS DE VIAIXNES, die, uit Frankrijk en de gansche Katholijke Nederlanden, verdreven te Amsterdam bij ARNOLDOS BRIGODE zijnen intrek genomen had, den Bisschop van Babylonië had overgehaald om dengenen, welken het Kapittel verkiezen zoude, te wijden; zoo spanden de schijn-Kanuniken eenstemmig alle krachten in om van de Bestuurders der Republiek verlof tot deze verkiezing te erlangen. Nacht en dag bestormde hen DALENOORT, die in 's Hage zich voor Pastoor deed groeten. Zóó zeer vergat hij alle welvoegelijkheid en schaamte, dat hij aan de Heeren Staten eene Memorie, door VAN ERKEL opgesteld, en een eeuwig gedenkstuk zijner dwaasheid, overgeeft, in welke zij den H. Stoel schaamteloos lasteren, de trouw der Roomsch Katholijke Priesters jegens hun Vaderland zonder den minsten grond in verdenking trachten te brengen; maar hunne liefde tot hetzelve hemelhoog verheffen: zij zijn het namelijk, De berugte Memorie der wederspannigen aan de Staten.

Lasteringen van dezelve.

volgens hun voorgeven, die alléén uit zucht tot welzijn van het Gemeenebest, *de schrikbarende magt van het Roomsche hof trachten te fnuiken;* zij zullen hierin volmaakt slagen, wanneer de Heeren Staten zich gewaardigen te besluiten tot het *tolereren* van eenen Bisschop door hun Kapittel verkozen; deze zoude de bevelen van het Roomsche hof, die den Staten eindelijk verderfelijk zouden kunnen wezen, nimmer in acht nemen; nooit zoude hij anderen dan dezulken, van welker trouw jegens het Vaderland hij ten vollen overtuigd was, tot Pastoors aanstellen, die dan ook aan de hun toevertrouwde kudde de aan de Regeerders verschuldigde gehoorzaamheid en trouw onophoudelijk zouden inboezemen; integendeel zouden die Priesters, welke *Ultramontaansche* gevoelens koesterden, spoedig verwijderd worden; dan eindelijk zouden de Bestuurders van het Gemeenebest eene zekere en gegronde hoop kunnen opvatten van de trouw der Katholijken: doch zulk een staat van zaken zoude nimmer bestaan, zoo lang een Nuntius, of Pauselijke Vicaris aan het hoofd der geestelijkheid was, want onder zulker bestuur zouden de Katholijken met hunne Pastoors altijd slaven blijven van den

wil der Romeinen. Zoo spraken zij, die van het volk nog altijd voor eerbiedige vereerders van den H. Stoel wilden gehouden worden.

Na het verkrijgen van verlof van de Staten

Toen zij eindelijk van de toegevelijkheid der Staten, welke door ophitsing der Jansenisten eenige afgekeerdheid van de Katholijken hadden opgevat, verzekerd waren, ja zelfs een *onkatholijk Placet* verkregen hadden, begaven zich de waan-Kanunniken ter bestemder tijd naar den Haag, als:

1. JOANNES CRISTIANUS VAN ERKEL, zoogenaamd *Deken* van het denkbeeldige Kapittel, reeds zedert verscheidene jaren plegtig in den ban verklaard, de boezemvriend van VAN ESPEN. Hij was na het oprigten van het Kapittel de tweede Deken.

2. CORNELIUS STEENHOVEN, zich noemende algemeen *Vicaris* van het Kapittel, een man van groote welsprekendheid, kweekeling van de vergadering *de propagandâ fide*, en tot op den tijd der afzetting van CODDE zeer getrouw aan den H. Stoel. Dan zijne belofte en zijnen eed vergetende, verviel hij tot die schenddaad van de partij der opstandelingen tegen den Stoel van den H. PETRUS te omhelzen. Dikwijls vermaand om, zijnen eed gedenkende, zich

te onderwerpen, heeft hij de brieven van de Vergadering, zijne teederhartige moeder, door een volstandig zwijgen veracht. Op dezen tijd vervulde hij te Leiden, zonder zending, eene pastoorsplaats.

3. WILHELMUS DALENOORT, tweede Pastoor in 's Hage, onvermoeid agent der gansche factie bij de Staten van Holland, *officiant* van het nageäapte Kapittel.

4. MATHIAS OOSTERLING, des Kapittels *Secretaris*; boeken-keurder en Pastoor te Delft.

5. GYSBERTUS VAN DYK, de andere algemeene *Vikaris*. Deze had, zonder gezonden te zijn, den naam aangenomen van Pastoor der Kerk van den H. JACOBUS te Utrecht.

6. THEODORUS VAN DER CROON. Deze had in 1715 van eene openstaande pastorij te Gouda zich meester gemaakt, de herhaalde vermaningen van den H. Stoel versmaad, en bekleedde op dezen tijd nog heiligschendig het herdersambt.

7. WILLEBRORDUS KEMP, pseudo-pastoor te Utrecht, in den grooten Kerkban vervallen en als zoodanig plegtig *gedenuneeerd*.

8. NICOLAAS BROEDERSEN, van Holzate. Schoon onderdaan van een vreemd Bisdom

had hij echter in Ierland het priesterschap geroofd, en was kapellaan van VAN ERKEL.

Deze waren de schijn-Kanunniken, welke STEENHOVEN tot *Aartsbisschop* kozen. Die handelwijze werd geprezen door VAN ESPEN, zonder wiens raad de factie nimmer iets ondernam. Want nu QUESNEL gestorven was, hoorde zij alleen uit zijnen mond de godspraken. — Maar welk eene vermetelheid! Indien hun twaalf jaren te voren was voorzegd geworden, dat zij door ongehoorzaamheid tot zulke buitensporige stappen zouden overgaan, zouden zij tegen den voorzegger in verontwaardiging uitgebarsten zijn, en voor zoo eene gruweldaad terug gebeefd hebben. De hoogmoed heeft weleer LUTHER, en ten allen tijde alle scheurmakers verder gevoerd, dan zij in het begin wilden, of meenden ooit te zullen komen.

Verkiezen de zoogen. Kanunniken STEENHOVEN tot Aartsbisschop.

Schoon de leden van het voorgewende Kapittel zich te regt overtuigd hielden, dat de Opperherder hunne keus nimmer zoude bevestigen, gaven zij echter, om den schijn van pligtsbetrachting bij de onwetenden te verkrijgen, aan INNOCENTIUS XIII. door brieven aanstonds kennis van hunne keus, vraagden derzelver goedkeuring, hoewel zij zeker waren die nooit te zullen erlangen,

Zij vragen van INNOCENTIUS XIII bevestiging van hunne keus.

en verzochten te gelijk om verlof, dat de Bisschop, welken zij tot dit werk zouden kunnen vinden, met twee priesters den gekozene zoude mogen wijden.

Indien de brieven niet bestonden, zoude men dit verhaal voor eene fabel houden (*). Zoo dikwijls had de H. Stoel reeds deze oproerlingen veroordeeld en hunne veroordeeling door besluiten openbaar verklaard: en zie daar hen tot dien trap van schaamteloosheid gestegen, dat zij, na zoo menigmaal verwezen te zijn, na dat hun de H. Stoel Apostolische Vicarissen gegeven had, zich niet ontzien om hem, dien zij tot hoofd van hun oproer verkozen hadden, aan den Paus ter bevestiging voor te stellen!

Hunne onverdragelijke vermetelheid.

Indien een oproerig regiment, den door den Vorst wettig over hetzelve gestelden aanvoerder verwerpende, om de misdaad van gekwetste majesteit veroordeeld, en door den Vorst vogelvrij verklaard, uit het midden der muiters eenen gebieder

(*) Ach neen! Wij hebben deze ergenis al zoo dikwijls herhaald gezien, dat wij, zonder eenig ander bewijs, de waarheid van dit verhaal veilig onderstellen kunnen.

Vertaler.

verkoos, en in deszelfs verwaandheid zoo ver ging, dat het zijne keus den Vorst bekend maakte, ja in een smeekschrift de bevestiging van den zoo oproerig verkozene verzocht; zoude dan de Vorst en alle weldenkenden niet te regt over de vermetelheid dezer muiters in verontwaardiging ontsteken worden? Immers, zoodanig te spreken, zulk een verzoekschrift den Koning aan te bieden, al geschiedt het met de schoonstschijnende uitdrukkingen van onderdanigheid, is eene baarblijkelijke verachting, is eene bespotting van de hoogste Majesteit.

Juist op dezelfde wijze handelde deze vergadering van geestelijke muiters. Schoon Luther een man met een stalen voorhoofd was, zoude hij echter tot dezen trap van vermetelheid nooit hebben durven opklimmen: doch onze Jansenisten, de baldadigste der stervelingen, durven alles.

Met Jansenistische opregtheid vragen zij andermaal de bevestiging.

Nogmaals en voor de derde maal schreven zij aan den Paus, den Opperbestierder der Katholijke Kerk, herhalende dezelfde bede, terwijl zij de woorden van den H. Bernardus aan Innocentius II gebruikten: *Nogmaals bidden, nogmaals smeeken wij, en moesten wij het nog tienmaal doen, wij*

zullen niet ophouden. Wij laten niet af om dat wij niet mistrouwen. Wij verdedigen eene GOEDE ZAAK *bij eenen billijken* REGTER. Zoo durven zij spreken! Maar is het waar, dat zij niet mistrouwen? Het is zeker dat niemand dergenen, welke dezen brief onderteekenden, de minste hoop had van de gevraagde gunst te zullen verkrijgen. Doch zij spraken met Jansenistische opregtheid; want zij waren ten vollen overtuigd, dat STEENHOVEN te Rome nooit zoude aangenomen worden, en niemand hunner verwachtte de Pauselijke bevestiging, ja zij hadden reeds voor lang besloten, ook zonder dezelve, tot de wijding over te gaan.

Daar zij nu van Rome geen antwoord ontvingen, hetwelk zij ook trouwens niet verwacht hadden, (want zij hadden slechts geschreven om den schijn, als hadden zij de gang des regts verwaarloosd, te ontgaan); zoo begonnen zij te zuchten en te weenen, met woorden en geschriften zich als verwonderd aan te stellen. — Er is dus geduld noodig. — Maar wat doen zij?

Wij hebben, — zoo lieten zij zich uit, — reeds driemalen geschreven; wij hebben gedaan wat de wetten voorschrijven. *Dewijl de*

Paus zonder eenige regtvaardige en klaarblijkelijke oorzaak weigert onzen Elect *te bevestigen, zien wij daarin geene verpligting om deszelfs wijding na te laten. Het zij er verre af, dat wij aan de onderhouding van menschelijke wetten, zoo als is de noodzakelijkheid van drie Bisschoppen en der Pausselijke bevestiging tot het wijden, ons zoo zeer gebonden rekenen, dat wij daarom zouden zondigen tegen de goddelijke wet,* welke (lach toch niet, Lezer!) volstrekt gebiedt, dat de Utrechtsche Kerk eenen Bisschop zal hebben!! Waarschijnelijk hadden zij dit gebod in eenen droom ontvangen. Zoo spraken zij: doch niet zonder den raad van doorluchtige mannen ingenomen te hebben. Want dewijl zij bemerkt hadden, dat, volgens de Kerkwetten, tot de wijding *de Pausselijke bevestiging en drie Bisschoppen* vereischt werden, dewijl zij bij hunne aanhangelingen, die zij door den schijn van eene groote *zedigheid* en het voorwenden van *waarheidsliefde* in de scheuring deden volharden, niet gaarne als eigenzinnige en halstarrige menschen wilden voorkomen, zoo hadden zij VAN ESPEN, hunne Godspraak, en eenige Franschen, na het openleggen van

Om het volk te bedriegen raadplegen zij VAN ESPEN of het geoorloofd zij zonder Pausselijke goedkeuring tot de wijding over te gaan.

den ellendigen staat der Utrechtsche Kerk, deze vragen voorgesteld:

1e. *Is het geoorloofd tot de wijding van den Elect over te gaan zonder Pauselijke bevestiging, indien de Paus, om dezelve gevraagd, haar zonder rede weigert?*

2e. *Kan één Bisschop de wijding verrigten, indien men geene meerdere bekomen kan?*

Volgens hunnen wensch, en dit verwachtten zij, had VAN ESPEN geantwoord: *Hetgeen volgens de wet ongeoorloofd is, wordt geoorloofd door de noodzakelijkheid.* Buiten twijfel had hij bij zichzelven met eene *distinctie* die vragen aldus opgelost: indien het te doen is om de Jansenisten-factie te behouden, *Concedo* (is het geoorloofd:) maar indien het de Molinisten, dat is Roomsch-Katholijken, betreft, *Nego* (dan is het niet geoorloofd); want de Kerkregels moeten onderhouden worden.

Ofschoon dan de H. Stoel, zoo als zij voorzien hadden, hunne beden verwierp, Ofschoon de *diplomata* van *Confirmatie* en *Dispensatie*, op welke zij nimmer gehoopt hadden, hun ontbraken, willen echter de zoogenaamde Kapittel-heeren van de Utrechtsche Kerk, *dewijl hen*, naar hun zeggen,

eene zeer groote noodzakelijkheid praamde, niet langer marren; daarom bepalen zij tot de wijding van den *Elect* over te gaan.

Het stond nu vast bij de oproerelingen, dat de wijding zoude plaats hebben. Zij zendden dan aan de naburige Belgische Bisschoppen eene door VAN EREEL opgestelde zeer heusche uitnoodiging, om hen te verzoeken, dat zij de wijding verrigten of ten minste bij dezelve *assisteren* zouden. Doch bij zichzelve overtuigd, dat zij geen antwoord krijgen zouden, wenden zij zich, zonder hetzelve af te wachten en onder voorwendsel van noodzakelijkheid, tot VARLET, Bisschop van Babijlonië. Van dezes toestemming verzekerd, begeven zich de voornaamste scheurmakers naar *Amsterdam*.

1724 6 October. Zij noodigen de naburige Bisschoppen tot de wijding; doch slechts *pro formâ*.

Want zonder hun antwoord te wachten.

Des morgens vroeg om vijf uren komen de vrienden en sommige uitgezochte mannen ten huize van BRIGODE, waar eenige Franschen eene bidplaats hadden opgerigt, te zamen. In deze *toevlugtsplaats der heiligen* wijdde toen de Bisschop van Babijlonie, of der *verwarring* (*), hoewel hem reeds voor langen tijd elke oefening zijner bediening ontzegd was, CORNELIS STEENHOVEN,

14 Oct. 15 Oct. Legt de Bisschop van Babylonië aan STEENHOVEN te Amsterdam de goddeloze handen op.

(*) *Babel* beteekent *verwarring*.

Vikaris Generaal van het zoogenoemde Kapittel. CHRISTIAAN VAN ERKEL, Deken van dit schijn-Kapittel, en in den grooten Kerkban vervallen, en WILHELMUS DALENOORT, tweede Pastoor te 'sHage, *officiant* van het Kapittel, waren de *assistenten*, terwijl Dom, Theod. DE VIAIANE, een wargeestig munnik, den post van Ceremonie-meester bekleedde.

Zoo is dan eindelijk, onder aanvoering der ongehoorzaamheid, de misdaad ten top gestegen. De hoogmoed van VAN ERKEL en van de overige hoofden des oproers, welke steeds spoedig was aangegroeid, bereikte eindelijk den vollen wasdom. VAN ERKEL sprong reeds op van vreugde. Doch de goede Katholijken verfoeiden deze woedende hardnekkigheid, en bedroefden zich, dat priesters, eertijds hunne dierbaarste medebroeders, ter oorzake van JANSENIUS tot dezen trap van wanhoop gekomen waren. Ziedaar hoe ver de vrees voor de onderteekening van het *formulier* hen voet voor voet gevoerd heeft!

De H. Stoel verklaart de keus nietig: en de

De gansche Katholijke wereld ijsde op dit misdrijf. De H. Stoel, afkeerig geworden van den Bisschop van Babijlonië en van die zoonen der afscheiding, welke, misbruik

makende van versierde titels en van den naam van Katholijk, STEENHOVEN verkozen hadden, zond brieven aan al de Katholijken van de Vereenigde Gewesten, waarin hij beslist en verklaart, dat de verkiezing van CORNELIUS STEENHOVEN door het gewaande Kapittel gedaan, *krachteloos en nietig is*; dat deszelfs wijding door den Bisschop van Babijlonië, zonder in achtneming van het voorschrift der Kerkregels wegens het assisteren van twee andere Bisschoppen verrigt, *ongeoorloofd en verfoeijelijk is*. De Paus vermaant te gelijk de Katholijken, dat zij STEENHOVEN, nu het hoofd der oproerige factie geworden, als eenen vreemdeling vlugten, maar den opregten zielenherder volgen zouden.

wijding ongeoorloofd en verfoeijelijk.

Toen intusschen de tijding van deze verfoeijenswaardige misdaad te Leuven aangekomen was, prezen eenige God- en Regtsgeleerden der Universiteit, welke namelijk door de scheuring reeds van de eenheid der Kerk waren afgescheiden, de handelwijs der wederspannigen in het volvoeren der wijding. Doch al de echte zoonen der Roomsche, Apostolische, Katholijke Kerk zuchtten bitter, en toonden zich openbaar

De goede Katholijke Godgeleerden der Leuvensche Universiteit verfoeijen openbaar de wijding.

door woorden en geschriften van de wijding afkeerig.

Onder deze munt uit HERMANUS DAMEN.

Onder deze muntte voornamelijk uit de beroemde heer DAMEN, doctor in de godgeleerdheid, en ijverig voorstander der Katholijke geloofsleer.

Deze man, de verwoedheid der Jansenisten, welke hij voorzag, verachtende, zich zelfs tot roem rekenende door dezulken mishandeld te worden, die niemand dan hunne begunstigers sparen, was de eerste, die in de openbare lessen tegen deze *verfoeijelijke wijding* in het strijdperk trad. Hij verdedigde met kracht, dat dezelve niet alleen voor *ongeoorloofd*, maar ook voor *ongeldig* moest gehouden worden, om dat zij door slechts éénen Bisschop verrigt was. Hij hield deze stelling met verscheidene en geleerde doctoren voor *speculativè* (*) waarschijnlijkst. Om dezelve duidelijker te bewijzen, gaf hij in het licht eene *Verhandeling over het getal der Bisschoppen tot eene geldige wijding vereischt wordende.* In deze verhandeling *tracht* hij uit de door de Kerk aangenome leer te bewijzen, dat er

Hij verdedigt in de openbare lessen dat de wijding nietig is.

April. 1725.

Hij geeft eene verhandeling in het licht.

(*) *In bespiegeling.*

tot de geldige wijding eens Bisschops, volgens de gewone wet en naar de instelling van Christus, ten minste drie Bisschoppen vereischt worden; zoo nogtans, dat alleen de Roomsche Paus, volgens die zelfde instelling van Christus, in buitengewone gevallen, deze wijding aan twee en ook aan één' Bisschop kan opdragen, zoo dikwijls hij dit nuttig en noodzakelijk oordeelt: en na zijne bewijzen voor de grondige *probabiliteit* van dit gevoelen bijgebragt te hebben, toont hij aan, dat uit dezelve volgt, dat eene wijding, door één of twee Bisschoppen zonder *dispensatie* of last van den Apostolischen Stoel verrigt, onder voorwaarde moet vernieuwd worden. (*)

Toen VAN ERKEL bemerkte, dat deze dissertatie, welke alom door Holland verspreid was, op het gemoed van sommige aanhangers der factie indruk maakte, nam die

VAN ERKEL raadpleegt VAN ESPEN om.

(*) Het tegenovergestelde gevoelen *is bevestigd door* CLEMENS *XIII., welke geoordeeld heeft, dat de Jansenisten-priesters, door den Bisschop van Utrecht gewijd, geldig gewijd zijn.* Dens. Tract. de ord. No. 15. Dit belet niet, dat het gevoelen van DAMEN, vóór dit geval zeer *probabel* heeft kunnen zijn.

(Vertaler.)

deze verhandeling te wederleggen.

voorvechter van het Jansenismus nogmaals zijnen toevlugt tot VAN ESPEN, en vraagde, wat hij dacht *over de Bisschops-wijding door éénen Bisschop verrigt, voornamelijk in geval van noodzakelijkheid: en of het eenigen schijn van waarheid heeft, dat tot zulke wijdingen volgens het goddelijk regt zóó volstrekt drie Bisschoppen vereischt worden, dat buiten dezelve die wijdingen nietig en ongeldig zijn.*

VAN ESPEN antwoordt wijdloopig ten voordeele der heiligschendige Klerezij.

VAN ESPEN haastte zich om in een' langen brief op deze vragen te antwoorden. In zijne scherpzinnigheid bemerkte de man zeer wel, dat, zoo hij het gevoelen van HERMANUS DAMEN voor *speculative probabilis* erkende, de geldigheid der wijding VAN STEENHOVEN *in praxi* twijfelachtig en geheel onzeker werd, en dat derhalve STEENHOVEN, zoude hij voor Bisschop kunnen gehouden worden, volgens de Kerkregels door drie Bisschoppen moest worden herwijd: om zich uit deze moeijelijkheid te redden verklaart hij in zijn antwoord, dat het gevoelen van DAMEN *vreemd, laf, kinderachtig, van allen grond ontbloot is; dat geen geleerde van eenig gezag tot op heden hetzelve verdedigd heeft; dat het uitgedacht is om aan eenvoudige en on-*

voorzichtige lieden gewetensangsten te baren.

Indien VAN ESPEN voor de geldigheid der Bisschoppelijke wijding door éénen Bisschop verrigt, met *theologische* bewijzen gestreden, en de onlangs te *Amsterdam* plaats gehad hebbende wijding onaangeroerd gelaten had, zoude dit verdragelijk geweest zijn. Doch deze grenzen te buiten gaande, aarzelt hij niet te verzekeren, dat de *keus* van STEENHOVEN tot Bisschop *kanoniek geldig* en deszelfs *wijding geoorloofd* en *volgens den geest der heilige Kerkregelen geschied is*; terwijl het hem echter niet onbekend was, dat BENEDICTUS XIII verklaard had, dat *deze keus nietig* en *de wijding ongeoorloofd, heiligschendig en verfoeijelijk was.* VAN ESPEN erkent in dezen brief wel, dat de wijding tegen de uitwendige gestrengheid der *Canones* geschied is; doch hij geeft te gelijk zijnen vriend VAN ERKEL te kennen, dat hij VAN ESPEN uit deszelfs schriften, welke VAN ERKEL met groote beleediging van den H. Stoel publiek gemaakt had, zeer duidelijk bespeurd had, dat de kiezers niet uit minachting der wetten, maar door den drang der grootste noodzakelijkheid, om (namelijk de Utrechtsche Kerk voor eenen zekeren

Dit antwoord is beleedigend voor den H. Stoel.

ondergang te behoeden), en door eenen zuiveren ijver voor de zaligheid des volks aangedreven, de gestrengheid der wetten niet in acht genomen hadden, en dat zij dus van alle schuld in het overtreden der Kerkregels moesten vrijgesproken worden.

Ofschoon VAN ESPEN wist, dat VAN ERKEL reeds sedert vele jaren in den grooten Kerkban vervallen en als zoodanig plegtig *gedenunceerd* was, ofschoon het hem niet onbekend was; dat de *Amplissimi Canonici* van het waan-Kapittel, welke meestal zonder zending, tegen den uitdrukkelijken wil van den Opperherder, en met verachting zijner straffen, de herderlijke bediening bleven uitoefenen, voorlang door den H. Stoel als roovers werden aangezien, die de schaapstal waren binnen geslopen om de kudde te bederven, te slagten, te vermoorden; ofschoon, zeg ik, dit alles aan VAN ESPEN overbekend was, wenscht hij hun echter, dat zij, door de goddelijke genade ondersteund, grootmoedig *zullen voortgaan de Bataafsche kudde te weiden*, die kudde namelijk, of liever dat handje vol partijzuchtigen, welke zij al verscheidene jaren door hunne valsche inblazingen op de weiden van dwaalleeringen gevoerd, en met

heiligschenderijen, niet met heilige Sacramenten, gevoed hadden.

Eindelijk sluit hij zijn antwoord met deze woorden: *Ik groet van harte en met eene bijzondere eerbiedigheid den doorluchtigen Bisschop van Babylonie, die voor weinige dagen zich gewaardigd heeft mij met een' zeer beleefden brief te vereeren* (*).

Dezen VARLET, Bisschop van Babylonië, was door den H. Stoel alle oefening zijner bediening ontzegd, hij was verklaard te zijn *irregulier* en in den ban: dit wist VAN ESPEN. Echter *groet hij met eene bijzondere eerbiedigheid* dezen man, die eene bisschoppelijke wijding heiligschendig verrigt had, die een *steen des aanstoots en der verergernis was.* Hier uit blijkt hoe teeder hij met de onbuigzame en oproerige kinderen der Kerk vereenigd was.

Zoodra VAN ERKEL dezen brief ontvangen had, deed hij denzelven drukken, en verspreidde hem naar alle kanten, om de Katholijken tot zwijgen te brengen en de oproerigen tot eene nieuwe keus en wijding 4 Junij.

(*) *Saluto ex animo et cum singulari veneratione Illustrissimum Babyloniensem. qui me a paucis diebus urbanissimis litteris dignatus est.*

aan te moedigen. Want de pseudo-Aartsbisschop STEENHOVEN was den 5 April overleden, en de factie was voornemens CORNELIUS BARCHMAN, die in 1719 door den Bisschop van Senez tot priester gewijd, op dezen tijd te Leuven vice-president van het Hollands Collegie was, in des afgestorvenen plaats te verkiezen. Hiertoe hadden zij eene bijzondere rede. BARCHMAN was namelijk aan vele voorname Protestanten verwantschapt, want hij was te Utrecht van eenen Katholijken vader, maar uit eene protestantsche moeder geboren.

ANTONIUS CINCK deelt in de Leuvensche Universiteit verscheidene afdrukken rond.

Eene menigte Exemplaren van VAN ESPEN's vermetel geschrijf naar Leuven gezonden, werden door den Heer CINCK, president van het Collegie van Cranendonk, met groote mildheid aan de voornaamsten der Universiteit rondgedeeld. De begunstigers der Jansenisterij juichten dit antwoord toe, en spotteden, naar hunne gewoonte, met HERMANUS DAMEN. Doch met behulp van den Eerwaarden Pater LIVINUS DE MEYER, priester van het Gezelschap van JESUS, en een man, die in de theologische wetenschappen en in alle slag van geleerdheid uitschitterde, en wiens naam bij de Katholijken altijd in een zoet aandenken zijn zal, vernielde de uit-

HERMANUS DAMEN, of zoo sommigen willen P. LIVINUS DE MEIJER, Priester der Societeit JESUS.

muntend Katholijke DAMEN het antwoord van den Jansenistischen Canonist, door bewijzen zoowel uit de Apostolische overlevering, als uit het gezag van beroemde Theologanten en Canonisten getrokken: hij bewees, dat het gevoelen voor de volstrekte noodzakelijkheid van drie Bisschoppen inderdaad *speculativè probabilis* is, hetwelk VAN ESPEN tegen allen ontkende; dat integendeel het gevoelen van VAN ESPEN *twijfelachtig* en *in praxi* geheel *onzeker* blijft, terwijl hij het, tegen de meening van allen in, *zeker* noemde; dat gevolgelijk de wijding van STEENHOVEN door den Bisschop van Babylonië alléén verrigt, welker geldigheid *twijfelachtig* en *onzeker* was, noodzakelijk volgens de Kerkregels, door drie Bisschoppen onder voorwaarde had moeten hernieuwd worden deze drie stellingen worden bijna algemeen aangenomen, en men kan, behalven den *regtgeleerde* PIGNATELLI, geen tegenspreker aanvoeren: doch ik verzend den lezer naar de doorwrochte verhandeling (*).

geleerd Theologant, vernietigt in eene tweede verhandeling het antwoord van VAN ESPEN.

(*) Zie de aanmerking op blz. 57. Ofschoon de wijding door één Bisschop verrigt *geldig* was, bleef echter de wijding van STEENHOVEN *ongeoorloofd* en *verfoeijelijk*, en VAN ESPEN misdeed zeer door dit te ontkennen. *(Vertaler.)*

De Brief van VAN ESPEN wordt bij den Raad van State aangeklaagd.

Intusschen waren de Katholijken zeer verontwaardigd over dit antwoord van VAN ESPEN. Het was hun ten hoogste onaangenaam, dat de Bisschop van Babylonië hierdoor op nieuw werd aangemoedigd om CORNELIUS BARCHMAN, die reeds onwettig verkozen was, tot spijt van den Apostolischen Stoel te wijden.

Hij wordt veroordeeld, verboden en door besluit van den Keizer openbaar verscheurd.

Toen deze brief aan den Raad van Staten was overgedragen, beval Zijne Keizerlijke Majesteit op een rapport van Zijne Excellentie Graaf DE DAUN, Gouverneur der Oostenrijksche Nederlanden, volgens het oordeel van den Raad van State, na de Raadslieden fiscalen van den Hoogen Raad van Mechelen gehoord te hebben, dat de gemelde *Brief*, als hoonend *voor de Apostolische Breve van den 21 Februarij, en voor andere besluiten van den H. Stoel deswege genomen, als verergerlijk en van kwade gevolgen, openlijk zoude verscheurd worden.* Dit werd ook den 12 September ten uitvoer gebragt.

Op denzelfden dag zond Z. M. aan den Rector Magnificus der Universiteit van Leuven een besluit, waarin hem bevolen werd tegen ZEGERUS BERNARDUS VAN ESPEN, *zoo het bewezen werd, dat hij de Schrijver van den*

genoemden Brief was, te procederen tot de gestelde straffen en de Kerkelijke Censuren.

Op aandrang van Zijne Keizerlijke Majesteit werd VAN ESPEN dan aangezegd, dat hij te Brussel moest verschijnen, om te zien, of hij Schrijver van den gemelden Brief ware: doch hij verscheen niet, en het regt hield zich langen tijd stil.

VAN ESPEN wordt gedagvaard om te verklaren of hij Schrijver van den Brief zij:

Ondertusschen kwamen de zoogenaamde Kapittel-heeren, welke door van ESPEN's antwoord in hunne koppig- en wederspannigheid versterkt waren, in den Haag te zamen. De Bisschop van Babylonië tot eene tweede wijding aangemoedigd, verstoutte zich, met oogluiking der Staten van Holland, zijne heiligschendige handen aan CORNELIUS BARCHMAN op te leggen. Dan dewijl STEENHOVEN dezen ingebeelden stoel slechts vijf maanden bezeten had, bestond de Jansenisten bende voor BARCHMAN met Godslasterlijken mond aldus te bidden:

VARLET consacreert, met assistentie van VAN ERKEL en DALENOORT, den Elect CORNELIUS BARCHMAN.

« O Bestierder des heelals, stel palen aan
« den dood, opdat hij dezen man niet ontij-
« dig weg neme. Want dewijl Gij, o Heer,
« uwe Kerk eenen bruidegom gegeven hebt,
« zoo geef ook, dat hij ons lang bijblijve.
« Doch wij allen zouden liever zien, dat de

« dood tegen hem woedde en hem spoedig « aan ons ontrukte, dan dat hij zijne knieën « voor BAAL (*) zoude buigen en zijne hei- « lige ziel (†) met dit misdaad besmetten."

BARCHMAN tracht al de Katholijken onder zijn juk te brengen. Doch zij ontvlugten hem.

BARCHMAN, VAN ESPEN'S voorname vriend, nu Bisschop der Jansenisten-factie geworden zijnde, en steunende op de magt der voornaamsten van de Republiek, trachtte al de Katholijken aan zijn gebied te onderwerpen. Doch de schapen *hoorden naar geene vreemde stem*, zij wilden zich liever verbergen, naar den kerker, ja, naar de strafplaats geleid worden, dan zich door eene vereeniging met hem besmetten. Hij kreeg dan geene andere volgelingen, dan de oude ontrouwen aan de Kerk en medepligtigen aan zijn oproer, welke, met de Katholijken vergeleken, een zeer klein hoop-

Zijn aanhang bestaat uit een zeer klein getal personen.

(*) Zoo noemen zij het *Formulier* van ALEXANDER en de *Constitutie Unigenitus*.

(†) Men ziet, dat de Jansenisten nog levende personen *canoniseren*. Toen de Ketter *Carolstad* trouwde, had men, dat God, die aan den *gelukzaligen* ANDRIES CAROLSTAD de genade had gegeven van in weerwil des *papistischen regts* (*BAAL*) eene vrouw te nemen, aan de andere Priesters ook gezond verstand wilde geven, om deszelfs voetstappen te drukken en ook vrouwen te nemen. (*Vertaler.*)

je uitmaakten, gelijk nog heden hun getal niet noemenswaardig is. Zeer weinige priesters volgen de partij der wederspannigen; in *Zeeland*, *Gelderland* (*), *Overijssel*, is niet één Jansenist; behalven *Leeuwaarden* heeft geheel *Friesland* de wederspannigen verworpen; wat de provincie *Utrecht* betreft, als men de hoofdstad en *Amersfoort*, waar de oproerelingen een collegie gesticht hebben, uitneemt, is er niet één dorp, niet eene stad, in welke een Jansenistische Pastoor woont; in Holland hebben zij in de voornaamste steden wel verscheidene Statiën, doch de meeste hunner zijn Herders zonder schapen. Het is zoo ver met hen gekomen, dat zij, met de *Kwakers en Bevers*, (†) tot troost zichzelven trachten te overtuigen, dat zij de *kleine kudde* uitmaken, welke Christus bemint.

De Scheur-Bisschop ging intusschen voort zich op te geven als den waren herder der Schapen, en tegen de Katholijken te woe- BENEDICTUS XIII doet hem en zijne

(*) De Schrijver heeft aan *Kuilenburg* niet gedacht. *Vert.*

(†) *Kwakers* en *Bevers* zijn eene kleine Secte, welke zich vertroost met deze woorden: *Vrees niet, kleine kudde.* Luc. XII. : 32. en: *De waarheid zal u verlossen*, Joan. VIII : 32.

begunstigers in den ban.

den. Maar de Opperherder der Katholijke Kerk, Benedictus XIII. de onbuigbare stijfkoppigheid der wederspannigen erkennende, ging over tot den maatregel om BARCHMAN, VARLET, de zoogenaamde kanunniken en de gansche factie te excommuniceren, anathematizeren, van de Kerk afgesneden te verklaren, en derzelver vermijding te gebieden.

Doch hij lacht er om, en, door de Fransche vlugtelingen aangemoedigd, neemt hij toe in stoutheid.

Doch CORNELIUS en de zijnen hadden geen vrees voor deze Censuren. De wegzendingsbrief (*libellus repudii*) maakte op die verharden geen indruk, zij werden zelfs in het bestrijden der Kerk nog stoutmoediger; eenigzins in woede geraakt, en versterkt door eene menigte Karthuizers en Orvalisten, welke naar Holland gevlugt door BARCHMAN met blijdschap ontvangen werden, plaagden en vervolgden zij de Katholijken op eene wreede wijze.

MARIA ELIZABETH, Aartshertogin van Oostenrijk komt te Brussel en aanvaart het bestuur

Terwijl dit in de Vereenigde Nederlanden gebeurde, kwam te Brussel, om het bestuur van de Oostenrijksche Nederlanden op zich te nemen, de doorluchtige Aartshertogin MARIA ELIZABETH, eerwaardige spruit van den godsdienstigen Roomschen Keizer LEOPOLD, en teêr-beminde Zuster van den Keizer KAREL VI., welke niet min-

der door hare genegenheid tot het voorvaderlijke geloof, door hare liefde voor de godsdienst en door talrijke deugden, dan door den luister van den stam, uit welken zij gesproten was, uitscheen. Het was niet zonder eene bijzondere Voorzienigheid, dat onze onverwinnelijke Keizer en Koning KAREL haar naar deze gewesten zond, om de Nederlandsche Kerk, welke van de Jansenisten en valsche staatkundigen bitter geteisterd werd, te ondersteunen. van België.

Daar deze wijze Vorstin, getrouw aan de zeden van hare Voorouders en van het gansche huis van Oostenrijk, liever het bestuur nederleggen en voor zich alleen leven wilde, dan met ketterij besmette gewesten regeren, zoo legde zij er zich dadelijk op toe om de aan haar toevertrouwde provinciën van Jansenisterij te zuiveren: dit was hare eerste zorg. Want zij wist zeer wel, dat de eerste pligt van een Vorst, die het geluk zijner onderdanen behartigt, hier in bestaat, dat hij de godsdienst voor allerlei aanvallen behoede, dewijl elke ketterij, hoe vreedzaam zij in het begin schijnen moge, en hoe zeer zij jegens de bestuurders van den Staat de diepste onderdanigheid veinze, echter door hare nieuwigheid Zij legt er zich dadelijk op toe, om deze Provinciën van de Jansenisterij te zuiveren.

de eensgezindheid onder de burgers verbrekende, de regering verwart, verzwakt, zelfs dikwijls geheel het onderste boven keert.

De Princes neemt voor om de Universiteit van Leuven te zuiveren.

De voorzigtige en geleerde Aartshertogin, die andere PULCHERIA, aan wie het Katholijk geloof boven alles ter harte ging, wierp dan het eerst hare oogen op de Universiteit van Leuven, daar zij niet onkundig was, dat uit derzelver schoot, gelijk uit het Trojaansche paard, sedert meer dan eene eeuw vele mannen waren voortgekomen, en nog dagelijks voortkwamen, die eene ongezonde leer aanklevende, en geleerd hebbende om het gezag des Apostolischen Stoels te beknibbelen, zich in de geestelijke en burgerlijke ambten wisten in te dringen; dat alzoo door hun aanraden en opstoken, onder het schijnschoone voorgeven van de regten des Vaderlands en die van zijne Majesteit te bewaren, de leer van de Katholijke Kerk en de regten der geestelijkheid vertreden werden.

Zij beveelt dat het proces tegen VAN ESPEN zoude hervat worden.

Zij begon met VAN ESPEN, den aanleider dezer factie, welke dagelijks in België meer en meer veld won, en beval dat het tegen hem begonnen proces, dat lang stil gelegen had, zoude hernomen worden.

VAN ESPEN van wege hare Hoogheid aangemaand, protesteerde tegen de hem gedane dagvaarding. Hij zeide dat men volgens de wetten van Nederland tot eene personeele dagvaarding niet kon overgaan, zonder voorloopige informatien, en hij ontkende, dat deze geschied waren. Hij bood der Doorluchtige Vorstin een uitgebreid vertoog aan, behelzende de redenen door welke hij de uitspraak trachtte te ontduiken.

VAN ESPEN protesteert tegen de dagvaarding.

Daar vele ook voorname lieden, die de Jansenistische leer en minachting voor den Roomschen Stoel hadden ingezogen, VAN ESPEN begunstigden en de uitspraak trachtten te beletten, stelde de doorluchtige Princes de gansche zaak aan den Keizer haren broeder voor, en zond het geschrift, dat VAN ESPEN haar had aangeboden, te gelijk met de redenen en stukken, die de geheime raad tegen hetzelve had ingebragt, naar Weenen, op dat de Keizer de zaak naauwkeuriger overwegen, en wat er verder te doen stond bevelen zoude.

Hij wordt door vele regtsgeleerden en voornamen begunstigd.

De gansche zaak wordt voor den Keizer gebragt.

Na dat de onverwinnelijke Keizer, wien de zuiverheid van het Katholijk geloof na aan het hart lag, al de stukken rijpelijk

Deze bilijkt de handelwijze zijner

zuster en beveelt tegen VAN ESPEN te procederen:

overwogen had, hield Z. M. zich niet te vreden met de bewijzen, welke VAN ESPEN tot ontluiking van het vonnis had aangevoerd, als geheel van grond ontbloot te verwerpen, maar beval daar en boven met allen spoed tegen hem te procederen; zoo als uit den brief of uit het *Besluit*, dat hij aan zijne doorluchtige zuster zond, duidelijk blijkt. Zie hier een gedeelte van hetzelve: (*)

(*) *Je veux bien faire cette* (réponse) *a V. A. pour les dire que me conformant entierement avec votre sentiment expliqué dans les dites deux relations, ma Royale volonté est, que V. A. ordonne au Promoteur de l'Universitie de Louvain de requerir le dit Docteur* VAN ESPEN, *que dans la quinzaine il prenne inspection, et reconnoisse l'exemplair de la dite Reponse épistolaire, qui se trouve dans la Secretairie du Conseil d'Etat, conforme a celui, qui a été lacerè l'année passée, declarant si c'est son ouvrage ou non, a peine que son silence sera tenu pour un aveu, et confession d'être l'auteur de la Reponse épistolaire en question; et au bout des dits 15 jours V. A. fera proceder avec toute diligense et promptitude contre la personne du dit Docteur* VAN ESPEN *devant ses juge competant de l'Universitè de Louvain, en conformité de la revolution et Decret du douzième Septembre de l'Annee passee*, Servato

« Ik wil Uwe Hoogheid wel onderrig- Besluit van zijne Keizerlijk en Koninglijke Majesteit.
« ten, dat ik mij geheel vereenig met uw
« gevoelen, uitgedrukt in de twee gemelde
« rapporten, en dat mijn Koninglijke wil
« is, dat U. H. aan den *Promotor* der Uni-
« versiteit van Leuven bevele, den genoem-
« den Doctor VAN ESPEN aan te zeggen, dat
« hij binnen veertien dagen het exemplaar
« van den gemelden Brief, hetwelk in de
« Secretarie van den raad van State bewaard
« wordt en eensluidend is met datgene,
« hetwelk verleden jaar is verscheurd, ko-
« me bezigtigen, en verklare, of het zijn
« werk is of niet, op straf dat zijn stilzwij-
« gen zal gehouden worden voor bekente-
« nis en belijdenis, dat hij de schrijver van
« den meergemelden Brief is. Na verloop
« van deze veertien dagen zal U. H. met
« alle naarstigheid en spoed tegen den per-

---

juris Ordine, pour y être fait droit sans ulterieur delai suivant les loix du pays et Canons de l'Eglise. A tant, Madame, ma tres chère et tres aimée Soeur.....

De Vienne le 24 Decembre 1726.

Paraphé. Prins CARNA. *Ps. vidit; et plus bas, bon et affectioné Frere de V. A. Signé* CHARLET, *au bas étoit, par l'Empereur et Roy. Contresigné* A. F. DE KURZ.

« soon van dikwijls genoemden Doctor VAN « ESPEN doen procederen voor zijnen bevoeg- « den regter van de Universiteit van Leu- « ven, overeenkomstig de resolutie en het « besluit van den 12 September des vori- « gen jaars, *Servato Juris Ordine*, op dat « over deze zaak, zonder verder uitstel, regt « gedaan worde volgens de wetten des lands « en de *Canones* der Kerk. Hiermede" enz. « Gegeven te Weenen 21 December 1726."

Op dit besluit beval de Doorluchtige Princes aan den *Promotor* der Universiteit van Leuven, zonder uitstel VAN ESPEN te dagvaarden, en hem aan te zeggen, dat hij binnen veertien dagen te Brussel in de Secretarie van den raad van State moest verschijnen. De *Promotor*, vergezeld van den *Notaris* VAN RIJ, begaf zich dan bij VAN ESPEN, en gaf hem kennis van het besluit zijner Keizerlijke Majesteit. Toen hem nu geen uitvlugt meer overbleef, antwoordde hij, aan het bevel van de Doorluchtige Aartshertogin te zullen voldoen.

Dan daar hij om ziekte niet uitgaan en zich alzoo naar Brussel niet begeven kon, verscheen uit zijnen naam, in de Secretarie van den raad van State te Brussel, ANTONIUS CINCK President van het Collegie

van Cranendonk, een man, die de Jansenistische leer vurig aankleefde, en de *agent* of afgevaardigde der gansche Hollandsche factie te Leuven was. Deze zorgde, dat te Brussel een authentiek afschrift van den Brief gemaakt werd, en gaf hetzelve, naar Leuven terug gekeerd; aan VAN ESPEN. Door den *Promotor* op nieuw ondervraagd, bekende hij schrijver van dezen Brief te zijn, en stelde deze belijdenis schriftelijk aan den *Promotor* ter hand; nogtans kon hij niet nalaten in dit geschrift te verklaren, als volgt:

« Echter geloof ik niet (dit zij onder ver-
« betering gezegd) dat mijn gemelde Brief,
« of *Canonieke resolutie* eenige censuur of
« straf verdient, zoo als ik in geval van
« noodzakelijkheid, voor het geregt zoude
« kunnen aantoonen." (*)

Toen dit antwoord schriftelijk overgegeven en aan de Doorluchtige Aartshertogin ter hand gesteld was, zond zij aanstonds aan den *Promotor* een stipt bevel, om zon-

(*) *Cependant je ne crois pas, sous tres humble correction, que ma dite Réponse epistolaire, ou Resolution canonique merite quelque Censure ou demonstration, comme je pourrai faire voir en justice en cas de besoin.*

der vertoeven tegen den gedaagden voor den *Rector Magnificus* te procederen, doch slechts over die deelen van den Brief, die de verkiezing en wijding van STEENHOVEN betreffen. « Maar, zegt zij, gij zult ten « zijnen laste alleen procederen over het- « geen in het ligchaam van gemelden Brief, « betrekkelijk de zoogenaamde verkiezing « en wijding van CORNELIUS STEENHOVEN tot « Aartsbisschop van Utrecht, gezegd wordt. « Deze verkiezing heeft de H. Vader Bene- « dictus XIII. in zijne Breve van den 21 Fe- « bruarij 1725, nietig en krachteloos ver- « klaard; en het is om deze rede, dat de ge- « noemde brief als beleedigend voor die Breve « en andere besluiten van den H. Stoel, over « dit onderwerp uitgevaardigd, als vererger- « lijk en van kwade gevolgen, openbaar is « verscheurd geworden. Hier naar zult gij « u schikken. Wij geven u bij deze kennis, « dat wij den *Rector Magnificus* der Uni- « versiteit bevolen hebben, zonder verder « uitstel, in deze zaak regt te doen, door « het uitspreken der straffen en kerkelijke « censuren, welke genoemde VAN ESPEN, « volgens 's lands wetten en de *Canones* der « Kerk, mogte verdiend hebben, en dat « hij deze zaak vóór alle andere zal afdoen."

Na dat de *Rector Magnificus* het genoemd bevel van de Aartshertogin ontvangen had, zond hij aan den *Promotor* de volgende aanmaning:

« Wij bevelen onzen *Promotor* en *Pro-*
« *curator* HAELGOET, met allen mogenlijken
« spoed, *Servato juris ordine*, voor ons,
« *nomine officii*, eene *actie* te *institueren*,
« ten laste van den geleerden heer VAN ES-
« PEN, doctor in de beide regten en Professor
« der H. H. Kerkregelen in deze Universiteit.
« Gegeven te Leuven den 11 Febr. 1727."

« Geteekend: AM. VAN BUGGENHOUDT.
P. T. Rector. 1727."

Wij zullen den *Promotor* eenige oogenblikken tijd geven tot het opstellen der *acte van beschuldiging*, en intusschen onze oogen wenden naar de Bataafsche factie, welke VAN ESPEN met woorden en geschriften steeds tot den strijd had opgehist, en voor welker gewaande regten die *Antoninus de Raadgever*, met verachting der besluiten van den H. Stoel, bereid was tot den dood toe te strijden. Het was dan ook geen wonder dat die factie, om zich dankbaar te betoonen, hem, toen hij in gevaar was, haren schoot aanbood, om in het hart dier beminde schuilplaats *tegen de vervolgingen der Room-*

Toen VAN ESPEN in gevaar raakte, bood BARCHMAN hem eene schuilplaats in Holland aan.

eeken, eenmaal als balling buiten de Katholijke Kerk en zijn Vaderland ronddwalende, met teederheid opgenomen te worden, en aldaar reeds tot een' hoogen ouderdom gekomen zijnde, den tijd, die hem nog te leven over bleef, door te brengen.

BANCHMAN, de valsche Aartsbisschop van Utrecht, die op aanraden van VAN ESPEN dezen ingebeelden Stoel beklommen had, had in het begin slechts gebeden en zoetvloeijende woorden gebruikt, om het Katholijke volk en vooral de priesters, welke den H. Stoel waren toegedaan, tot zijne partij over te halen, want hij *sprak* als een *lam*: dan daar hij door mooije woorden en gebeden niets vorderde, had hij, de schaapsvacht afleggende, hen met geweld aangevallen; steunende op de hulp van de Heeren Staten van Holland, had hij zich verstout eene statie te overweldigen, en, na het verdrijven der Katholijke Missionarissen, priesters van zijne factie in dezelve te dringen, om aldus langzamerhand het volk met de wederspannigen gemeenzaam gemaakt, tot hunne factie over te halen. Dan daar het geloof geenzins aan gebouwen en schoon versierde bedeplaatsen is vastgehecht, vlugtten de Katholijken deze

ingedrongene en twijfelachtige priesters, als *vreemdelingen*, hadden grooten afkeer van hunne bedieningen, en zochten alom, gelijk zij steeds gedaan hadden, naar andere geleiders.

Ofschoon BARCHMAN tot nu toe zijne hoop niet had bekroond gezien, verloor hij echter den moed niet. Hij had het voornemen opgevat om, met de gunst der onkatholijke regering, al de Roomsch-Katholijke priesters, die zich aan zijn gezag niet onderwerpen wilden, uit hunne standplaatsen te verdrijven. Wanneer eenmaal, zoo dacht hij, de Katholijke herders verdreven waren, en in het vervolg geene andere meer werden aangenomen, dan zouden de verlatene scharen van lieverlede hunne genegenheid voor den Roomschen Paus verliezen, en tot zijne zijde overgaan.

Zijne hoop is ijdel, wegens den standvastigen eed bied, dien de Katholijken, naar het voorbeeld hunner vade-

Dan hoe ijdel deze hoop was had BARCHMAN ligtelijk kunnen bevroeden, indien hij op de tijden zijner voorouders maar een weinig acht geslagen had, indien hij zich aan de beginselen der Bataafsche Zending, en aan hare gulden eeuw onder de vervolging herinnerd had. Want, toen de Calvinistische secte op het hevigst woedde, en de aanhangers van de zoogenaamde her-

ren, den H. Stoel toedragen.

vormde godsdienst het bewind in handen gekregen hadden, werden de Kerken geplunderd, de heilige bewaarplaatsen beroofd, de altaren omgeworpen; al spoedig gaven de magistraten, welke Calvijn's volgelingen geworden waren, harde wetten tegen de priesters; zij, die een' bijzonderen ijver betoonden, werden uit hunne pastorijen verdreven en van het grondgebied der Vereenigde Gewesten geweerd; onder zware straffen werd de bijzondere zoo wel als de openbare oefening van de Katholijke godsdienst verboden; en op dat het Katholijke geloof des te gemakkelijker en spoediger vernield, ja deszelfs voetspoor uitgewischt zoude worden, werden de gestrengste plakaten uitgevaardigd tegen alle priesters, zoo ongeordende als geordende, doch voornamelijk tegen de Vaders van het gezelschap van JESUS, en hun werd onder de zwaarste straf verboden in het gebied der Vereenigde Gewesten te verblijven, ja zelfs hunne voet over de grenzen te zetten.

Dan de liefde der priesters werd door deze wetten niet afgeschrikt: want vele *mannen van barmhartigheid*, die het heil der zielen boven alles stelden, verachtten deze plakaten, tartten de gevaren, rekenden

het zich tot schande de Katholijke kudde, als huurlingen, te verlaten, stonden onbewogen, ofschoon zij verbannen waren, en bleven God en het volk getrouw. Door een gestadig gevaar en gegronde vrees voor gevangenneming beducht, waarden sommigen zonder vaste woonplaats rond, anderen hielden in arme hutten hun verblijf, allen leefden in afgezonderde en verborgene schuilplaatsen. Vandaar stapten zij, door den sluijer des nachts bedekt, naar de woonplaatsen der Katholijken, vergaderden de menigte, rigtten, in de steden in een armoedig huisje, op het land in eene vuile stal, draagaltaren op, vierden de goddelijke geheimen, en voedden het Katholijke volk met de opregte spijs der waarheid.

Heerlijke toestand der Missie onder de vervolgingen.

Onder dezer leiding en in die tijden van angst en beproeving, verging, verminderde, verzwakte het Katholijke geloof niet, maar het groeide op als een palmboom tusschen de drukking. En gelijk *het Christelijke geloof, van alle zijden aangevallen door heidenen, Koningen, wetten, pijnigingen, kruissen, moorden, op geenerlei wijze kon onderdrukt worden, ja zelfs onder dit alles en door dit alles aanwies*, zoo werd ook de Bataafsche Kerk, die zoo getrouwe

dochter der Roomsche Kerk, bij al dit onweêr, bij al deze stormen, dagelijks meer en meer uitgebreid. Het waren wel geene schatten, geene magt, geen uitwendige dienst, die haar zoo deden schitteren; maar door godsvrucht en gestrengheid van zeden grooter geworden, was zij het beeld van de bloeijende Kerk der eerste eeuwen. Haar aangezigt was tusschen de bekommernissen liefelijk, gelijk dat der *lelie tusschen de doornen:* het was *zwart*, maar *schoon (nigra sed formosa);* zwart door beproevingen, schoon door deugden.

Getrouw aan het voorbeeld hunner vaderen, laten de Katholijken zich noch door schoone woorden noch door bedreigingen, van de Roomsche Kerk afschenken.

Indien BARCHMAN dit bedacht had, zoude hij zich met deze ijdele hoop niet gevoed hebben. Want zoo hij met hulp der onkatholijke regering al de bidplaatsen en al de pastorijen, na het verdrijven der Katholijke priesters, overweldigd had, zoude daarom echter het Katholijke volk, en vooral de landbewooners de zijde van den scheurzieken leidsman niet gekozen hebben. Daar toe was hunne standvastigheid in het geloof, en hun eerbied voor den H. Stoel, waar van zij sedert dertig jaren zulke schitterende blijken gegeven hadden, veel te groot. Ook zoude het aan geene Katholijke priesters ontbroken hebben, wier

ijver het gevaar van den kerker zoude veracht hebben, om aan het geloovige volk de geheimenissen van de Godsdienst te kunnen toedienen.

Dan daar BARCHMAN zich overtuigd hield, dat de voornaamste Katholijken, met welke hij meestal door de banden des bloeds verbonden was, slechts in schijn, maar niet inderdaad van hem verwijderd waren, en daar hij betere gedachte van zijne eigene handelwijze voedde, en *in wondere dingen over zich zelven wandelde;* (*) zoo twijfelde hij niet, of hij zoude het Katholijke volk van langzamerhand tot zijne zijde overhalen, indien slechts de hooge regering door een decreet hem bestierder der gansche Bataafsche Kerk wilde verklaren. BARCHMAN voedt echter deze hoop.

Om nu het doel zijner wenschen te bereiken, zoo wendt hij, en de overige aanvoerders der wederspannigen zich tot de Bestuurders van het Gemeenebest; zij gaan hen persoonlijk spreken, zij geven verzoekschriften over, in welke zij veinzen slechts het welzijn des Vaderlands te beoogen; zij Om zijn doel gemakkelijker te bereiken verzoekt bij dat de Staten hem bij een be-

(*) *Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me*, Ps. CXXX.

sluit besluurder van de ganesche Bataafsche Kerk verklaren.

bidden, zij smeken hen, op dat zij alle geestelijke magt, hetzij van eenen Nuncius, hetzij van eenen Vicaris door den Paus gezonden, verwerpende, door een *besluit* zouden vaststellen, dat alleen BARCHMAN over al de Katholijken het volle geestelijk regtsgebied heeft, en dat er voortaan geen priester zal toegelaten worden, die het gezag van BARCHMAN niet erkent en eerbiedigt.

D. T. R. J. B. B. DE C. en eenige voorname Katholijken besluiten BARCHMAN's pogingen tegen te werken. J. B. S. T. W. B.

Toen nu alom het gerucht reeds verspreid was, dat de Jansenisten-factie weldra haren wensch zoude bekomen, en de zaak der Katholijken het grootste gevaar liep, oordeelden twee door hunne geboorte en ijver voor het Katholijke geloof uitstekende mannen van Amsterdam, op aanraden van de Heeren J. B. S.... een ijverrig Herder, en T. W. B. . . welke twee jaren te voren zijne pastorij voor de Jansenistische woede had moeten verlaten, dat alle voorname Katholijken hunne toevlugt zouden nemen tot de Staten om met vereende stem ootmoedig te smeeken, dat zij de Katholijken toch niet aan de gewaande jurisdictie van BARCHMAN en der hem toegedane priesters zouden onderwerpen; maar dat zij, die in het Vereenigd Nederland een ieder vrij lieten leven, ook aan de Roomsch-

Katholijken, die in trouw en Vaderlandsliefde voor niemand behoefden te wijken, zouden toestaan, deze weldaad te blijven genieten. Deze mannen zorgden dan voor het opstellen van een dusdanig verzoekschrift; en daar men reeds gehoord had, dat de Staten ten voordeele van BARCHMAN zouden beslissen, ondernam zeker geestelijke, toen de vergadering op handen was, niet tegenstaande het ruwe jaargetijde, met deze *petitie* voorzien, geheel Holland en West-Vriesland door te reizen. In alle Steden en dorpen ging hij bij de voornaamste Katholijken, stelde hun het groote gevaar van hun geloof voor oogen, en maande hen aan tot het teekenen van dit verzoekschrift. De eerste der onderteekenaars was de Oom van den waan-aartsbisschop, de Wel Edele Heer SIMON BARCHMAN, die hem van zijne eerste jeugd had opgevoed, en die tot zijne laatste oogenblikken den val van zijnen Neef bitter heeft betreurd: op hem volgden de naaste bloedverwanten van BARCHMAN, en eindelijk een groot getal der in Holland meest uitstekende Katholijken.

Zij doen een verzoekschrift opstellen.

De voornaamste Katholijken onderteekenen hetzelve.

Toen de dag der vergadering gekomen was, begaven zich eenige der onderteekenaars, uit aller naam afgezonden, naar

Het wordt den Staten aangeboden.

's Hage; zij gaven het smeekschrift aan de Staten over, en verklaarden uit éénen mond, dat BARCHMAN op geenerlei wijze een Katholijk Bisschop kon genoemd worden, dat het daarom aan de Roomsch-Katholijken, wilden zij hunner godsdienst getrouw blijven, niet geoorloofd was, het gezag van dezen schijn-Aartsbisschop te erkennen, en dat zij ook nimmer hem als hunnen Herder zouden aannemen; te gelijk verzochten zij de Staten hen, noch het Katholijke volk te dwingen om aan BARCHMAN onderdanig te zijn, en naar de stem te hooren van iemand, dien zij niet voor een Herder maar voor een *vreemdeling* hielden; zij smeekten, dat het den Katholijken veel liever mogte toegestaan worden, om volgens vroeger gebruik onder de besturing van een' Apostolischen Vicaris hunne godsdienst gerustelijk te oefenen. Dit werd door hen aan de afgevaardigden ter Statenvergadering mondeling bloot gelegd.

De Katholijken verklaren, dat zij BARCHMAN nimmer zullen erkennen.

Dit verzoekschrift met zoo vele handteekeningen voorzien deed de bestuurders van het gemeenebest verstomd staan: zij hadden niet kunnen geloven, dat de voornaamste Katholijken zoo ver van de Jansenisten verwijderd waren, het speet hen, dat zij

De bestuurders van het gemeenebest verbieden, dat BARCH-

na de zijde der Jesuiten aankleefden: dan door den drang der redenen, welke de Katholijken aanvoerden, en door hun vast besluit getroffen, gaven zij hun eerst goede woorden; doch eindelijk behaagde het hun te bepalen, dat BARCHMAN in het vervolg over niemand, dan over lieden van zijnen aanhang gebied zoude uitoefenen, en dat hij, met de Statiën, welke hij bezat, te vreden, geene andere, die door Roomsch-Katholijke Priesters bediend werden, zoude overweldigen. Hier was de eindpaal van aangematigd regtsgebied. Ook van dit oogenblik af, heeft hij zich geene Katholijke pastorijen meer durven toeëigenen, of over dezelve eenig regtsgebied uitoefenen. BARCHMAN zijne jurisdictie over de Katholijken zoude uitstrekken.

De Staten maakten alzoo eenigzins eene afscheiding tusschen de *Katholijken* en de *Jansenisten*, en alzoo werd verklaard dat BARCHMAN niet der Katholijken maar der JANSENISTEN *Opperpriester* was. De gewone naam, waarmede hem de onkatholijken noemden, was: DE JANSENISTEN BISSCHOP. Zoo bleef dan in Holland van dien tijd af de naam van *Katholijk* alleen aan hen eigen, die den Roomschen Opperpriester, den algemeenen Herder der Katholijke Kerk, onwankelbaar aankleefden, terwijl de volge- Onderscheid tusschen de Katholijken en Jansenisten door de Staten gemaakt.

lingen van BARCHMAN *Jansenisten* of *Quesnellisten* genoemd werden, schoon zij, gelijk alle ketters, voor Katholijken wilden doorgaan, en zoodanig genoemd worden. BARCHMAN en zijne makkers hadden hierwel zeer veel tegen, doch te vergeefs; want zij moeten op den naam van *Katholijk* niet hopen, zoo lang zij zich *tot de Katholijke Kerk niet zullen gewend hebben.*

Dit besluit behaagt noch aan de Katholijken noch aan de Jansenisten.

BARCHMAN aldus in zijne hoop te leur gesteld, zag met leede oogen, dat zijne magt binnen zulke enge grenzen bepaald was; nogtans was de vreugde der Amsterdamsche Katholijken door dit Staats besluit nog niet ten hoogsten top: want zij zagen met droefheid dat de hoop om zekeren wensch, die hun na aan het hart lag, ooit vervuld te zien, hun voor altijd ontnomen was. Reeds voor vele jaren had de godsvrucht der Katholijken, met toelating en zelfs met goedkeuring der onroomsche magistraat, te Amsterdam twee weeshuizen opgerigt, een voor ouderlooze kinderen van het mannelijke geslacht, het andere ter opvoeding van meisjes geschikt. De zorg voor deze gestichten was altijd aan eenige voorname Katholijken toevertrouwd geweest, géène dan zuiver Katholijken hadden in dezelve

onderrigt gegeven. Beiden hadden hunne priesters of *Rectors*, die ook Pastoors genoemd werden, dewijl zij van de Apostolische Vicarissen de magt hadden verkregen om in hunne bedehuizen aan het hun toevertrouwde volk de herderlijke zorg te besteden. De achtenswaardige HENR. JOS. VAN SUSTEREN, schoon tot grootere zaken geboren, had weleer, naar aanleiding zijner ootmoedigheid, aangeboden, het bestuur van het jongens-weeshuis op zich te nemen; en dewijl hij door eigene bezittingen rijk was, had hij er een' heiligen roem ingesteld, dit ambt zonder vergelding te bedienen. Dan daar hij zijn onderwijs in de scholen van het Gezelschap van JESUS ontvangen had, en alzoo der opgekomene Jansenistische factie niet gunstig was, werd hij door PETRUS CODDE, Aartsbisschop van Sebaste en op dien tijd Apostolisch Vicaris, welke een ijverig voorvechter der Jansenisterij was, van de hand gewezen. Doch indien deze, een' eeuwigen roemwaardige man, welke zich met die nederige bediening, zoude te vreden gehouden hebben, was aangenomen geworden, zoude hij alleen aan Amsterdam tot nut gestrekt hebben: dan nu door eene

Lof van HENR. JOS. VAN SUSTEREN, van Amsterdam.

wonderbare beschikking der Goddelijke Voorzienigheid naar Braband geroepen, werd *hij* eerst geheimschrijver van den Aartsbisschop van Mechelen, bekleedde vervolgens gedurende vijftien jaren in dit Bisdom het ambt van Vicaris generaal, en werd daarna alleen door zijne deugd, geleerdheid en verdiensten, tot den Stoel van Brugge verheven. In deze bedieningen heeft hij door waakzaamheid om het Katholijke geloof en het gezag van den H. Stoel tegen de dagelijks aangroeijende Jansenistische ketterij te handhaven, niet slechts aan Nederland, maar aan de gansche Katholijke wereld zulke uitstekende diensten bewezen, dat het aandenken aan dezen uitmuntenden en ijverigen Herder uit de gemoederen der ware Katholijken nimmer zal uitgewischt worden.

Het weeshuis wordt onregtvaardig door een' Jansenist ingenomen.

Dit weeshuis, welks verzorging die uitstekende man met een heiligen naijver voor zich gevraagd had, was voor korte jaren ingenomen door CORNELIUS VERHEUL, één dergenen, welken de Bisschop van Senez, met overtreding der Kerkregels, de priesterwijding gegeven had. Ook nu was hij in bezit van hetzelve. Dit geschiedde wel met tegenzin en wederspraak der Katholijken,

doch de wereldsche arm beschutte hem. Schoon nu VERHEUL door de bewoners van het weeshuis geheel verlaten was, en slechts aan sommigen, die zijne aanhangelingen waren en zijne bedeplaats bezochten, zijne heiligschendige bedieningen uitdeelde, zoo moesten echter de bestierders van het huis, op bevel der regering, hem het jaarlijksche inkomen uitkeeren, hetwelk de godsvrucht der geloovigen eertijds voor den Katholijken Priester bepaald had. Zoo werden de Katholijken gedwongen om met het grootste gevaar der zielen dezen wolf in den schaapstal te voeden; want zijn eenigste werk, zijne eenigste zorg was om zoo door bedreigingen als vleijerijen de jeugd naar zijn bedehuis te trekken; dan tot nu toe te vergeefs.

Toen in het weeshuis voor meisjes de Katholijke Priester gestorven was, nam in 1726 HENRICUS DE HAAN bezit van hetzelve. Deze, door den Bisschop van Babijlonië heiligschendig gewijd en door BARCHMAN gezonden, had met groot geweld en geraas, geholpen door den onroomschen Schout en zijne dienaren, onder tegenspraak en zuchten der Katholijken, doch met toejuiching der zoogenaamde Hervormden, dit gesticht

Het meisjes weeshuis met geweld door HENRICUS DE HAAN ingenomen.

ingenomen, en was op dien tijd tot een' zoo hoogen trap van onbeschaamdheid geklommen, dat hij, voor het Katholijk-gezinde volk vreezende, onder beschutting van eene onkatholijke wacht, in de kerk van dat huis de mis las. Doch geen der meisjes kon overgehaald worden om de mis diens ingedrongenen te hooren, maar op aanmaning van J. S. S. een oprecht Katholijk man, vluchtten zij hem als een vreemdeling.

Dan schoon de bestuurders van dit huis geen' den minsten twijfel voedden over de standvastigheid der kweekelingen in het geloof, zoo hadden zij echter uit overtuiging van het gevaar, dat er voor de meisjes in gelegen was, om tot oefening van hunnen godsdienst langs alle wegen te zwerven, tot nu toe alle moeite aangewend, om de bidplaats in handen der Katholijken hersteld te zien. Ofschoon hun dit reeds menigmaal mislukt was, hadden zij nogtans de hoop niet verloren, dat zij of door het vertrek of door den dood des ingedrongenen eenmaal hun doel zouden bereiken. De Katholijke godsdienst had zich altijd met deze hoop gekoesterd.

Doch die voorname Katholijken, door het

besluit der Heeren Staten, waar bij den Jansenisten de Statiën, welke zij toen bezaten, toegewezen werden, ter neêr geslagen, verloren nu alle hoop op de herkrijging dier bedeplaatsen, vooral wanneer zij in aanmerking namen hoe hardnekkig de factie zich had voorgenomen, om nimmer voor de Roomsche Kerk onder te doen, maar de ontstane scheuring te vereeuwigen: ook was reeds tot dit einde uit het Katholijke België eene menigte met Jansenisterij besmette priesters, zoo geördende, als ongeördende naar Holland overgekomen, en vermeerderde nog dagelijks; door dezer heiligschendige bediening stond en staat nog heden dat hoopje van wederspannigen, welke zich den naam van *Utrechsche Kerk* durven geven, en met dezen naam den vreemdelingen zand in de oogen werpen. Indien deze aanhangelingen zich niet naar Holland hadden begeven, zoude er thans van die factie bijna niets meer overblijven; want deze buitenlanders maken meer dan het derde deel uit der genen, welke in die schismatieke kerk het pastoorsambt oefenen: en deze alle zijn verachters der wetten, kinderen, die het ouderlijke juk afgeschud hebben, meestal geschorst in hunne bedie-

Tot voortzetting der scheuring begeven zich vele Priesters uit België naar Holland.

ningen, inregulier, in den ban vervallen, woordbrekers; die, met overtreding der Kerkwetten, hunne eigene diocesen verlaten hebben.

Zoodanig was toen, onder het geleide van BARCHMAN, de toestand en de handelwijze dier denkbeeldige Utrechtsche Kerk, voor welke nogtans VAN ESTEN tegen de *Roomsche Kerk* den doodstrijd voerde.

De Promotor geeft aan den Rector Magnificus de acte van beschuldiging tegen VAN ESTEN over.

Laat ons tot hem terug keeren. Toen de acte van beschuldiging aan den *Rector Magnificus* was overgegeven, ging de *Promotor* over om tegen hem te procederen. In deze acte beschuldigt hij den gedaagde, dat hij tegen de Apostolische Breve door welke de H. Vader BENEDICTUS XIII. verklaard had, dat de verkiezing van CORNELIUS STEENHOVEN *krachteloos* en *nietig*, en zijne wijding gansch *ongeoorloofd* en *verfoeijelijk* was geweest, zich verstout heeft te verklaren, dat de verkiezing van gemelden STEENHOVEN en deszelfs daar op gevolgde wijding *geldig* en *regtvaardig geschied was, dat in deze zaak niets tegen den geest of regels der Kerk gehandeld was;* hij beschuldigt hem verder, dat hij de wederspannigen heeft aangemoedigd, en dat hij hen heeft aange-

zet om *de hun toevertrouwde kudde*, schoon hun sedert lang alle zielenzorg ontnomen was, te blijven *weiden*; dat hij alzoo het besluit van den Opperpriester veracht en versmaad, of ten minste verijdeld heeft.

Uitvlugten van VAN ESPEN.

De gedaagde antwoordde hierop, dat die Apostolische Breve in Belgie niet *geplaceteerd* was, dat alzoo de gansche beschuldiging verviel, dewijl slechts eene geplaceteerde Breve de geheele en eenig stof der onderhavige zaak, en de eenige grond van den beschuldiger was.

De Promotor erkent de noodzakelijkheid van het *placet* voor alle Bullen.

Toen de beschuldiger of Promotor dit antwoord gezien had, antwoordde hij, dat het eene nieuwe leer was, dat geene Bullen geene Breves, geene andere welkdanige Rescripten van Rome eenige kracht zouden hebben, zoo zij niet eerst in 's Konings raad waren gezien en goedgekeurd, gelijk de gedaagde dit eischt, om zich door dit voorwendsel van de grove den H. Stoel aangedane belediging te verontschuldigen; de beschuldiger blijft daarom eischen, dat de aangeklaagde volgens de wetten des lands en de heilige Kerkregels zal gestraft wordeu.

Nader antwoord van VAN ESPEN.

Bij een nader antwoord ontkent VAN ESPEN ooit beleden te hebben, dat dit gedrukte blaadje eene ontwijfelbare Aposto-

lische Breve was, doch hij gaat voort met te beweeren, dat hetzelve, indien hij het ook voor zoodanige gehouden hadde, in deze landen geen kracht kon hebben, dewijl het volgens 's lands wetten met het *placet* niet is voorzien geweest: dit regt van *Placet* hebben, volgens hem, de Vorsten van België en hunne dienaren niet zonder groote moeite *tegen de listige aanslagen van het Hof van Rome* verdedigd:

VAN ESPEN beweert de noodzakelijkheid der afkondiging op de gewoone plaatsen.

daarenboven moest, naar zijne beweering, die Breve op de gewone plaatsen en volgens oud gebruik in België afgekondigd geworden zijn: daar nu deze vereischte afkondiging niet geschied is, heeft de Breve geen kracht van wet, omdat *dan eerst de wet hare verbindende kracht verkrijgt, als zij afgekondigd wordt.* (Les demum instituitur, dum promulgatur.)

VAN ESPEN wordt ziek.

Terwijl de zaak voor den regter aanhangig was, werd VAN ESPEN gevaarlijk ziek. Toen de tijding hiervan zijne Eminentie den Kardinaal D'ALSACE, Aartsbisschop van Mechelen, ter ooren gekomen was, beval deze waakzame herder, die het geestelijk bestuur over Leuven heeft, aan den beroemden Heer H. DAMEN, Deken der collegiale Kerk van den H. PETRUS, en alzoo herder

der kanunniken, dat hij, met twee getuigen, zich naar VAN ESPEN begeven zoude. Hij moest van hem vernemen, of hij bereid was, het *Formulier* van ALEXANDER volgens de Bul *Vineam Domini Sabaoth* te bezweren, zuiver en eenvoudiglijk de Constitutie *Unigenitus Dei Filius* aan te nemen, en de in die Constitutie gedoemde stellingen, alle en iedere in het bijzonder te doemen: Zijne Eminentie verbood aan den verdienstelijken DAMEN, VAN ESPEN eenig Sacrament te bedienen, indien hij weigerde te gehoorzamen.

Op bevel van den Aartsbischop wordt van VAN ESPEN de onderteekening van het formulier en de aanneming der Bul *Unigenitus* geëischt.

De beroemde heer DAMEN voegde zich dan twee getuigen toe, mannen, die de Katholijke godsdienst groote diensten bewezen hadden: namelijk den Heer WILHELMUS DELVAULX, Doctor in de H. godgeleerdheid, toen ter tijd Aartspriester van het district van Leuven, en naderhand met zeer veel roem Bisschop van Iperen; en den zeer geleerden Heer GERARDUS DE QUAREUX, Licentiaat in de godgeleerdheid, en Apostolisch en Koninglijk Boekenkeurder. Met deze begaf hij zich naar VAN ESPEN, en vermaande hem met zeer beleefde en groote godsvrucht ademende woorden, om aan de voor te

stellen vragen door een opregt antwoord te voldoen.

VAN ESPEN vraagt een afschrift van het bevel en tijd tot overweging.

VAN ESPEN, door de vermaning in het minste niet getroffen, vraagde koeltjes een afschrift van des Kardinaals bevel, en tijd tot overweging. Op aanmaning van zijne Eminentie vervoegde zich de Eerwaardige heer DAMEN, den 30n April, met dezelfde getuigen, nog eens bij VAN ESPEN, en sprak hem op de zachtst mogelijke wijze toe: doch te vergeefs. Hij ontving voor

Hij antwoordt, dat hij geen zekerheid heeft van de juiste overeenkomst der Copie.

antwoord van VAN ESPEN, dat het hem niet zeker bleek, dat het afschrift de bevelen van zijne Eminentie woordelijk bevattede. Eindelijk ging hij den 10n Mei nogmaals naar VAN ESPEN, en daar smeeken niet baten kon, dreigde hij hem, dat, zoo hij op de voorgestelde vragen niet een bevestigend, *eenvoudig*, *klaar*, *opregt*, en *stellig* antwoord gaf, de gestrengheid der *Canons* op hem zoude worden toegepast.

Toen begon VAN ESPEN te vreezen, dat de Kardinaal hem in de uitoefening der goddelijke geheimen schorsen en vervolgens ex-

VAN ESPEN wil de jurisdictie van den Aartsbis-

communiceren zoude: daarom verklaarde hij in eene protestatie, welke hij *eindelijk* door eenen Notaris aan den heer DAMEN deed insinueren, dat hij, als lid der Leu-

vensche Universiteit, de *jurisdictie* van zijne Eminentie niet erkende, voorwendende, dat de Akademie van Leuven van deszelfs *jurisdictie* en *bestiering als Ordinarius geëximeerd was.*

schop niet erkennen.

VAN ESPEN had op de voorgestelde vragen niet openlijk durven antwoorden, en zich alzoo geschaamd zijne *Janseniste religie* voor de menschen te belijden. Opdat het echter den nakomelingen niet onbekend zoude zijn, welke leer en Secte hij had aangekleefd, werd hij op den zelfden dag, op welken hij de boven vermelde protestatie gedaan had, te rade, zijne gedachten deswegens op het papier te brengen. Dit geschrift onderteekende hij, en wilde, dat het na zijnen dood openbaar gemaakt zoude worden; hetwelk ook zoo gebeurd is. Deze, na zijn overlijden zoo heldhaftige kampvechter voor de *Jansenisten-waarheid*, getuigt in deze verklaring wijdloopig, (daar het belang der Evangelische waarheid vorderde, dat een tachtigjarig Doctor op zulke beroemde ondervragingen niet zweeg), dat het bezweren van het Formulier van Alexander, volgens de Bul *Vineam Domini Sabaoth*, hem niet geoorloofd is: te gelijk verklaart hij ver verwijderd te zijn van

Hij stelt eene verklaring op die na zijnen dood moest publiek gemaakt worden. In deze zegt hij wat hij meent.

het aannemen der Constitutie *Unigenitus*, welke hij, naar mate zijns ijvers, geduchtig doorhaalt.

VAN ESPEN geeft eene *memorie* aan zijnen regter over.

Intusschen ontworstelde VAN ESPEN den dood, en herkreeg zijne gezondheid. Hij legde dan de laatste hand aan zijn *Motivum juris* (regtsgeleerde memorie), waar aan hij langen tijd gearbeid had, en gaf het zijnen competenten regter over, terwijl hij, naar zijn zeggen, vertrouwt, in dezes billijkheid en in de raadgevingen van wijze mannen troost en hulp te zullen vinden.

Zij maakt hem zwarter dan hij was.

Dit *Motivum juris* was voor VAN ESPEN een waschbad van inkt; inderdaad het gaat zwanger en krielt van zoo veel leugens, het is opgevuld met zoo vele uitvaringen tegen den H. Stoel, welken hij, om de hatelijkheid te verbergen, onder den schoonschijnenden naam van het *Roomsche Hof*, onbeschaamd doorstrijkt; dat een ieder, die met de Hollandsche zaken bekend *is*, en alle Katholijken over hetzelve ten hoogste verontwaardigd moeten zijn. Hij stelt eene soort van lofrede vooruit, niet volgens de waarheid opgesteld, maar uit de hersenen van VAN ERKEL voorgesproten. In dezelve geeft hij de zaak of den staat der Utrechtsche Kerk op, en stelt het gan-

sche geval zoodanig voor, dat zijne lezers, die met de Hollandsche omstandigheden niet bekend zijn, de partij der oproerigen omhelzen en de onbillijke handelwijze van het zoogenaamde Kapittel goedkeuren moeten. Vervolgens spreekt hij van de gelegenheid en oorzaak, welke hem zijnen bekenden *Brief*, ten voordeele der Utrechtsche factie, aan een voornaam lid dier oproerige geestelijkheid, welke tegelijk zijn vriend was, deden schrijven. Hij noemt dezen man niet; doch die is niemand anders dan VAN ERKEL, welke, voor vele jaren in den grooten Kerkban vervallen, de smeeder en Deken van dat gewaande Metropolitaan-kapittel, en tevens de aanstoker van den ganschen brand is geweest. VAN ESPEN handelde alzoo voorzichtig met den naam van dezen der gansche Katholijke Kerk zoo hatelijken man te verzwijgen.

Dit vooruit gesteld hebbende, zegt hij, of liever, geeft hij voor, dat de meergemelde Breve geene kracht van wet heeft, en dat zij niet eens de Utrechtenaren verpligt: en dit wel, naar zijne wijze van zien, wegens gebrek aan afkondiging en *intimatie*, ontkennende dat deze in Holland hadden plaats gehad. Doch VAN ESPEN's

VAN ESPEN beweert dat de Breve geen kracht van wet heeft, zelfs niet in Holland omdat zij niet ge-

noegnaam afgekondigd is.

voorwendsel is van allen grond ontbloot. Want de afkondiging was geschied volgens de wijze, welke in die onkatholijke streken gebruikelijk was. Want de Breve, door den Internuntius naar Holland gezonden, was in de handen van alle Katholijken gekomen, en niemand kon onwetendheid voorgeven: aan STEENHOVEN zelven, den ingedrongen Bisschop, was zij geïntimeerd geworden, toen hij gereed stond om op het altaar het offer heiligschendig te gaan opdragen: door dezen slag als door den bliksem getroffen, had hij naauwelijks *de mis* kunnen voltrekken. Dan opdat deze Breve kracht van wet hebben, en alzoo de Utrechtsche wederspannelingen verpligten zoude, eischt VAN ESPEN buiten twijfel, dat dezelve van den predikstoel afgekondigd, op de openbare plaatsen aangeplakt, en door eenen Notaris, van getuigen voorzien, aan de ongehoorzamen zelve, en vooral aan STEENHOVEN geïntimeerd en geïnsinueerd waren geweest. Doch het was hem niet onbekend, dat, op zijner vrienden aandrang, de Staten van Holland, voor lang onder de zwaarste straf verboden hadden, (*) ee-

Dit voorgeven wordt wederlegd.

(*) Besluit van 14 December 1708.

nige Bul, Breve, of Pauselijke brieven te verspreiden, of te intimeren. Welk Missionaris, welk *legaal* persoon of Notaris zou zich verstout hebben, om deze Breve openbaar te maken, en aan diegenen namelijk te intimeren, die hen zonder uitstel bij de onkatholijke overheden, als schenders van het decreet der Staten, zoude aangeklaagd hebben: zoo als meermalen gebeurd is? Nogtans heeft het nimmer aan Katholijken ontbroken, die, met verachting van het gevaar, de Apostolische Breven zoodanig durfden verspreiden, dat zij altijd met zekerheid in handen en tot kennis der wederspannigen kwamen. Hierdoor hebben deze dan ook nimmer onwetendheid kunnen voorwenden.

Hij geeft voor dat de Breve hem niet betreft.

Daarna beweert VAN ESPEN dat deze Breve, wijl zij *tot de Katholijken der Vereenigde Nederlanden gerigt was*, slechts de Hollanders betreft, of verpligt, doch hem niet, daar hij tot de genoemden niet behoort.

en, indien zij hem betrof, dat zij echter tegen hem niet kan worden

Daar en boven, zegt hij, dat, indien deze Breve ook hem betroffen hadde, de beschuldiger echter dezelve tegen hem niet kan aanvoeren en doen gelden, dewijl dezelve met het Koninglijke *placet* niet voor-

aangevoerd, omdat zij niet geplaceteerd is.

zien was: dat dit echter vereischt werd, tracht hij te bewijzen uit zijne verhandeling *de Promulgatione Legum Ecclesiasticarum* (*) (over de Afkondiging der Kerkelijke wetten), en uit eene andere verhandeling: *de Recursu ad Principes adversus illegitimas Censuras aliasque similes Judicum Ecclesiasticorum violentias* (†) (over de toevlugt tot de Vorsten tegen onwettige Censuren en andere dergelijke geweldenarijen der geestelijke Regters.) Doch deze voortbrengselen van VAN ESPEN had de Apostolische Stoel al voor langen tijd gestrengelijk verboden. In de eerst genoemde verhandeling beperkt VAN ESPEN geheel en al de kerkelijke magt van den Paus; hij aarzelt niet (§) om de werken van CAROLUS MOLINAEUS, eenen ketter, wiens nagedachtenis veroordeeld is, zelfs den Regtsgeleerden hoogelijks aan te prijzen; en echter was het hem niet onbekend, dat de lezing dezer werken aan alle gelooVigen op straf van den kerkban, waar aan zij door de daad zelve zouden onderhevig zijn, en onder andere zware straffen, ver-

De noodzakelijkheid van het *placet* bewijst hij uit zijne veroordeelde boeken.

(*) Veroordeeld in het jaar 1714.

(†) Veroordeeld in het jaar 1715.

(§) Part. 4. c. 4. § 4.

boden was. Het andere geschrift vloeit over van afschuwelijke lasteringen tegen de Roomsche Pausen, tegen de Apostolische Nunciussen, tegen de Bisschoppen, en andere kerkelijke Regters: onder deze lasteringen bekleedt geenzins de minste plaats het eerlooze gezegde, hetwelk die verleider en bedrieger zich niet schaamt c. 7. f. 133. uit te braken.

Meer dan ooit, zegt hij, is thans der Belgische geestelijkheid de koninglijke bescherming tegen de Censuren *viâ facti* uitgevaardigd noodzakelijk: anders *zoude zij onder de verdrukking der Kerkelijke overheden eeuwiglijk moeten zuchten.* Bladz. 155. zegt hij, dat het te wenschen ware, dat de geestelijken, de bescherming des Vorsten gevraagd en verkregen hebbende, *kloekmoedig voortgingen in de bedieningen*, in welke zij door de Censuren hunner oversten geschorst waren. Doch wie ziet niet ten duidelijkste, dat VAN ESPEN deze verhandeling had opgesteld en uitgegeven, alleen om den moed aan te vuren der Jansenistgezinde priesters, welke, zoo wel in het Katholijke België, als in de onkatholijke Nederlanden, volgens hun voorgeven, slechts ter oorzake van de verdediging der

Die boeken heeft hij in het licht gegeven om de Jansenisten tegen de kerkelijke magt voor te

waarheid door hunne Oversten onbillijk geplaagd en onderdrukt werden. Immers, waren er wel anderen dan Quesnellisten en Jansenisten, welke de Katholijke Kerk op dien tijd met hare wettige Censuren trof? Waren het niet voornamelijk de Utrechtsche scheurmakers? slechts deze klaagden, na dat de Bisschoppen zich tegen hen gesteld en hen veroordeeld hadden, over *onderdrukking* en geweldadigheid. Nimmer heeft een geestelijke, ten zij hij met het Jansenistische venijn besmet was, bij wereldlijke regters met woorden en schriften zich durven beklagen, *dat de Kerkelijke overheid groot misbruik van hare magt maakt;* nimmer durfde hij, in eene louter geestelijke zaak, hunne bescherming tegen de kerkelijke magt inroepen. Alzoo had VAN ESPEN alleen ten gevalle der factie, waar van hij een hoofdpilaar was, zijne verfoeijelijke voorbrengselen in het licht gegeven.

De Breve kan, volgens VAN ESPEN niet tegen hem worden aangevoerd, om

Na dat VAN ESPEN zijn best gedaan heeft om de noodzakelijkheid van het *placet* aan te toonen, beweert hij verder, dat de Breve, ook indien zij van hetzelve ware voorzien geweest, tegen hem niet kon aangevoerd worden; dewijl zij hier *op de gewone*

wijze en plaatsen niet was afgekondigd. Zoo zullen dan voortaan alle Breves en Bullen, ook leerstellige, *op de gewone wijze en plaatsen* afgekondigd moeten worden, om kracht van wet te verkrijgen? Ook deze zullen, gelijk andere Edicten, moeten aangeplakt worden? Tot heden toe is deze droom door geenen Katholijk in dit Vaderland gedroomd.

dat zij op de gewoone wijze en plaatsen niet afgekondigd is.

De bedilzuchtige VAN ESPEN zegt wijders, dat die Breve wel *ondergeschoven* of *vervalscht* kan zijn; dewijl niet elk Romeinsch besluit, zegt hij, dat wij onder 's Pausen naam verspreid zien, voor echt moet gehouden worden, vooral wanneer men in hetzelve dingen aantreft, welke met de voorzigtigheid, billijkheid en goedheid van den H. Stoel strijdig schijnen, of wanneer men in hetzelve andere teekens van onderschuiving ontdekt.

VAN ESPEN zegt, dat men deze Breve voor ondergeschoven zoude kunnen houden.

Daarop zegt hij, dat de Breve, waarvan hier de spraak is, zoodanige teekens heeft, namelijk, dat zij op eene ongebruikelijke en buitengewone wijze, heimelijk, in België verspreid geworden is, voor dat het bleek, dat zij in Rome afgekondigd was.

Doch, zegt hij, indien het ook geen VAN ES-

PEN ontkent de legaliteit der Breve, omdat zij niet onderteekend zou de zijn.

ondergestoken of verdacht stuk ware, dan nog kan het niet als een *legaal, of geloofwaardig geschrift* aangenomen worden; doch slechts als een *rondzwervend papier*, dewijl het met geene *authentieke onderteekening* voorzien is.

De onderteekening van MONTALTIUS is hem niet voldoende.

Op de bedenking, dat de Breve voorzien is met de handteekening van den *Auditeur* VINCENTIUS MONTALTIUS, antwoordde hij, dat die VINCENTIUS, volgens 's lands wetten, niet voor een *legaal persoon* kon gehouden worden, dewijl de namen van *Auditeur*, en *Archiven der Nunciatuur in Belgie* nieuw en tot heden ongehoord waren: daar en boven loochent hij, dat deze onderteekening gevonden wordt in de exemplaren, welke te Leuven, waar hij zegt zijn *domicilium* te hebben, gedrukt zijn: vervolgens vermeerdert hij deze lijst van beuzelingen nog met te zeggen, dat de echtheid der onderteekening van dezen *Auditeur* nimmer wettelijk bewezen was. Uit dit alles besluit hij, dat de meergemelde Breve, tijdens het schrijven van zijnen Brief, in België geene kracht van wet of bevel had gehad, en dat dezelve daarom ook in het tegenwoordige proces moest gehouden worden voor een stuk, *waar aan*

En indien deze ook voldoende was, dan werd zij echter op het gedrukte Leuvensche Exemplaar niet gevonden.

alle gezag en legaliteit ontbrak, als een zwervend papier, door geene openbare autorieteit erkend en bevestigd; dat alzoo de gansche grond, waarop de beschuldiger gebouwd had, wegviel.

Hij ontkent dat zijn Brief beleedigend is voor den H. Stoel.

Doch voor een oogenblik toegestaan dat de Breve echt is, en dat hij dezelve, zoo als de beschuldiger die opgeeft, bij het schrijven zijns Briefs gelezen had; dan nog kan hij, volgens zijne beweering, om dat gene, wat in zijnen Brief van die Breve verschilt, niet van de minste verachting jegens de H. Stoel beschuldigd worden. Want, zoo vaart hij voort, men moet niet elk, die de pauselijke bevelen wederspreekt, zoo dadelijk een *verachter* des H. Stoels noemen. « Immers indien zij allen « verachters van den H. Stoel en de groot- « ste straf waardig gekeurd moeten wor- « den, welke niet alle pausclijke voor- « wendselen goedkeurende, soms een ge- « voelen, van een of ander Romeinsch be- « sluit verschillende, mogten geopenbaard « hebben; dan zouden waarlijk de meeste « (*) der voornaamste Fransche en Bel-

(*) Op dien tijd waren vele van deze meestal om hunne hardnekkigheid in de dwaling beriispenswaardig, en zij

« gische gods-en regtsgeleerden, dan zou-
« den bijna alle Ministers, Magistraten en
« Vorsten der Katholijke Staten; dan zou-
« den ontelbare burgers (*) en geloovigen
« van de beste hoop; ja vele Heiligen,
« die in den Hemel heerschen, van deze
« misdaad moeten beschuldigd worden."

Hij maakt een' lijst van mannen, die in de eerste Kerk den Paus zonder misdaad wederstreefd hebben.

Hierop volgt een lijst van beroemde mannen, die men zegt in de eerste tijden der Kerk aan de Roomsche Pausen wederstaan te hebben. Als aanvoerder van dit leger staat de H. PAULUS, *het uitverkoren vat*, welken de Jansenisten, als het om eene bedilling des Pausen te doen is, altijd ten tooneele voeren.

Hij zegt, dat in de volgende eeuwen die wederstand menigvuldiger is geweest, om dat de Pausen

Dan dewijl in de primitive Kerk zoodanige voorbeelden maar zeldzaam gevonden worden; zoo verzekert VAN ESPEN, dat deze *wederstrevingen*, in de volgende eeuwen, *veel menigvuldiger geweest zijn*, namelijk *na dat door valsche Decretaliën en andere ondergeschoven stukken, die in de VIII eeuw voor den dag gekomen zijn*,

---

werden voor groote verachters van den H. Stoel gehouden.

(*) Buiten twijfel de Jansenisten in Frankrijk en Holland, als zijnde moedwillige verachters van den H. Stoel.

de pauselijke magt de oude grenzen niet weinig overschreden heeft, doch vooral na dat in de XII. eeuw te Rome een HOF *is begonnen te ontstaan.*

zich magt aanmatigden.

O onbeschaamde! Zoo heeft dan de H. Stoel, door valsche decretaliën ondersteund, zijn aanzien doen vermeerderen en zijne magt uitgebreid? Ei lieve, zeg eens, welk regt, welk geestelijk gezag hebben de Roomsche Pausen in de achtste en volgende eeuwen zich aangematigd, hetwelk zij van het begin der Christelijke Kerk niet gehad hebben? Toon aan, welke magt zij zich toegeëigend hebben, waarop zij geen aanspraak hadden? Altijd heeft de geheele over de aarde verspreide Kerk den Roomschen Paus geëerbiedigd als den Stedehouder van CHRISTUS, als Bisschop der Bisschoppen, als Bisschop der gansche Kerk, als algemeenen Herder, aan wien CHRISTUS zijne geheele Schaapstal heeft toevertrouwd, en die, volgens de instelling van CHRISTUS de volheid van magt en regtsgebied over alle Kerken zoodanig bezit, dat hij, wanneer het nut of de noodzakelijkheid van het Christen-Volk zulks vereischt, over den geheelen aardbol al datgene, hetzij door zichzelven, hetzij door zijne afgezonderen,

De H. Stoel heeft bij verloop van tijd in magt niets gewonnen.

kan verrigten, wat elk Bisschop in zijn eigen diocees doen kan. Zoo sprak de beroemde ROVENIUS (*), weleer Apostolisch Vicaris der Hollandsche Zending.

De Paus bezit nog wat door CHRISTUS aan het hoofd der Kerk gegeven is.

Nooit groeide de geestelijke magt der Pausen aan; naar de instelling van CHRISTUS is zij, wat zij was, en altijd zal zij dezelfde zijn; zij wordt niet uitgebreid; zij wordt niet verkleind; zij is door geene grenzen bepaald; zij is zoo ver uitgebreid, als het Rijk van CHRISTUS zich uitstrekt.

Den Paus komt de volheid der magt over alle Kerken toe.

De Paus is de Herder aller Kerken; volgens het goddelijke regt heeft hij over alle Kerken de geheele volheid van magt, gelijk hij die *in zijn bijzonder Bisdom van Rome heeft.* Hij, die deze magt aan den Opperpriester, *het zigtbare hoofd der algemeene Kerk, den Stedehouder Gods op aarde*, den Vader van alle Christenen weigert, koestert een kettersch gevoelen ten opzigte der kerkelijke hierarchie. Zoodanig is echter thans het gevoelen van alle Hollandsche Jansenisten.

Dwaas gevoelen der Hollandsche Jansenisten.

Zij meenen namelijk, ten minste zij geven den hunnen te kennen en leeren, dat, zoo de Paus in de Nederlandsche Zending, of,

(*) Lib. I, Reipublicae Christianae. c. 16.

gelijk zij liever willen, in de Utrechtsche Kerk verscheen, het aan hem geenzins geoorloofd zoude zijn, in eenige Statie, of in eenige bidplaats, de bisschoppelijke, of zelfs pastorele bedieningen uit te oefenen, zonder dat hij te voren ook van den geringsten zielzorger verlof bekomen had; dat anders alles nietig en zonder eenige waarde zoude zijn. Gelijk de H. Stoel alle magtgevingen, door het voorgewende Kapittel verleend, met al derzelver gevolgen, alsook de geheele bediening des waan-kapittels, voor nietig heeft verklaard; zoo zouden zij ook alles voor ongeldig verklaren: de biechten door den Paus gehoord, zouden van geen waarde zijn: de huwelijken, welke de Opperpriester mogte ingezegend hebben, zouden dadelijk door den geringsten Priester moeten hernieuwd worden, indien de getrouwden niet van boelering wilden beschuldigd worden.

zenisten over de kerkelijke hierarchie.

De rede dezer uitspraak is klaar: De Paus kan buiten zijn district van Rome niets.

Terwijl die lieden onbeschaamd en lomp verzekeren, dat het Hoofd der geheele Kerk, in Holland, de Sacramenten niet zoude mogen, en ook niet geldig zoude kunnen

bedienen, wordt deze verzekering door alle verstandigen met mij geloochend. Doch gaarne wil ik toegeven, dat de Paus dit niet zoude durven; vooral wanneer zij tegenwoordig waren, die den Apostolischen Vicaris DE COCK, de Vicarissen DAMEN en BIJLEVELT verworpen en uit hun Vaderland verdreven hebben. Waarlijk zij zouden den Vorst even min als zijne afgezanten sparen, maar al zeer spoedig zouden zij hem, als overweldiger van eens anders regt, door den arm der onkatholijke Magistraat, na het betalen van geen gering losgeld, uit het gansche gebied der Vereenigde Nederlanden verdrijven.

De oude Catechismus der Jansenisten erkent in den Paus de volheid van magt.

Doch waarom houde ik mij met deze kleinigheden bezig? Ik verzend al de Hollandsche Jansenisten, en VAN ESPEN zelven, die met VAN ERKEL hun dit dwaze leerstuk had voorgehouden, naar *den ouden Catechismus*, die vóór de scheuring bij hen nog in groot aanzien stond; daar zullen zij zien wat zij eertijds geloofden, namelijk dit: *gelijk een Pastoor in zijne parochie, een Bisschop in zijn diocees; zoo heeft de Paus door de gansche Kerk heen en over de gansche Kerk het volle regtsgebied.*

VAN ES- *De pauselijke magt*, zegt VAN ESPEN, is

geweldig aangegroeid; *zij heeft hare oude grenzen niet weinig overschreden, vooral na dat in de twaalfde eeuw te Rome een Hof is begonnen te ontstaan, en deszelfs naam gezag verkregen heeft.*

VAN ESPEN's voorgeven dat de pauselijke magt aangegroeid zoude zijn, wordt wederlegd. In de XII eeuw is het pauselijke hof niet ontstaan.

Zoo heeft dan eerst in de XII eeuw, na het ontstaan van een Hof, de pauselijke magt zich het sterkste uitgebreid? Heeft zij toen hare zeis in eens anders oogst geslagen? Heeft zij vooral begonnen *eenen akker, die de hare niet was, af te maaijen, en de druiven te plukken van eenen wijngaard, dien zij overweldigd had?*

Doch wie verhaalt, dat er in de twaalfde eeuw te Rome een Hof ontstaan is? Waar heeft VAN ESPEN dit tijdstip, dat tot nu toe als zoodanig niet bekend was, opgespoord? Uit welke bron is het komen opborrelen? Voorwaar niemand dan deze Professor, of liever schender der H. H. Kerkregelen heeft zoo iets gedroomd.

De Opperpriester, het Hoofd, of, om met LINICHIUS te spreken, de *Monarch* der Katholijke Kerk, had, lang te voren met eene menigte tijdelijke heerschappijen verrijkt, een *Hof*. Daar *het altijd noodzakelijk geweest is, dat iedere Kerk, dat is, al de geloovigen, die overal verspreid leven, zich*

wendden naar deezen Apostolischen Stoel om deezelfs opperhoofdigheid (*) en daar de Opperpriester niet in staat was alleen alle zaken te verrigten; zoo is het gemakkelijk te begrijpen, dat hij, om onder den last niet te bezwijken, naar het voorbeeld van MOYSES, die, op raad van JETRO, zich medehelpers toevoegde, aan sommige mannen een gedeelte zijner zorgen heeft opgedragen.

Het is waar, niet allen, die tot het pauselijke Hof behoorden, zijn in het getal der heiligen gesteld: nu nog vindt men er dienaren, en altijd zal men er wel vinden, die, het zij door eerzucht, het zij door gierigheid, zich laten medeslepen. Deze gebreken, welke de H. BERNARDUS gispt, zijn overal verspreid, vooral in de hoven en paleizen der Vorsten, zoo wel geestelijke, als wereldlijke.

Indien in de XII eeuw het pauselijk hof begonnen is, dan heeft

Doch voor een oogenblik toegegeven dat er in de XII eeuw te Rome een hof ontstaan is: wat zal daar dan uit volgen? Welk nieuw regt, welk gezag heeft de Apostolische Stoel in deze eeuw verkregen?

(*) *Ad hanc enim Ecclesiam* (Romanam) *propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique fideles.* S. Irenaeus l. 3. c. 3.

wat heeft hij zich aangematigd? welke nieuwe magt heeft hij zich toegeschreven, die hij in de vorige eeuwen niet bezat? De H. BERNARDUS, een beroemd leeraar dezer eeuw, zeide niets nieuws, hoewel hij zich op eene nieuwe wijze uitdrukte, toen hij den Paus EUGENIUS met deze woorden aansprak:

Echter de Paus daardoor geen magt gekregen.

« Wel nu, laat ons zien, wie gij zijt, « welk ambt gij gedurende uw leven in de « Kerk Gods bekleedt. (*) Wie zijt gij? « Gij zijt Hoogepriester, Opperpriester: gij « zijt het Hoofd der Bisschoppen, de Erf- « genaam der Apostelen, door uwen voor- « rang Abel, door uwe bestiering Noë, « door uw patriarchaat Abraham, door uw « priesterschap Melchisedech, door uwe « waardigheid Aäron, door uw gezag Moïj- « ses, door uw regtspreken Samuel; gij zijt « door uwe magt Petrus, door uwe zalving « Christus." (†)

Getuigenis van den H. BERNARDUS.

« Gij zijt het, wien de sleutelen gege-

(*) Lib. 2. *de Cons.*

(†) De heilige leeraar wil niet zeggen, dat de Paus dezelfde persoon is als CHRISTUS; maar dat hij de plaats van CHRISTUS bekleedt en het zigtbare hoofd is der Kerk, gelijk CHRISTUS haar onzigtbaar hoofd is. (*Vertaler.*)

« ven, wien de schapen toevertrouwd zijn.
« Er zijn ja nog wel anderen, die de sleu-
« tels ontvangen hebben en herders der
« kudden zijn.... Maar deze weiden slechts
« de hun aangewezene kudden, elk de zij-
« ne: aan U integendeel zijn zij alle gege-
« ven, ééne kudde aan eenen herder: Gij
« alléén zijt herder zoo wel van de herders
« als van al de schapen... Zij zijn tot een
« gedeelte der zorg, gij zijt tot de volheid
« der magt geroepen. Der anderen magt
« wordt door aangewezene grenzen om-
« schreven, de Uwe strekt zich ook over
« hen uit, die magt over anderen ontvan-
« gen hebben. Kunt gij niet, als er eene
« oorzaak voor bestaat, ook aan eenen Bis-
« schop den hemel sluiten? Kunt gij hem
« niet van zijne bisschoppelijke bediening
« afzetten? Kunt gij hem zelfs niet den
« Satan overleveren?"

De H. BERNARDUS zegt niets nieuws, maar geeft met nieuwe woorden de oude leer te kennen.

Met zulke woorden geeft ons die uitmuntende Leeraar, wien zelfs geen Jansenist van vlijerij zal beschuldigen, de leer, niet slechts van zijnen tijd, maar van alle voorgaande eeuwen, te kennen. Hij breidt het gezag des H. Stoels niet over de oude grenzen uit; maar hij geeft getuigenis van de leer der gansche Kerk. Noch in de twaalf-

de eeuw, noch in de volgende eeuwen heeft de Stoel van Petrus iets gedaan, wat hij in de vorige eeuwen niet had uitgeoefend; of krachtens de hem van Gods wegen over alle Kerken gegevene magt niet had kunnen uitoefenen.

Het is ongeloovelijk, vervolgt VAN ESPEN, *hoe vele en hoe groote onlusten en twisten hier door in Gods Kerk ontstaan zijn.*

VAN ESPEN liegt dat door de uitbreiding van 's Pausen magt groote onheilen ontstaan zijn.

Door deze pauselijke magt, naar zijn voorweuden, over hare oude grenzen uitgebreid, heeft Gods Kerk ontelbare ongelukken moeten lijden. Welke onlusten zijn er dan ontstaan? Welke twisten zijn er voortgesproten uit de magt, die de H. Stoel zich toen ter tijd heeft aangematigd? Wat heeft de Stoel van den H. Petrus zich in die eeuw toegeëigend, dat onlusten heeft doen geboren worden? Niemand ontkent, dat er te allen tijde in de Kerk twisten geweest zijn: gaarne bekennen wij, dat er steeds wederspannelingen gevonden werden, die, gelijk heden de Jansenisten, de wettige magt van den Opperpriester tegenstreefden; doch wij loochenen standvastig, dat zij onschuldig waren: altijd verdedigden zij eene slechte zaak. Toon de mannen aan, die in vorige eeuwen, zich zonder

misdaad tegen de besluiten der Roomsche Pausen gesteld hebben. Als wij de lijst dier wederstrevers nagaan, zullen wij vinden, dat zij alle de wettige magt aantasten, welke door de gansche Katholijke Kerk aan den Opperherder wordt toegekend, en dat zij ook heden nog berisping verdienen.

Tot heden is geen decreet door den Apostolischen Stoel uitgevaardigd, wat van dwaling kon beschuldigd worden.

De Apostolische Stoel oordeelt niet vermeten: niet met eigendunkelijk welbehagen, door eerzucht of gierigheid gevormd, maar waarheid en billijkheid, slechts het welzijn des Christen volks, is de regel, naar welken hij, met bijstand van den Heiligen Geest, besluiten ontwerpt en vaststelt. Niet een dezer is ooit door iemand, die met de oorzaak van hetzelve bekend was, van eenige dwaling of fout beschuldigd kunnen worden; doch de meeste berispers derzelver, door valsche inblazingen vooringenomen, lasteren, wat zij niet kennen.

Het is waar, dikwijls worden door de besluiten der Roomsche Opperpriesters de gemoederen ontsteld; doch slechts van die genen, welke eene veroordeeling ondergaan: deze zijn het, van welker zijde de onlusten, twisten, scheuringen voortkomen. De besluiten van den oppersten plaatsvervanger van Christus op aarde stooren den

Het zijn misdadigers, wier gemoederen door de besluiten der Pau-

vrede en de rust der Staten niet; even min als de vonnissen door den wettigen regter in eene burgerlijke vierschaar geslagen den vrede en de rust der Staten stooren. De veroordeelde partij kan wel een onregtvaardig en oproerig geschreeuw aanheffen, de regters van onwetendheid en onregtvaardigheid beschuldigen, en hardnekkig het gewijsde wederstreven; zoo zal dan ook de vrede en de rust van den Staat gestoord worden, nogtans niet door de uitspraak van den wettigen regter, maar door *de veroordeelde partij*.

zen ontrust worden.

Alzoo moet men de onlusten en twisten, welke in Gods Kerk hebben plaats gehad, niet aan de besluiten van den oppersten Vader, maar aan de hardnekkigheid der wederspannelingen toeschrijven, zoo als uit de voorbeelden, welke VAN ESPEN zelf tot staving van zijn voorgeven aanvoert, gemakkelijk kan bewezen worden.

(*) Hooren wij hem: *wij zullen*, zegt hij, *eenige dier* wederstrevingen, *welke Nederland meer in het bijzonder betreffen*,

VAN ESPEN geeft eenige voorbeel-

(*) Hier levert hij zijn bewijs dat Nederland meermalen, en wel zonder misdaad, de besluiten der Pausen wederstreefd heeft.

den van wederstand in België op.

hier met weinig woorden aanvoeren.

Wederstand van PHILIPPUS den Schoonen.

Eerst ontmoeten wij het geval van PHILIPPUS den schoonen, Koning van Frankrijk, welke van de Bul *Unam sanctam* en andere besluiten van Bonifacius VIII.- geappelleerd heeft. VAN ESPEN geeft te kennen, *dat België in deze tusschenkomst en in dit appel eenig deel gehad heeft.*

Dit voorbeeld wordt naar waarde geschat.

Indien België het onregtvaardige appel van den Koning van Frankrijk aangekleefd, en aan de Bul *Unam Sanctam* en andere besluiten van den zelfden Paus wederstand geboden heeft, dan kan men dit aan België op geenerlei wijze tot eer toerekenen, dewijl onze voorouders toen voor eene zeer slechte zaak, welke voor altijd in vergetelheid moest blijven, gestreden hebben. Als dit, gelijk VAN ESPEN beweert, zonder den eerbied, aan den Apostolischen Stoel verschuldigd, of deszelfs gezag te schenden, gebeuren kon, dan zal een ieder vrijelijk, zonder van verachting jegens den Stoel van den H. PETRUS beschuldigd te kunnen worden, de afgrijsselijkste lasteringen tegen denzelven mogen uitbraken.

Handhaving der pragmatieke

Verders hebben onze landgenooten er geene gróótere eer bij ingelegd, toen zij van de besluiten der Roomsche Pausen

appelleerden, *ten einde de heilzame pragmatieke Sanctie van het concilie van Bazel* te handhaven.

Sanctie van het Concilie van Bazel.

Dan waar zijn de stukken, met welké VAN ESPEN bewijst, dat de Vorsten en Staten van België inderdaad geäppelleerd hebben? Dat zoo genaamde Concilie van Bazel was eene oproerige zamenzwering tegen den wettigen Paus EUGENIUS, en moet veeleer een roovershol dan een Concilie genoemd worden. Het werd wel begunstigd door KAREL VII, Koning van Frankrijk, door wiens invloed de zamenzweerders, in haat van den H. Stoel, of, naar hunne wijze van spreken, van het Roomsche hof, die pragmatieke Sanctie gesmeed hebben. Doch PHILIPPUS de goede, destijds regeerder van België, was den wettigen Paus EUGENIUS toegedaan, en verfoeide de Bazelsche zamenrotting; ook de geheele Belgische geestelijkheid en de Universiteit van Leuven hielden het met EUGENIUS. (*) Ik vraag dan:

Deze aanhaling van VAN ESPEN wordt wederlegd.

(*) Wij hebben hiervoor een' onwederspreekbaar getuige in HEIMERICUS DE CAMPO, Rector der Universiteit van Leuven, die in het Concilie van Bazel roem verwierf, alwaar hij veel voor het gezag van den Roomschen Paus schreef, en uit naam der Uni-

wanneer hebben de Vorsten en Staten van België geappelleerd *om die heilzame pragmatieke Sanctie van het concilie van Bazel te handhaven?* Inderdaad VAN ESPEN'S schrijven is kwakzalverij: welke achting de pragmatieke Sanctie in België had, hebben wij gezien, en hoe het met haar, na KAREL'S overlijden, in Frankrijk gesteld was, kan men gemakkelijk opmaken uit den brief, welken zijn Zoon LODEWIJK XI, nog terwijl PHILIPPUS de goede in België heerschte, aan PIUS II. schreef:

De Koningen van Frankrijk verwerpen de pragmatieke Sanctie.

« Wij weten en belijden, dat gij de plaats-
« bekleeder des levendigen Gods, het hoofd
« der gansche Kerk, de opperste priester,
« de herder van de kudde des Heeren zijt.
« Wij willen dan, dat, volgens uw bevel;
« *de aan uwen Stoel vijandige pragmatieke*
« *Sanctie, als ten tijde van scheuring*
« *en door oproerigheid daargesteld,* door
« onze tegenwoordige brieven, in ons rijk,
« in ons delphinaat van Vienne, en in ons
« gansche gebied, van alle kracht ontbloot

---

versiteit een *Verdedigschrift* uitgaf *der redenen, om welke zij zich van het Bazelsche Concilie verwijderd en* EUGENIUS *IV aangekleefd had.* Zie PAQUOT Mém. pour servir á l'Hist. Litt. Tom. V. p. 131. (*Noot van den Latijns. Uitgever.*)

« en verstoken, en in hare geheele uitge-
« strektheid afgeschaft zij."

En wat zoude dan toch de Vorsten en Staten van België hebben kunnen bewegen om die Sanctie te handhaven, indien zij al ooit ingevoerd ware geweest? Altijd zoude zij, naar het oordeel der verstandigen, eene bron van oneenigheden geweest zijn.

VAN ESPEN durft deze Sanctie den naam van *heilzaam* geven, terwijl Leo X, met goedkeuring van het Concilie van Lateranen, dezelve, als een bederf der Gallicaansche Kerk (*Ecclesiae Gallicanae corruptulam*), krachteloos verklaart, vernietigt en veroordeelt: en de geheele Fransche geestelijkheid en het Parlement van Parijs zelve hebben zich aan dit besluit onderworpen, hoe zeer lieden, welk met eene ongezonde leer besmet waren, zich tegen hetzelve verhieven. Wie gevoelt zich tegen VAN ESPEN niet in verontwaardiging ontstoken, daar hij zich verstout, goed te keuren en aan te prijzen, wat de geheele Katholijke Kerk afkeurt en veroordeelt? Hij noemt *ten hoogste heilzaam*, wat de H. Stoel als *ten hoogste verderfelijk* beschouwt. En dit alles kan hij doen, zonder den eerbied aan den H. Stoel verschuldigd, zonder deszelfs gezag te

Leo X en de geheele Kerkvergadering van Lateranen veroordeelen de pragmatieke Sanctie.

Verdere woorden van VAN ESPEN.

schenden? Ja wel! Na dat VAN ESPEN in die gansche paragraaf nog veel gezegd had, om te bewijzen, dat niet allen, welke de Pauselijke besluiten wederstaan, en gehoorzaamheid weigeren, verachters van het gezag des H. Stoels moeten genoemd worden, vervolgt hij:

« Wie weet daar en boven niet, dat er « in België uitmuntende god- en regtsge- « leerden gevonden worden, welke, betrek- « kelijk de magt der Pausen, de kerkelij- « ke Hierarchie, de eeden van getrouw- « heid, de toevlugtsplaatsen enz. gevoelens « koesteren, die niet slechts van de *bevel-* « len, Rescripten en Breven des Roomschen « hofs, verschillen, maar die zelfs van de « plegtige Constitutiën, en decretalien der « Roomsche Pausen zeer verscheiden zijn: « zal men dan deze alle daarom moeten « straffen als verachters van het pauselijke « gezag?"

Dewijl VAN ESPEN zelf te Leuven woonde, en de Jansenisten destijds door geheel België de overhand hadden, was er op dien tijd niets heter bekend, dan dat er in deze gewesten *god- en regtsgeleerden* gevonden werden, welke, met hunnen leermeester ESPENIUS, de dwalingen van RICHER en eeni-

ge Franschen ingezogen hebbende, over de pauselijke magt en de Hierarchie kettersche gevoelens koesterden: en deze moesten voorwaar daarom gestraft worden, als verachters van het pauselijke gezag. Of er heden in Nederland nog van die uitmuntende *godenregtsgeleerden* schuilen, die het gezag van den Apostolischen Stoel beknibbelen, en voor zijne besluiten geene achting hebben, wil ik niet bepalen: dit is zeker, dat de edele godsvrucht van MARIA ELIZABETH, Aartshertogin van Oostenrijk vele dier lieden uit België verwijderd heeft.

VAN ESPEN's bewijsvoering.

VAN ESPEN eindigt deze paragraaf met het volgende argument: Gelijk al de opgenoemden zonder den eerbied, aan den H. Stoel verschuldigd, en zonder deszelfs gezag te kwetsen, de Romeinsche Bullen en Decreten hebben kunnen wederstreven; zoo ook heb ik, zonder den H. Stoel te beleedigen, van de Apostolische Breve kunnen verschillen.

Doch zoude iemand, op naam van VAN ESPEN, uit het aangevoerde te regt aldus kunnen redeneren en het volgende besluit opmaken?

Koning PHILIPPUS de schoone heeft met zijne aanhangelingen, *zonder den eerbied*

aan den H. Stoel verschuldigd, en zonder deszelfs gezag te kwetsen, zich met hevigheid tegen de decreten van BONIFACIUS VIII. verzet, en den Paus zelven met eenen stortregen van beleedigingen overvallen; het concilie van Bazel heeft voor de besluiten van den wettigen Paus EUGENIUS geene achting betoont, en hem, *zonder den eerbied, aan den H. Stoel verschuldigd, te kwetsen*, met scheldwoorden overladen; omtrent met evenveel geraas en woede hebben vele godenregtsgeleerden, en ook raadsheeren uit den raad van Braband, gedurende vele jaren, zich tegen de besluiten en Apostolische constitutiën der Pausen verzet, om derzelver afkondiging te beletten, toen de H. Stoel het *boek van Jansenius, Augustinus* genaamd, gedoemd had; STOCKMANS, lid van den gemelden Raad, heeft een libel uitgegeven, ten titel voerende: *Jus Belgarum* (*); toen de H. Stoel den Aartsbisschop BOONEN, en den Bisschop van Gent, ANTONIUS TRIEST, als begunstigers van het

(*) Volgens eene verhandeling. gedrukt achter de Latijnsche uitgaaf der Acta Z. B. VAN ESPEN, te Mechelen 1827. is STOCKMANS niet de Schrijver van het libel. *Vert.*

Jansenismus, naar Rome geroepen had, stelde de Raad van Braband, op aanraden der Bisschoppen zelve, zich tegen het pauselijke besluit, en deed hetzelve te niet; STOCKMANS (*) gaf een werk in het licht, waar aan VAN ESPEN den eernaam van *uitmuntend* toekent, ten titel voerende: *Contra evocationes et peregrina judicia, salvâ semper S. Sedis reverentiâ et auctoritate (Tegen het buiten 's lands roepen en tegen de uitheemsche vonnissen, doch zonder den eerbied aan den H. Stoel verschuldigd, of deszelfs gezag te kwetsen);* toen de H. Vader CLEMENS XI eenige Hollandsche priesters, vrienden van AEGIDIUS DE WITTE, in den ban gedaan had, heeft deze, onder de Jansenisten beroemde godgeleerde, welke de eerste in deze oorden was, die den Opperpriester (en dat wel eenigzins uit eene bijzondere gunst) *den voornaamsten onder gelijken noemde*, of met den letter A van het *a be* vergeleek, toen heeft, zeg ik, deze *uitmuntende* man die besluiten bespot, en bijna in razernij vervallen, (*doch zonder den eerbied aan den H. Stoel verschul-*

(*) Hier geldt ook de opmerking in de vorige noot gemaakt. *Vert.*

digd te kwetsen) deze woorden uitgebraakt: (*) « Dat Roomsche hof, is de voornaam-
« ste en eerste oorzaak van de ziekte, door
« welke de Kerk van het hoofd tot de voe-
« ten zoo ellendig gemarteld wordt. Het-
« geen wij door dit hof en deszelfs diena-
« ren dagelijks van verre hooren of van na-
« bij zien doen, is afschuwelijk: *zoo dat*
« *waarlijk van dien zeventoppigen heuvel*
« *een soort van* ANTI-CHRISTIANISMUS *op de*
« *Kerk schijnt neder te dalen:*"

Zoo hebben die uitmuntende mannen de besluiten der Pausen kunnen bestrijden en wederstreven, zoo hebben zij dezelve met lasteringen en beleedigingen kunnen vervolgen; zoo is het dan ook aan mij VAN ESPEN geoorloofd, om zonder de eer aan den H. Stoel verschuldigd te kwetsen, zonder misdaad, tegen den Paus te declameren en uit te vallen: ik mag de voetstappen van die uitstekende mannen gerustelijk drukken.

VAN ESPEN zegt dat het soms noodzakelijk is den H. Stoel te

Na dat VAN ESPEN in deze paragraaf meent getoond te hebben, dat de *wederstrevingen* tegen den H. Stoel, *als Romeinsch hof* beschouwd, in België reeds voor lang in gebruik waren, en heden nog zijn, tracht

(*) Depulsio Excommunicationis. pag. 9.

hij in de volgende te bewijzen, dat die wederstand niet zelden volstrekt noodzakelijk is: dewijl *de grondstellingen der Belgische regtsgeleerdheid weinig instemmen met het welbehagen, de aanspraken en inzigten van het Roomsche hof, ja dikwijls met dezelve regtstreeks in wederspraak zijn.* wederstaan.

Daarop laat hij twee elkander geheel strijdige grondbeginselen volgen: het eene schrijft hij toe aan het *Roomsche hof*, het andere aan de Belgische Kerk. VAN ESPEN geeft twee grondstellingen op, waarvan hij de eene aan het Roomsche hof, de andere aan de Belgische Kerk toeschrijft.

Het eerste geeft den Paus de volheid van magt in tijdelijke en geestelijke zaken, eene magt, welke van allen band eener menschelijke wet ontheven is.

Het tweede, dat der Belgische Kerk namelijk, loochent, dat de Paus deze magt bezit: de Nederlanders erkennen in den Paus slechts een bepaald en beperkt gezag en regtsgebied, te weten een zoodanig als de Kerkregels hem geven, en Nederlands voorregten en gebruiken veroorloven.

Elk lezer ziet dadelijk, wat het eerste beginsel beteekent: het is duidelijk; het maakt geene uitnemingeu; het geeft den Paus alles. Het maakt van de Kerk eene Monarchie, welker *Vorst* of *Koning de Paus is.* Het eerste beginsel maakt van de Kerk eene Monarchie, en is zeer duidelijk.

Het tweede is duister en maakt van de Kerk eene soort van Aristocratie.

Het andere is zeer duister. De Opperherder wordt door hetzelve niet van alles beroofd; doch wat hem overblijft, wordt er niet door aangewezen of bepaald.

Het maakt van de Kerk eene soort van *Aristocratie*, in welke de Paus de eerste onder gelijken is, of, op zijn hoogst genomen, een Opperhoofd, welks magt aan duizend banden gekluisterd ligt.

Strijdige gevolgen uit strijdige beginselen.

Uit deze *tegenstrijdige beginselen vloeijen noodwendig tegenstrijdige gevolgen voort*, zoo als VAN ESPEN zeer wel zegt.

Beide beginselen worden getoetst.

Dan laat ons die beginselen zelve eens toetsen. Wat het eerste, dat hij *aan het* Roomsche hof toeschrijft, aangaat, dit erkent het Roomsche hof geheel en al voor het zijne, indien het als alleen op den *Kerkelijken* Staat toepasselijk wordt beschouwd; want de Paus heeft in die gewesten eene volstrekte en Koninglijke magt over het tijdelijke: hij heeft daar eene dubbelde magt, naar het voorbeeld van MELCHISEDECH, die *Koning* was *en priester des Allerhoogsten*.

Doch indien het verstaan wordt, (en het blijkt niet ondnidelijk, dat VAN ESPEN om de pauselijke magt hatelijk te maken, deze uitlegging aan het Roomsche hof toeschrijft)

als of de Paus zich de oppermagt over de bezittingen van alle Christenen en over de rijken zelve aanmatigt, dan wordt deze grondstelling door al de Ultramontaansche Canonisten verworpen, en het Roomsche hof erkent ze voor *de zijne* niet; want niemand geeft den Paus deze magt, en *behalve het erfgoed der Roomsche Kerk*, kan hij zich over tijdelijke bezittingen niets toeëigenen.

Het Roomsche hof weet zeer wel, dat de Opperherder Plaatsvervanger is van Hem, die niet om aardsche en vergankelijke rijken te ontnemen, maar om hemelsche te geven in de wereld gekomen was, gelijk de Kerk van Hem zingt:

Hij, Die den sterveling versiert met hemel-kroonen,

Berooft geen Vorsten van vergankelyke troonen. (*)

Dit hof zelf belijdt, dat de Koning van Frankrijk, en de andere oppervorsten *te regt weigeren in zuiver tijdelijke zaken eenen overste te erkennen*, maar slechts aan

(*) Non eripit mortalia,
Qui regna dat Coelestia.
(*Hymn. in Epiphaniâ Domini.*)

God willen onderworpen zijn. Doch ofschoon het de pauselijke magt tot de tijdelijk bezittingen der vorsten niet uitstrekt, maar dezelve in dit opzigt tot het erfgoed van den H. PETRUS, zoo als men dit noemt, bepaalt; zoo stelt het echter aan *deze magt in geestelijke zaken* geene grenzen of tijden, maar breidt ze uit *tot de Garamanters en Indianen* (*) *tot het uiterste Thule* (†); het Roomsche hof erkent en vereert die volheid van magt over alle volken, en neemt genoemde grondstelling, op deze wijze begrepen, zeer gaarne voor de zijne aan.

Het eerste grondbeginsel in een' goeden zin genomen wordt door alle Katholijken erkend.

Doch niet slechts het Roomsche hof, niet alleen de Ultramontaansgezinde Canonisten, maar de geheele over de aarde verspreide Katholijke Kerk heeft aan den Opperherder, aan den plaatsbekleeder van Christus op aarde, deze volheid van magt altijd toegekend, en kent hem dezelve nog heden toe. Zoodanig is het standvastig gevoelen van alle god-en regtsgeleerden geweest tot op

---

(*) . . . . . Super et Garamantas et Indos, Proferet imperium. *Aen.* l. 6. v. 796.

(†) . . . . . Caesar,
. . . . , ...
. . . . . Tibi serviat ultima Thule.
GEORG. I, 1. v. 30.

de verwarringvolle tijden van LUTHER, en andere zoonen *Belial's*, mannen *zonder onderwerping*. (*) De Fransche geestelijkheid heeft dit opperste en onbegrensde gezag van den Paus, en deszelfs volle regtsgebied over alle kerken steeds erkend; zonder tegenspraak van iemand heeft de Sorbonne deze leer beleden; Leuven heeft dezelve onderteekend: hij, die deze bisschoppelijke jurisdictie over de gansche Kerk ontkennen mogte, zoude, naar het oordeel der vorige eeuwen, onder de dwalenden moeten gerekend worden.

Gevolgen van dit ontwijfelbare beginsel.

Dit ontwijfelbare grondbeginsel vast gesteld zijnde, zoo volgt noodzakelijk: dat *de Paus*, om met den H. THOMAS te spreken (†), *de volheid van opperpriesterlijke magt bezit*, gelijk de plaatsvervanger van Hem, die *van den Vader koning gesteld is op zijnen Heiligen berg Sion*, dat is, in de Kerk Gods;

Dat hij *het hoofd der Bisschoppen is*, zoo als de H. BERNARDUS zegt, *gelijk God het hoofd der Engelen is* (§),

(*) Hen, die dit gezag durfden betwijfelen, noemt de Fransche geestelijkheid *ongebondene geesten* (Spiritus libertinos). Ep. ad. Urbanum VIII. Anno 1626.

(†) S. Thom. 4. D. 20. q. 1. a. 4. ad. q.q.

(§) S. Bern. Lib. 3, *Consid.*

Dat er tusschen de pauselijke en alle geestelijke magt in de Kerk zulk eene betrekking plaats heeft, als er bestaat tusschen *de magt Gods* en alle geschapene magt, tusschen *de magt des Keizers* en van den *Proconsul* (*),

Dat hij alleen de volheid van het gezag en van de magt heeft, welke CHRISTUS aan zijne Kerk heeft gegeven, en *dat hij dezelve over alle Kerken bezit, gelijk over zijne bijzondere Kerk van Rome* (†);

Dat van hem *op alle mindere oversten alle gezag* nederdaalt, gelijk *alle heerlijkheid der heiligen van Christus* voortvloeit (§).

CHRISTUS heeft alzoo zijne Kerk *tot eene alleenheersching (monarchia) gemaakt, welke*, zoo als DUVAL, die beroemde Doctor der Sorbonne zegt, *van eene wereldlijke monarchie slechts ten opzigte van haar voorwerp onderscheiden is, daar deze met tijdelijke, gene met geestelijke zaken zich bemoeit.* Uit deze monarchie nu volgt:

Verdere gevolgen.

Dat die Opperpriester, het hoofd en al-

(*) S. Thom. 4. 44. q. 2. a. 3.

(†) S. Bonaventura in Op. Cur. F. F. M. praedicant.

(§) S. Bonaventura 6. in Heramero.

leenheerscher *(monarcha)*, der kudde des Heeren, door de geheele Kerk heen, nieuwe bisdommen kan oprigten; de reeds bestaande tot lageren rang brengen en vernietigen, of tot hoogeren rang verheffen, zoodat hij eenen Bisschop Aartsbisschop kan maken;

Dat hij in alle bisdommen tot alles geregtigd is, waartoe hij in zijne bijzondere Kerk, in het Romeinsche diocees, geregtigd is;

Dat hij alléén volgens regt *(de jure)* Kapittels, Kerkelijke beneficiën, waardigheden kan instellen, zoo als diegene, welke thans bestaan, door zijn gezag zijn opgerigt of bevestigd;

Dat hij alléén volgens regt over alle Kerken der wereld Bisschoppen kan stellen, tot alle beneficiën en waardigheden, waar zij ook mogen openstaan, benoemen; de openstaande praebenden reserveren, en tot de vacaturen regt geven;

Dat het regt van benoeming, van verkiezing, van collatie, hetwelk thans sommige anderen in de Kerk bezitten, uit zijne bijzondere gunst aan hen is toegestaan; en dat hij dit regt kan herroepen en geheel afschaffen, indien het hem toeschijnt, dat dit het welzijn der Kerk zoude bevorderen;

Dat hij aan de openstaande zetels Bisschoppen kan toestaan of weigeren;

Dat hij niet gehouden is de verkozenen of benoemden te confirmeren.

Geen Katholijk loochent deze gevolgen.

Alle Katholijken erkennen in den Paus deze magt. Wie zegt, dat hij *deze magt niet heeft, dwaalt:* hij, die zeggen zoude, *dat de Paus dit alles hende willen doen zonder regtvaardige oorzaak, zonder wettige rede, alleen om zijn welbehagen, om dat hij zoude willen;* gelijk VAN ESPEN ons, Katholijken, niet onduidelijk te laste legt, zoo iemand zou *dwaas wezen, en den Paus moedwillig beleedigen.* De Vorst gebruikt zijn regt als hij veldoversten, regters aanstelt, als hij waardigheden toestaat, voorregten schenkt: wie zegt, dat het hem niet geoorloofd is de aangestelde af te zetten, de waardigheden te ontnemen, de voorregten te vernietigen, zoude 'sVorsten opperst gezag krenken; doch ook hij, die meende en te kennen gaf, dat de Vorst *dit zonder kennis van zaken, zonder eenige reden, alleen uit welbehagen* zoude doen, deze zoude tegen 'sVorsten wijsheid niet weinig zondigen.

Maar wel dat hij al het opgenoemde zonder rede zoude kunnen willen verrigten.

De Paus bewaart alle Kerken bij

Een goed Vorst houdt het voor pligt de voorregten zijner burgers altijd ongeschonden te bewaren; doch wanneer hij be-

merkte, dat zij tot verderf van het rijk strekten, zoo zoude hij zijnen pligt slecht betrachten, indien hij dezelve niet afschafte en ophouden deed. Zoodanig gevoelen moet men van den oppersten Herder koesteren: hij bewaart genadiglijk de regten, welke de toegevelijkheid zijner voorzaten geschonken heeft; ja hij rekent het zich tot pligt en tot eer dezelve te bewaren en te handhaven, tot dat de regte rede zelve, het voordeel der Kerk en de noodzakelijkheid, waarvoor elk privaat nut altijd zwigten moet, andere maatregelen vorderen.

hare regten, slechts om het welzijn der Kerk te bevorderen herroept hij voorregten, enz.

Gelijk de eerste grondstelling, welke de Katholijke Kerk aanneemt, 's Pausen magt *monarchaal* maakt, zoo doet de andere, welke de Jansenisten voor de hunne aannemen, deze magt vervallen, en maakt van de kerkelijke regering eene *Aristocratie*, of ten hoogste eene soort van Monarchie, zoo als in de rijken van Engeland, Polen en Arragon bestaat, waar de Koningen, zonder de algemeene Staten of voornaamsten des rijks, geene wetten geven, geene belastingen heffen kunnen.

Het [illegible] met Jansenistische grondbeginsel volgt de omverwerping der pauselijke magt.

Doch daar de Jansenisten het zich geoorloofd rekenen de heilige kerkregelen naar het belang hunner zaak uit te leggen, ja

onder voorwensel van onbegrensde magt, zich dit regt van confirmatie heeft aangematigd.

Hij durft staande houden, dat dit regt in de oude *canones* geenen grond heeft, tegen het algemeene regt *(jus commune)* ingevoerd, en door de Utrechtschen, daar 's volks heil dit vereischte, verwaarloosd is: en met regt verwaarloosd is: en teregt, dewijl zij deze bevesting, ofschoon zij niet noodzakelijk was, langen tijd te vergeefs van den Paus gevraagd hadden, om den H. Stoel hunnen eerbied te betuigen.

Daar nu de Utrechtschen gedaan hebben, wat de nieuwste wetten gebieden, zoo beweert hij en beslist met de uiterste verwaandheid, dat het den Paus niet vrijstond om aan STEENHOVEN, eenmaal tot Bisschop verkozen zijnde, de bevestiging te weigeren.

De noodzakelijkheid van de pauselijke bevestiging wordt bewezen.

Maar hoe durft VAN ESPEN zoo onbeschaamd zijn, om te verzekeren, dat *het gebruik van te Rome de bevestiging te vragen niet zeer oud is?* Behoort niet van de eerste eeuwen der Christelijke jaartelling aan den Roomschen Paus het regt om de verkozene Bisschoppen te bevestigen? (*) De Apostoli-

(*) *Gregor. I. Lib. 4.*

en die men te regt eene *praal-leugen* zoude mogen noemen; men herinnert zich ook de den oproerigen gunstige *resolutie*, welke VAN ESPEN gegeven had. Nu, deze resolutie verdedigt hij moedig of stoutelijk, en beweert dat dit Kapittel, waarvan in de gevals-voorstelling gesproken wordt, ook nu nog bestaat. Hij zegt, dat hij dagelijks meer en meer in dit gevoelen versterkt wordt, terwijl hij het besluit van CLEMENS XI, (wien na GREGORIUS den grooten niemand in de Katholijke Kerk in geleerdheid overtrof), door hetwelk dit Kapittel in 1703 voor een ijdel versiersel verklaard werdt, veracht.

Hij keurt de wijding van STEENHOVEN goed.

Hij belijdt ook, dat hij de wijding van CORNELIUS STEENHOVEN, zonder bevestiging, zonder dispensatie van den Paus, door den Bisschop van Babijlonië alleen verrigt, heeft goedgekeurd: en hij verklaart te gelijk, dat hij dit gevoelen niet verlaat, maar dat hij ook nu nog deze wijding, als met volle regt geschied, goedkeurt.

Hij ontkent de noodzakelijkheid van 's Pausen bevestiging.

Hij loochent de volstrekte noodzakelijkheid van de pauselijke bevestiging: ja die afgedankte (*veteranus*) Professor der *Canones* aarzelt niet uit te braken, dat de H. Stoel dien hij altijd het Roomsche hof noemt,

onder voorwensel van onbegrenste magt, zich dit regt van confirmatie heeft aangematigd.

Hij durft staande houden, dat dit regt in de oude *canones* geenen grond heeft, tegen het algemeene regt *(jus commune)* ingevoerd, en door de Utrechtschen, daar 's volks heil dit vereischte, verwaarloosd is: en met regt verwaarloosd is: en teregt, dewijl zij deze bevesting, ofschoon zij niet noodzakelijk was, langen tijd te vergeefs van den Paus gevraagd hadden, om den H. Stoel hunnen eerbied te betuigen.

Daar nu de Utrechtschen gedaan hebben, wat de nieuwste wetten gebieden, zoo beweert hij en beslist met de uiterste verwaandheid, dat het den Paus niet vrijstond om aan STEENHOVEN, eenmaal tot Bisschop verkozen zijnde, de bevestiging te weigeren.

De noodzakelijkheid van de paauselijke bevestiging wordt bewezen.

Maar hoe durft VAN ESPEN zoo onbeschaamd zijn, om te verzekeren, dat *het gebruik van te Rome de bevestiging te vragen niet zeer oud is?* Behoort niet van de eerste eeuwen der Christelijke jaartelling aan den Roomschen Paus het regt om de verkozene Bisschoppen te bevestigen? (*) De Apostoli-

(*) *Gregor. I. Lib. 4.*

sche Stoel gaf in verafgelegene landen aan zijne Vicarissen, aan de Metropolitanen de magt van bevestiging, terwijl ook de Metropolitanen, (*) door eene beschikking van den H. Stoel, in hunne Provinciën het regt hadden om de Bisschoppen te wijden: doch dit regt bestond oorspronkelijk in den Paus zelven, en daalde van hem op de overigen neder. Welk Katholijke Bisschop durfde ooit den Stoel beklimmen en het bisschoppelijke ambt uitoefenen zonder de toestemming, zonder de genade *van den Bisschop der Bisschoppen, den Patriarch van alle zetels*, den algemeenen herder des ganschen Christelijken volks?

De nimmer uitdroogende bron der gansche heilige bediening bevindt zich bij den plaatsbekleeder van JESUS CHRISTUS, den opvolger van den H. PETRUS: van deze hoogte vloeit alle geestelijke magt. Al wie zonder bevestiging van den H. Stoel, zonder Apostolische brieven den zetel beklimt, is een onwettige, een heiligschender. Dit heeft de Katholijke Kerk altijd geloofd. Deze leer

---

(*) *Zie S. Leon. Mayn. I. Athan. Thess. Vicario suo. Ep. 37. Leo. 3. Ep. 8. dist. 63. C. cum. longè. Martinus. I. Ep. 2.*

hebben niet slechts de Ultramontanen, maar alle Katholijke godgeleerden altijd standvastig onderwezen.

Van dit middenpunt der Katholijke eenheid ontvangen alle Bisschoppen, alle herders de *zending*, en allen, die in Gods Kerk het bisschopsambt bekleeden, zijn Bisschoppen *door de genade van den H. Stoel.*

Het kapittel kon in geene mogelijke veronderstelling den Bisschop *institueren.*

Door wiens *genade* heeft dan die onwettig verkozene, die pseudo-Bisschop STEENHOVEN het bisschoppelijke bestuur aanvaard? Wie heeft hem geroepen? Wie gezonden? Indien dat waan-Kapittel inderdaad een echt Kapittel ware; indien volgens de Concordaten van Duitschland aan hetzelve het regt van eenen Bisschop te kiezen toekwame; dan heeft het echter nog geenzins de magt om den Bisschop te *instituëren.*

Indien STEENHOVEN geldig gewijd ware, dan nog is het hem niet geoorloofd jurisdictie uit te oefenen: niet de verkiezing, niet de wijding geeft de magt van bestiering.

De Jansenisten verdedigen het *Richerismus.*

Wie heeft hem dan de sleutels, de jurisdictie gegeven? Mijn antwoord is: niet PETRUS, niet de Opperherder; maar het Jansenistische kerkje, *hetwelk de magt der*

sleutelen ontvangen heeft. De magt der sleutelen, zegt VAN ERKEL; *is niet onmiddelijk aan Petrus, maar aan het ligchaam der Kerk gegeven.* (*) Waarlijk de laatste toevlugt der wanhoop! Maar indien sedert zestig jaren sommige Franschen van dit dwaze *paradox* waarlijk overtuigd geweest waren; indien zij inderdaad geloofd hadden, dat de bevestiging van den H. Stoel niet noodzakelijk was; zouden zij dan dezelve met zulke ootmoedige smeekschriften gevraagd hebben?

INNOCENTIUS XI, met regt verontwaardigd tegen den Koning van Frankrijk LODEWIJK XIV, had de Bullen van bevestiging ge-

De Gallikaansche Kerk erkent de

(*) De eerste en voornaamste grondslag van RICHER's systhema over de kerkelijke magt is, dat CHRISTUS de sleutels of kerkelijke jurisdictie voor beide vierscharen *onmiddellijk* en *voornamelijk* aan de Kerk gegeven heeft, dat zij aan PETRUS en de overige Apostelen en leerlingen slechts in naam der Kerk, of als aan dienaren der Kerk, welke dezer persoon verbeelden, toegestaan is. *P. LAUR. VEITH, (Richerii Syst. confut.* pag. 38. seqq. Edit. Mechl. 1825,) bewijst, dat deze den scheurzieken en valschen staatkundigen zoo dierbare leer, klaarblijkelijk met de H. Schrift, de H. H. Vaders en de Concilien strijdt.

(*Aanteek. van den Latijnsch Uitgever.*)

noodzakelijkheid van de pauselijke bevestiging.

weigerd aan allen, welke in deze bijeenkomst (*) tegenwoordig geweest en door den Koning tot de openstaande bisdommen benoemd waren. De Koning brieschte van gramschap, de geestelijkheid declameerde, om den Koning te behagen. Sommigen dreigden met scheuring. Maar *Rome* stond als eene rots. Het vuur der Fransche geestelijkheid verzachtte. Zij, welke de Koning benoemd had, verwierpen hetgeen in de bijeenkomst verrigt was, en wendden zich met smeekschriften tot INNOCENTIUS XII; Zij wierpen zich voor zijne voeten neder en zeiden hem: *Wij smeeken op het nederigste Uwe Heiligheid, dat hij ons eindelijk in genade aanneme, en zich gewaardige, ons over die Kerken te stellen, tot welke zijne allerchristelijke Majesteit ons benoemd heeft, op dat wij alzoo des te spoediger al ons vermogen tot heil der zielen en tot voordeel van de Christelijke godsdienst kunnen aanwenden.* (†)

(*) De bijeenkomst der Fransche geestelijkheid in 1682, welke die zoo beruchte *Verklaring* gegeven heeft. *Vertaler.*

(†) Brief van 37 geestelijken tot de openstaande bisdommen benoemd. Zie de bijvoegselen van de 29 brieven van den Kardinaal LITTA. *Vertaler.*

Toen eindelijk de Koning deze gunst vurig verzocht, gaf de Paus de vereischte Bullen. (*) De benoemden werden gewijd, en aanvaardden het bisschoppelijke ambt. Deze noodzakelijkheid der bevestiging erkende op dien tijd de geheele Fransche geestelijkheid. Maar VAN ESPEN loochent dezelve hardnekkig, ja hij beweert dat deze volstrekte noodzakelijkheid aan te nemen zoo veel is, als *aan het Roomsche hof den weg toonen, langs welken het met veel gemak gansche Kerken kon vernietigen, al deszelfs aanmatigingen bevorderen, de vorsten aan zich onderwerpen, en door de geheele wereld eene volstrekte heerschappij uitoefenen.*

Vuilaardige lasteringen van VAN ESPEN tegen den H. Stoel.

(*) Het is aan allen overbekend, welke zware en droevige moeijelijkheden tusschen den Apostolischen Stoel en het Fransche hof bestaan hebben. Hier van waren voornamelijk twee oorzaken: de eene had betrekking op de *Regalien* de andere op de *Verklaring, welke de Fransche geestelijkheid betrekkelijk de kerkelijke magt gegeven had.* Wat hier van zij, zal de weetgierige lezer breedvoeriger in andere Schrijvers kunnen vinden. Zie: *Remarques sur le systhême Gallican.* Mons 1802. *Nouv. Opusc. de M. l'abbé* FLEURY, *avec les correct. &c. par J. A.* EMERY. Het tijdschrift van den beroemden PICOT: *l'Ami de la Religion et du Roi.* Tom. 29. p. 160. — 193 — 225 — 364 etc. (*Lat. uitg.*)

O onbeschaamde! Doch hoor, Lezer, wat hij verder zegt.

Men kan niet zeggen, dat deze vrees ijdel is, daar het Roomsche hof meermalen deze middelen te baat genomen heeft; en het heeft aan dit hof niet gehaperd, dat geheele rijken niet van Bischoppen beroofd zijn geworden, terwijl nogtans bij gebrek aan deze ook weldra de Priesters en de ganesche Katholijke Ritus *moeten ophouden te bestaan.*

Wie kan zonder verontwaardiging zulke lasteringen lezen! De Apostolische Stoel, wien niets zoo zeer ter harte gaat, als de Katholijke godsdienst en de goddelijke dienst wijd en zijd te verbreiden, zoude alzoo op het vernietigen der Kerken zich toeleggen? De verwoedste vijanden der Katholijke Kerk zouden zekerlijk niets boosaardigers kunnen uitbraken: en deze Professor der H. H. Kerkregelen, deze kanunnik, deze priester wil nog voor een' onderdanigen Zoon van den Apostolische Stoel gehouden worden, op het oogenblik zelve, waarop hij die verfoeijelijke lasteringen voor den dag brengt.

VAN ESPEN prijst den Bisschop van Babylonië.

Na dat hij deze en andere soortgelijke scheldwoorden heeft neergeschreven, begint hij den Bisschop van Babijlonië, welken de H. Stoel voor langen tijd om de regtmatigste oorzaak van alle bisschoppelijke verrig-

tingen geschorst had, niet onduidelijk te prijzen. Hij zegt *dat die uitstekende man in zijne door en door geleerde Apologie*, welke Rome veroordeeld had, *onwederlegbaar had aangetoond, dat de tegen hem uitgesprokene suspensie krachteloos en onwettig was. Deze man*, zegt hij, *bezat standvastigheid genoeg, om niet te aarzelen der verlatene en tot haren ondergang hellende Utrechtsche Kerk de behulpzame hand te bieden.*

Ik zoude te wijdloopig worden, indien ik al de dwalingen van dien man wilde aanhalen. De opgegevene zijn genoeg, om te doen zien, dat zijn *motivum juris* voor hem een waschbad van inkt was.

Hetzelve werd, zoo vol beleedigingen tegen de H. Stoel, zoo vol dwalingen als het was, met zijne overige antwoorden in de weegschaal gelegd; zijne regters waren mannen, van welke hij geen achterdocht voeden kon, want alle, welke hij maar om de minste rede verdacht gehouden had, waren verwijderd geworden. Na dat de zaak rijpelijk en lang overwogen was, sprak eindelijk de Rector magnificus, na bijna twee jaren toevens, het volgende vonnis over VAN ESPEN uit.

Vonnis tegen VAN ESPEN uitgesproken.

« Wij Rector magnificus enz. in het geding gebragt en aanhangig voor het rectorale hof der Universiteit van Leuven door en tusschen den geleerden heer THEODORUS LEONARDUS STREITHAGEN J. U. L. en Promotor der genoemde Universiteit, als aanklager van ambtswege ter eene, en den beroemden heer Z. B. VAN ESPEN J. U. D. en S. S. Canonum Professor, als aangeklaagde en verweerder ter andere zijde, na het zien en onderzoeken van al de acten en daar uit gevolgde handelingen van genoemd geding, geinstrueerd volgens deszelfs inventaris, die tot de letters B B gequoteerd is; na alles rijpelijk overwogen en den naam van Christus ingeroepen te hebben; regt doende, slechts God en de regtvaardigheid voor oogen hebbende: beslissen en verklaren door dit ons uiterlijke Vonnis, hetwelk wij naar raad en goedkeuring der regtsgeleerden slaan, dat de genoemde beroemde heer aangeklaagde en gedaagde genoegzaam overtuigd is, schrijver te wezen van den Brief, geschreven den 4. Junij 1725, welks gedrukt afschrift aan de acte van beschuldiging onder N° 2 is vastgehecht, en welke Brief als beleedigend voor den H. Stoel, verergerlijk, en van

slechte gevolgen verklaard is, en welks gedrukt afschrift als zoodanig, overeenkomstig het besluit van zijne keizerlijke en Katholijke Majesteit, door zijne Excellentie den heer DE DAUN Gouverneur Generaal van dit vaderland den 12n September 1725 gegeven, in de voorzaal van den Raad van State openbaar verscheurd is. Daarom hebben wij den genoemden heer aangeklaagde en gedaagde veroordeeld en veroordeelen hem bij deze, om binnen den tijd van drie weken, te beginnen met de insinuatie van het tegenwoordige vonnis, den gemelden Brief in te trekken en te herroepen, onder straf van verder tegen hem te procederen. Ondertusschen en provisioneel verklaren wij, dat de genoemde beschuldigde en aangeklaagde behoort geschorst te worden, zoo als wij hem bij deze schorsen in het vieren der goddelijke geheimen, in zijne voorlezingen en andere ambten en bedieningen, welke hij in deze uitstekende Universiteit van Leuven mogt bekleeden, terwijl wij daar en hoven den gemelde beschuldigde en gedaagde veroordeelen in de kosten van genoemd geding, welker bepaling en schatting wij aan ons voorbehouden.

Aldus gedaan en uitgesproken op den

7 Febr. 1728. in tegenwoordigheid van JOANNES JACOBUS GOFFART en JOANNES BALTHAZAR RASQUIN, als getuigen en gedaagde Procureurs der partijen.

Op last van den heer Rector Magnificus."

BART. HENDRIKS, Secret.

Toen dit vonnis, door den competenten regter geveld, openbaar geworden was, raakte de geheele Jansenisten-hoop in woede, en Leuven weergalmde van het geschreeuw van zulken, welke niet ophielden tegen het vonnis uit te vallen. Maar de goede Katholijken, die onder de regering van hare Aartshertogelijke Hoogheid MARIA ELIZABETH dagelijks meer moed hadden opgevat, juichten het vonnis niet weinig toe.

VAN ESPEN appelleert van het vonnis.

VAN ESPEN appelleerde intusschen en beriep zich op de vijf regters, van welke VALERIUS ANDREAS (*) aldus spreekt: *Indien men meent, dat de Rector in zijn vonnis gedwaald, of dat hij slecht en verkeerd geoordeeld heeft, zoo wordt deze dwaling door de Universiteit zelve verbeterd, dat is door de* VIJF REGTERS *van appel, die de Universiteit vertegenwoordigen; (tot welk einde*

(*) *Fasti Academici Studii gener. Lovan.*

de Universiteit van haar ontstaan af, elk half jaar, zoo dikwijls er een nieuwe Rector verkozen wordt, gewoon is uit iedere faculteit een lid te benoemen en af te vaardigen) voor welke, of voor welkers grootste gedeelte na dat echter alle beroepen zijn, de Rector zijn geslagen vonnis moet regtvaardigen.

VAN ESPEN appelleerde dan tot deze vijf regters, niet dat hij een beter lot hoopte; maar opdat hij door dit appel tijd zoude winnen, om orde op zijne zaken te stellen en vervolgens zijn heil in de vlugt te zoeken; want het stond bij hem vast niet te wijken. Na weinige dagen dan *zijne goederen bij een gepakt*, en tot voortzetting van het proces eenen zaakgelastigde gesteld hebbende, vertrok hij ter sluip en ontvlood Leuven. Die man, welke sedert vele jaren het Katholijke gemeenebest verstoord en het gezag van den H. Stoel volstandig bestreden had, begaf zich naar Maestricht, eene aan de Vereenigde Staten onderworpene Stad, om daar veiliger te schuilen, zonder dat hij hoop had ooit in zijn Vaderland weder te keeren. O gelukkige balling, zoo gij voor de zaak van Christus leedt! Doch het was de zaak van Jansenius, die hem verdreef.

Hij vlucht naar Maastricht.

Sommige Katholijke mannen, medelijden

hebbende met het lot van den gewezenen Professor, en aangevuurd door het verlangen naar zijne zaligheid, begaven zich van Leuven naar den tagtigjarigen grijsaard; zij trachtten hem over te halen om de Jansenistische factie vaarwel te zeggen, zich aan het onfeilbare oordeel der gansche Kerk te onderwerpen, en naar zijn Vaderland terug gekeerd in den schoot der Katholijke Kerk zijn stoffelijke overschot neder te leggen. Door hunne bewijzen en kracht van redenen overwonnen, had hij bijna zich zelven overwonnen: ja een standvastig gerucht getuigt, dat hij de pen reeds had opgenomen om een geschrift van onderwerping op te stellen. Doch hij liet zich medeslepen door de vlijerijen, gebeden en zuchten van ANTONIUS CINCK, president van het Collegie van Cranendonk, een' verwaand en woelziek mensch, die altijd zijn boezemvriend was geweest, en van de andere Jansenisten; welke, om hem te vertroosten en te versterken, naar Maestricht waren gekomen. Zij bezworen hem, dat hij toch zijnen grijzen ouderdom met zulk eene vlak niet besmetten, maar de overigen door zijne standvastigheid ten voorbeeld strekken zoude. Door dit alles

overwonnen, liet VAN ESPEN zijn voornemen varen.

Op dat hij niet langer bloot zoude staan aan dit gevaar van bekeering, of afval, gelijk zij het noemen, oordeelden de aanvoerders der Jansenisten, dat het noodig was, dat hij Maestricht verliet, en in hun midden zijne woonplaats vestigde, alwaar dan de Katholijken tot hem geen toegang zouden hebben. VAN ESPEN vertrekt naar Holland.

Toen hij alzoo begreep, dat hij in Maestricht, waar de Bisschop van Luik veel gezag had, niet veilig verblijven kon, nam hij voor naar Holland te vertrekken.

Zijne vrienden deden hem dan door eene menigte onkatholijke soldaten vergezellen, opdat hij door deze list in de meening zoude worden gebragt, dat hij op reis nog voor de Gouvernante van België te vreezen had, als of deze, door de Jesuiten opgestookt, zoude trachten hem te onderscheppen. Aldus kwam hij veilig op het grondgebied der Vereenigde Staten aan. Daar werd hij ontvangen door eenige wederspannelingen, welke hem van Utrecht en andere Hollandsche Steden te gemoet gekomen waren. Hij begaf zich naar Utrecht, en van hier naar Amersfoort, alwaar hij in de Kweekschool, VAN ESPEN komt onder een sterk geleide te Utrecht, En van daar begeeft hij zich naar

Amersfoort. door de zucht tot het instandhouden der Jansenisten-factie opgerigt, zijn verblijf nam. Dewijl namelijk de Jansenisten oordeelden, dat in Leuven naauwelijks de waarheid meer te vinden was, en dat hunne jonge theologanten aldaar gestadig gevaar liepen van tot *afval* gebragt te worden en de zijde der Romeinen te kiezen; zoo had het hun goed gedacht, om de beurzen, door hunner vooronderen godsvrucht tot opvoeding der jeugd, in de Universiteit van Leuven gesticht, zich, hoezeer onregtvaardig, toe te eigenen, en de genoemde school of Akademie op te rigten. Daar zoude dan de jeugd de dwalingen van Jansenius aanleeren, de minachting jegens den H. Stoel met volle teugen indrinken, en vervolgens, met zulke wapenen uitgerust, den strijdenden de behulpzame hand bieden of der overledenen plaatsen aanvullen. De hoofden der wederspannelingen zijn in deze hoop niet bedrogen geweest; want uit dat Trojaansche paard komen dagelijks vereeuwigers der scheuring voor den dag. Deze zijn de verdedigers, welke de Utrechtsche Kerk in stand houden.

Hij wordt met groote Ik bevond mij toen ter tijd in *Utrecht*; maar ik kan niet uitdrukken met welke

eerbewijzingen en vreugdebetooningen VAN ESPEN door de voornaamsten der factie, die dagelijks in Amersfoort zamen stroomden, ontvangen werd. Van alle kanten vloeiden zij derwaarts, om hem wegens zijne zegepraal geluk te wenschen, en hunnen dank te betuigen voor de heldhaftige verdediging der regten, welke de vrees voor het onderteekenen des Formuliers verdicht had. eerbewijzingen ontvangen,

Bij het bedrogene volk verhieven zij hem hemelhoog: hij was de uitstekendste regtsgeleerde der Katholijke wereld, de schitterendste star van onzen tijd, eene veilige vraagbaak over zaken, die de beide regten betroffen, zoo dat Apollo's godspraken niet zekerder gingen, dan zijne antwoorden: zijne godsvrucht en zuiverheid van zeden werden met zulken lof overladen, dat hij der vergoding (*apotheosis*) nabij scheen te zijn. Hun toeleg was dezen zoo grooten man zoo veel vriendschap en gastvrijheid te bewijzen, dat hij niet slechts voor alle verlangen naar de zijnen onbewegelijk, maar ook ongenaakbaar zoude worden. En hemelhoog geprezen,

In hun bedehuis of Kerk hadden zij, eershalve aan *de zijde des evangeliums*, eenen armstoel geplaatst, en . . . . . Ik heb hem op deze eereplaats zien zitten, ter-

wijl BARCHMAN, de zoogenaamde Bisschop, preekte, en op mij, dien hij toevallig gezien had (*), geweldig uitviel, en vervolgens heiligschendig mis las. De geheele factie beijverde zich dan om VAN ESPEN den uitbundigsten lof toe te zwaaijen, en alle mogelijke eer te bewijzen. Doch het was den oproerigen niet zoo zeer te doen om VAN ESPEN te vereeren, als wel om het verleide volk door die kwistige loftuitingen naauwer aan zich te verbinden. Zij misten hun doel niet; want het hun toegedane volk en eene menigte klopjes, door die loftuitingen ingenomen en aangevuurd, kleefden het waan-kapittel dagelijks meer en meer aan; en door het gezag van zulk een groot man, die slechts uit liefde *tot de gezonde leer*, gelijk zij spraken, de zijnen verlaten had, bewogen, schreeuwden zij geweldiger tegen de Bul UNIGENITUS, tegen de Jesuiten en tegen het Roomsche hof. Men kan in der daad niet ontkennen, dat de gemoederen der Hollandsche Katholijken, we-

(*) Op verzoek van zijne Eminentie den Kardinaal Aartsbisschop van Mechelen, T. P. D'ALSACE, had ik mij naar Amerafoort begeven, om VAN ESPEN ten minste van verre te zien.

gens den grooten naam van VAN ESPEN, door zijne aankomst zeer verslagen, en de wederspanningen in hunne hardnekkigheid niet weinig versterkt zijn geworden.

De gewezene Professor der H. H. Kerkregelen, de valsche ANTONINUS, die gedurende verscheidene jaren niet de Delphische, maar de Leuvensche Apollo, of onfeilbare godspraak, en aanblazer van de beklagenswaardige, in de Vereenigde gewesten bestaande, scheuring was geweest, ontving, eenige maanden lang, tot prijs zijner ziel, den ijdelen geur der loftuitingen, welke hem toegezwaaid werden door BARCHMAN, door den Bisschop van Babijlonië, door zijnen geliefden VAN EBKEL, den tweeden stooker des oproers, door Dom THEODORICUS DE VIAIXNES, een Benedictijner munnik van eenen warzieken inborst en door andere aanhangelingen, welke uit Frankrijk en de Oostenrijksche Nederlanden, om, naar hunne dwaze mening, het Katholijke geloof tegen den Paus en tegen de Katholijke Kerk zelve te beschermen, waren zamen gevloeid. Na korten tijd viel hij in eene doodelijke ziekte, werd op zijn sterfbed door een' gesuspendeerden, in den kerkban vervallenen en heiligschendi-

VAN ESPEN's dood.

gen overweldiger eener pastorij, niet met de heilige Sacramenten, maar met heiligschenderijen voorzien, en eindigde onder de zuchten der schismatieken zijn leven, waar van hij vijftig jaren besteed had tot het verdedigen der ketterij van Jansenius en het verkleinen der kerkelijke magt. Zoo ging hij de eeuwigheid in om aan den oppersten regter JESUS CHRISTUS rekenschap te geven van zoo vele zielen, die door zijne slechte raadgevingen verloren gegaan zijn.

Zijne begravenis.

Indien hij als wederspannige in België zijn leven geëindigd had, zoude zijn overblijfsel gelijk dat van den abt PARADANUS en CAROLUS DU CELLIER, welke mannen van zijne soort waren, van de gewijde aarde beroofd gebleven zijn; men zoude hetzelve, volgens de gestrengheid der *Kerkregels*, buiten de kerk op eene ongewijde plaats begraven hebben. Doch nu is het met veel eerbewijzingen in eene gereformeerde kerk gebragt, en in eenen kelder, of begraafplaats, welke de edele familie van HEMKELAAR bezat, nedergelegd. Ik verwonder mij echter ten hoogste, dat de overblijfselen van dien grooten man, welke der factie zulke uitstekende diensten bewezen

had, niet naar *Warmond*, in *de begraafplaats der Heiligen* (*) zijn gevoerd, waar PETRUS CODDE, Aartsbisschop van Sebaste, wien de H. Stoel in 1711. van de gebeden der gelovigen en de kerkelijke begravenis beroofd had, begraven ligt; maar ook PACHASIUS QUESNEL, de wargeest onzer eeuw, die met ANTONIUS ARNAULD het zaad van alle twisten in de Bataafsche zending geworpen heeft, ter ruste is gelegd. Daar rusten ook (wij wenschen, dat zij in den Heer rusten) de eerste zoogenaamde Aartsbisschop van Utrecht, CORNELIUS STEENHOVEN, en de beruchte AEGIDIUS DE WITTE, bijgenaamd *de opregte Jansenist* (*Jansenista Candidus*), welke zich door zijne spotternijen (*satijrie*) tegen den H. Stoel een' naam gemaakt heeft: nog andere bekende mannen hebben daar een verblijf voor hun overschot gevonden. (†)

VAN ESPEN's dood strekte der gansche fac- Verdrij-

(*) „Le Saint Lieu.

(†) In 1733 werd ook BARCHMAN daar begraven: en indien het niet belet was geworden, zoude ook het lijk van den valschen *wonderdoender* PARIS, in 1733, derwaarts gevoerd zijn. Zoo ik mij niet bedrieg, bevindt zich daar ook het overblijfsel van den onlangs gestorvenen Bisschop van Babylonie.

ving der Jansenisten uit de Universiteit van Leuven.

tie tot eene groote droefheid; doch vooral diegenen zijner vrienden, welke hij in België had achtergelaten. De meesten dezer werden door de Aartshertogin MARIA ELIZABETH, uit ijver voor de gezonde leer en het welzijn van het gansche gemeenebest, gedwongen hun vaderland te verlaten, hoezeer sommige valsche staatkundigen hier tegen riepen en schreeuwden. Zoo zuiverde zij eindelijk met alle mogelijke zorg het Katholijke België van deze pest, welke het zedert vele jaren besmet had.

De Vorsten trachten Leuven van het Jansenismus te reinigen, doch deze roem was voorbehouden voor MARIA ELIZABETH.

Bijna sedert eene eeuw hadden de Katholijke vorsten en Bisschoppen van Nederland, als ook vele geleerde mannen, er zich op toegelegd, om de Universiteit van Leuven en geheel België te verlossen van die nieuwigheidzoekers, die de kettersche en verfoeijelijke leer van BAÏUS en JANSENIUS toegedaan, en vijandig aan het gezag van den H. Stoel, niet ophielden de Katholiciteit te verwarren: maar hunne pogingen hadden geenen gelukkigen uitslag. De goddelijke goedheid had deze eer weggelegd voor de godvruchtige en geleerde Vorstin, MARIA ELIZABETH, Aartshertogin van Oostenrijk, waarom ook de Katholij-

ke godsdienst in deze streken haar nu en altijd onnoemelijken dank schuldig is.

Apostolische Breve, waarin de ijver der Aartshertogin geprezen wordt.

Toen Zijne Heiligheid BENEDICTUS XIII. vernomen had, met welken ijver deze Gouvernante van België aan de uitroeijing der wederspannigheid had gearbeid, zond hij haar eenen brief, bedankte onze belgische *Pulcheria* voor hare weldadige bemoeijingen, en verontwaardigde zich niet hare voortdurende hulp te verzoeken. De gemelde brief was van den volgenden inhoud:

AAN ONZE ZEER BEMINDE DOCHTER IN CHRISTUS, ELISABETH, AARTSHERTOGIN VAN OOSTENRIJK, GOUVERNANTE VAN BELGIE.

BENEDICTUS XIII PAUS.

Zeer Beminde Dochter in Christus, Heil.

Gij houdt niet op met zulken ijver en zoodanige bemoeijingen van uw gezag de goddelijke eer, en de zaak van de Katholijke godsdienst te beschermen, dat wij U, door het openbaren onzer Apostolische goedkeuring, zeer gaarne lof en dank toe brengen.

Wij wenschen dan uwer Deugd geluk, dewijl zij aan de uitstekende weldaden der

goddelijke goedheid jegens U, en aan de verhevenheid van den Oostenrijkschen naam volmaakt beantwoordt, en uw gemoed tot zoodanige werken aanspoort en voert, welke U niet eene voorbijgaande, en door de grenzen van dit sterfelijk leven bepaalde, maar eene eeuwige eer, en eene eeuwige kroon zullen verwerven. Dat uwe gedachten en uwe wenschen hier heen strekken, blijkt genoeg uit uwe handelingen en uitmuntende voorbeelden, welke de goddelijke goedheid voor deze tijden bewaard heeft, op dat de heilige Kerk in uwe ijver en godsvrucht eene hulpbron zoude hebben tegen die onrustige lieden, welke de Apostolische waarheid en het Apostolische gezag wederstreven, op dat zij alzoo of van hun kwaad genezen, of belet zouden worden anderen aan te steken. Wij vermanen U dan ernstig en verzoeken, dat Gij door zulke wijze raadsbesluiten en heilzame bemoeijingen ons dagelijks nieuwe redenen van blijdschap geeft: en wij smeeken den almagtigen God, dat Hij uwe uitmuntende der Katholijke Godsdienst bewezene diensten met de gaven van zijnen Geest overvloedig beloone. Wij geven U, zeer beminde dochter in CHRISTUS, met de in-

nigste liefde van een vaderlijk hart, den Apostolischen zegen.

Rome 20 Augustus 1729. enz.

Deze lof werd haar door den Paus gegeven, en kwam haar ook toe. Die edele Vorstin gaf, door haren ijver tot het handhaven van de godsdienst, aan den H. Stoel dagelijks tot het einde van haar leven zoo vele redenen van blijdschap, dat zij zich in Gods heilige Kerk niet eene vergankelijke en door de grenzen van dit sterfelijke leven bepaalde, maar eene eeuwige eer verworven heeft. Want zij heeft niet geduld, dat er één Jansenistgezinde, één Quesnellist in België verbleef: niemand, die maar het minste slecht vermoeden van zich had doen opvatten, bevorderde zij tot geestelijke of wereldsche ambten; en hiermede niet te vreden, gaf zij ook altijd de voorkeur aan zulken, die niet slechts door wetenschappen en zuivere zeden, maar ook door ijver voor de Roomsch Katholijke Godsdienst uitmunten. Want hare eerste zorg en voornaamste toeleg strekten daarheen, om deze haar toevertrouwde gewesten van de dwalingen van JANSENIUS en QUESNEL te zuivereu, en ze in die zuiverheid niet slechts voor haar leven, maar zelfs voor de gansche toekomst te be-

Door den ijver van MARIA ELISABETH wordt de Universiteit van Leuven en gansch België van de Jansenisterij gezuiverd.

waren; gelijk dit eenen goeden Vorst betaamt, die niet slechts voor de tegenwoordige, maar ook voor de aanstaande veiligheid zorg draagt. Zij dan, het toekomstige heil der Belgen behartigende, deed de Universiteit van Leuven, die kweekschool van de gansche Oostenrijksche Nederlanden, welke thans, na zoo vele wederspannigen afgesneden te hebben, geheel gezuiverd was, het besluit nemen, dat niemand in het vervolg tot eenigen graad of tot eenige bediening zoude bevorderd worden, zoo hij niet het Formulier van ALEXANDER, volgens de Bul *Vineam Domini Sabaoth*, met eede onderteekend, en de Constitutie van CLEMENS XI *Unigenitus Dei Filius*, zuiver en eenvoudiglijk aangenomen had. Men wilde namelijk langs dezen weg en door dit gepaste middel aan de dwalingen van JANSENIUS en derzelver beschermers allen verderen toegang tot deze Universiteit afsluiten, en voorkomen, dat zij, welke tot het aanleeren der fraaije kunsten en wetenschappen herwaarts vloeiden, niet door meesters van ongezonde grondbeginselen bedorven werden, en deze beroemde school slechts verlaten zouden, om door geheel België slechte zaden te gaan strooijen.

De Universiteit van Leuven beroemde zich door hulp der Aartshertogin gezuivert te zijn, en zettede haren loop dagelijks eervol voort. Door gemelde oorzaken aangevuurd, en als met eene nieuwe kracht bezield, nam zij een allerlofwaardigst besluit, hetwelk CLEMENS XII. naderhand in eenen brief, aan haar geschreven, niet weinig geprezen heeft. NATALIS DU BOIS, een uitstekend man, met veel verstand en geleerdheid begaafd, welke gedurende vele jaren met het wederspannige volk roemrijk gestreden had, en toen ter tijd Rector Magnificus was, bevorderde deze zaak uit al zijne magt.

Decreet der Universiteit waardoor den wederspannigen alle toegang tot de graden en bedieningen afgesloten wordt.

De Universiteit volgde in dit besluit het voorbeeld harer voorouders, welke in 1544, toen de ketterijen van Luther enz. in Duitschland, Frankrijk en Nederland woeden, op verzoek van keizer Karel V, een waardig afstammeling van het huis van Oostenrijk, een formulier uitgaf, bevattende XXXII hoofdstukken van de Katholijke godsdienst, en hetzelve van allen, die in den schoot der Universiteit wilden opgenomen worden, vooraf deed bezweren.

Dit voorbeeld navolgende, schreef zij het onderstaande formulier voor, dat allen,

welke tot eenige eerposten of graden, hoe gering ook, wilden verheven worden, met eede moesten onderteekenen.

Formulier.

Ik N. onderwerp mij aan de Apostolische Constitutie van Innocentius X, gegeven 31 Mei 1653, aan de Constitutie van ALEXANDER VII, gegeven 16 October 1656, en aan de Constitutie van CLEMENS X, welke begint: *Vineam Domini Sabaoth*, gegeven den 16 Julij 1705, en ik verwerp en verdoem met een opregt gemoed de vijf stellingen, uit het boek van CORN. JANSENIUS, genaamd AUGUSTINUS, getrokken, in den zin door den schrijver beoogd, gelijk de Apostolische Stoel die door de genoemde Constitutiën gedoemd heeft; en aldus zweer ik. Daar en boven neem ik zuiver en eenvoudiglijk aan de Constitutie van CLEMENS XI, welke begint: *Unigenitus Dei Filius*, en onderwerp mij aan dezelve. Tot bevestiging hier van heb ik onderteekend. —

Volgens genoemd besluit werd niemand van het onderteekenen van dit formulier vrij gelaten: niet slechts de Professoren, Presidenten der Collegiën, en studenten in

de godgeleerdheid, maar ook allen, die zich op de regten, medicijnen of wijsbegeerte toeleiden, waren gehouden en zijn nog heden gehouden, dit formulier te onderteekenen.

Dit besluit der Universiteit behaagde ten hoogste aan de Vorstin, welke hetzelve in een plegtig decreet prijst, goedkeurt, bevestigt, en gebiedt, dat een ieder, dien het mogte aangaan, zich daar naar gedragen en aan hetzelve onderwerpen zoude.

Zoo werd dan den zoonen der oneenigheid de toegang tot de akademische graden gesloten, terwijl hij alleen open bleef voor hen, welke (*) *zich vooraf naar behooren aan de apostolische Constituties, tegen de dwalingen van* JANSENIUS *en* QUESNEL *vastgesteld, onderworpen had.*

Door den ijver van de Aartshertogin herkrijgt de Universiteit haren vorigen roem.

Langs dezen weg dan, en door dezen regtvaardigen maatregel, werd de Universiteit van Leuven, die kweekschool der ganssche Oostenrijksche Nederlanden, eindelijk geheel gezuiverd. Zij, in welker school het Jansenismus ontstaan was, in welke hetzelve, gedurende bijna honderd jaren, trots de vruchtelooze pogingen der geeste-

(*) Bulla summi Pont. CLEM. XII. ad Universitatem Lovan. 7 Adr. 1731.

lijke en wereldsche magten, eenen vasten zetel gehad had; zij, welke aan het Jansenismus boven alles dierbaar was, en van waar die dwaalleering haar vergift, door hetwelk deze gewesten zoo droevig besmet werden, alom verspreidde; deze Universiteit, zeg ik, dagelijks door de gemeenschap met de nieuwigheidzoekers onteerd en besmeurd, werd eindelijk, onder het voorzigtige bestuur van MARIA ELIZABETH, welke door den Hemel tot dit werk gezonden scheen, geheel gezuiverd, en hernam binnen kort dat schitterende aanzien, hetwelk zij bezat, toen zij tegen de dwalingen van LUTHER en van de andere Ketters, onder goedkeuring der gansche Kerk, met zoo veel vrucht kampte. Het was om deze rede geweest, dat Paus LEO X. in 1520. dezelve, in zijne Bul *Exurge, eene zeer godvruchtige en zeer godsdienstige arbeidster op den akker des Heeren noemde*, en dat zij, volgens getuigenis van PIUS IV, *op die tijden eene standvastige en onbewegelijke verdedigster van het Katholijke geloof, en eene onderdanige en getrouwe doohter van de heilige Roomsche Kerk was.*

Zoo werd dan niet slechts voor de tegen-

woordige, maar ook voor de toekomstige zekerheid van Belgie gezorgd.

Want, daar deze bron gezuiverd is, en alle leden van dit Athenaeum, vóór dat men hen tot eerposten toelaat, met den toetssteen beproefd worden, zoo kan men gemakkelijk gissen, dat, indien gemeld besluit, volgens ernstig verlangen van den Paus, door een standvastig gebruik bevestigd wordt, uit deze school geene wijsgeeren, geene god-of regtsgeleerden meer zullen voortkomen, die, met eene ongezonde leer besmet, en ten opzigte der kerkelijke hierarchie en van het gezag des H. Stoels, in slechte grondbeginselen, door de aanhangelingen van MOLINAEUS en VAN ESPEN opgekweekt zijn, en die anders in kerkelijke of wereldsche ambten, tot nadeel van Kerk en Staat, zouden insluipen, vervolgens, naar hun vermogen, de dwalingen voortplanten, of ten minste derzelver begunstigers beschermen. Echter was dit dikwijls het geval, tot groot nadeel van de Katholijke godsdienst, voor dat de Universiteit het gemelde besluit genomen had.

Nu integendeel zullen slechts goede Katholijken tot de ambten bevorderd worden.

Dezer eenige zorg en toeleg zal steeds zijn, België, eenmaal van het Jansenismus gezuiverd, onbesmet en rein te bewaren, het Katholijke geloof tegen de aanvallen der Jansenisten en Quesnellisten te beschermen, en deszelfs belangen te verdedigen.

Dewijl de geestelijke en wereldlijke magt, door dezen band der waarheid zamen gevoegd, noodwendig met eenstemmige gemoederen de zuivere leer moeten verdedigen, kan men ook niet twijfelen, of het is met het *Bajanismus*, *Jansenismus*, en *Quesnellismus*, waar door de Belgische Kerk en de gansche staat zoo vele jaren lang geschokt zijn geweest, in België gedaan.

Deze uitstekende weldaad is de sedert vele jaren zoo bitter bestormde Belgische Kerk aan niemand verschuldigd, dan aan de wijsheid en deugd van MARIA ELIZABETH van Oostenrijk, de *Pulcheria* onzer eeuw, welker ijver voor het Katholijke geloof, welker onnoembare verdiensten de heilige Kerk des Heeren met eeuwigen lof zal vermelden.

Besluit. Uit hetgene ik tot hiertoe over VAN ESPEN gezegd heb, zal de Roomsch Katholijke lezer gemakkelijk kunnen besluiten,

hoe verfoeijelijk die Leuvensche Professor, gedurende bijna dertig jaren, gehandeld heeft.

Toen de H. Stoel PETRUS CODDE, die met het Jansenismus besmet was, tot welzijn der gansche Bataafsche Zending, om billijke oorzaken, in zijn ambt van Vicaris geschorst, en THEODORUS DE COCK, een oprecht Katholijk man, over die Zending gesteld had, moest VAN ESPEN, wien het niet onbekend kon zijn, dat de H. Stoel, sedert de invoering der hervorming, al het regtsgebied over de genoemde Zending bezat, zijne tegenstribbelige vrienden voorwaar aangemoedigd hebben, om naar der vaderen voorbeeld, hunnes eeds indachtig, zich aan het besluit des Opperherders te onderwerpen, en der geschokte Zending den vrede weder te geven. Korte herhaling.

Doch, o schande! die leeraar der H. H. Kerkregelen was door hetzelfde kwaad aangestoken; en aangehitst door zijne liefde voor de ingebeelde waarheid, en door zijn verlangen naar het behoud der factie, welke, door toedoen van ANT. ARNAULD, QUESNEL, GERBERON en andere Fransche vlugtelingen, in de Bataafsche Zending diepe

wortels geschoten had, en aan welke hij, als aan *eene maatschappij van heiligen* op het naauwste verbonden was, aarzelde hij niet, zonder tijd van overweging te nemen, hen in hunne wederspannigheid te sterken, en aan te moedigen, om, met verwaarloozing van 's Pausen besluit, de regten der kapittels, welke de vrees voor het *Formulier*, en de begeerte om het bestuur in handen te houden, onlangs verdicht hadden, te handhaven; om die regten, zeg ik, welke de hoofden der wederspannigen zelve slechts voor niet onwaarschijnelijk hielden, welke zij slechts met vrees durfden opgeven, stoutmoedig te handhaven, en *volgens dezelve* het geestelijke bestuur der Zending, welks uitoefening hun door den H. Stoel op straf van den ban verboden was, met verachting van deze kerkelijke straf, overschrokken en moedvol te blijven uitoefenen.

Ziedaar de oproerige raad van VAN ESPEN en QUESNEL, welken de aanvoerders der wederspannigen, als eene Delphische godsspraak, tot verderf der toen nog bloeijende Zending, met vreugde opvolgden.

De slechte raad van

Van daar die tranen, welke de goede Katholijken nog onophoudelijk storten. Dit

is de vonk, die den ganschen brand veroorzaakt heeft; dit is de grond, op welken dat gansche treurtooneel is aangelegd. Van daar die hardnekkige en tot heden onverwinnelijke vijandschap tegen de moederkerk; van daar de overweldiging des regtsgebieds, dat zoo veel roovers heeft voortgebragt, welke zonder roep, zonder zending de Statiën innamen; van daar die uitdeeling van heiligschenderijen; van daar de bron van zoo vele onheilen, de ondergang zoo veler zielen. VAN ESPEN is de oorsprong der gansche scheuring.

Indien die Professor buiten dezen genen anderen slechten raad gegeven had, zoude hij nog eene groote berisping verdienen: doch hij heeft dezen raad niet slechts meermalen hernieuwd en bevestigd; maar hij heeft de oproerigen ook aanhoudelijk door heviger raadgevingen aangevuurd en opgehitst om de wapenen niet neer te leggen, maar de verdichte regten hunner Kerk of factie onvermoeid te verdedigen. Hij raadde hun, zich uit vrees voor de kerkelijke straffen niet te onderwerpen, maar, tegen de banbliksems in, stoutmoediger voort te gaan: met mond en pen leerde hij hen de Censuren verachten; en zij maakten een zoo goed gebruik van zijne lessen, dat die heiligschendige overweldigers van het kerkelijke

regtsgebied met de Censuren spotteden en nog heden spotten. Doch hier bij bleef het verlangen naar het behoud der Secte niet.

Om Bisschoppen te vinden, die de door het waan-kapittel afgezondene kandidaten wijden, en alzoo den ondergang der Jansenistische Kerk verhinderen zouden, trachtten zij de Franschen en vooral eenige Fransche Bisschoppen tot hunne zijde over te halen. Ter bereiking van dit doel smeedde VAN ESPEN, met hulp van VAN ERKEL, den droomer van al die regten, de oplossing der gevalsvoorstelling, van welke wij meermalen gesproken hebben. Zoo werden de Bisschoppen bedrogen; zoo werd de priesterwijding geroofd; zoo begonnen de heiligschendige bedieningen.

Toen het nu der factie aan kandidaten voor de wijdingen ontbrak, ontboden zij dezelve uit andere diocesen. De Bisschop van Babylonië, wien de oefening van alle bisschoppelijke bedieningen verboden was, (doch VAN ESPEN oordeelde dat dit verbod krachteloos en ongeldig was) verstoutte zich om deze, zonder verlof hunner eigene Bisschoppen, met overtreding der kerkregels, te wijden. VAN ESPEN, Professor der H. H. Kerkregels, keurde zulks goed.

En opdat de Janscnistische Kerk altijd zoude blijven bestaan, en de scheuring alzoo tot de nakomelingen overgebragt worden, zoo keurde hij het zeer goed, dat het ingebeelde Kapittel, *naar de wijze* (ad instar) *der Kapittels van Duitschland*, zich eenen Bisschop verkiezen zoude, en dat het denzelven vervolgens, ook zonder pauselijke bevestiging, zonder dispensatie, door den Bisschop van Babylonië alléén zoude doen wijden.

Op zijnen raad vooral geschiedde toen die ongeldige en belagchelijke verkiezing; en hieruit ontstond de verfoeijelijke wijding van STEENHOVEN tot Aartsbisschop van Utrecht; hieruit volgden die andere verfoeijelijke wijdingen.

Toen kort daarna STEENHOVEN overleden was, werd BARCHMAN, destijds president van het Hollandsch Collegie te Leuven, op VAN ESPEN'S goedkeuring, overgehaald, om in de gedane keus, welke op hem gevallen was, toe te stemmen. Door VAN ESPEN'S Brief aan VAN ERKEL niet weinig opgebeurd en aangemoedigd, stond hij toe, tot valschen Aartsbisschop van Utrecht gewijd te worden. Naauwelijks had hij den gewaanden zetel beklommen, of hij verachtte de

tegen hem uitgesprokene kerkelijke straf. Ondersteund door de hulp der Staten, trachtte hij al de Katholijke Pastorijen te overweldigen. Sommige nam hij in met geweld, en zond in dezelve hem toegedane Priesters. Indien de bestuurders van het gemeenebest geene palen aan zijne woede gesteld hadden, zoude hij al de wettige Roomsch Katholijke Pastoors of Missionarissen verdreven hebben. De Jansenisten waren niet weinig bedroefd, dat zij niet alle der Roomsche Kerk getrouwe Priesters uit hunne Statien konden verjagen, zoo als zij aangevangen hadden te doen.

Zoo ver was de zaak der oproerigen, reeds bij VAN ESPEN'S leven, door zijne slechte raadgevingen en geschriften, gevorderd.

Weleer was het Katholijke volk der vereenigde gewesten door godsvrucht en reinheid van zeden het levendige afbeeldsel der eerste Kerk; door den band van leer en liefde vereenigd, geleek het een welgeregeld leger; het was één ligchaam één schaapstal onder de leiding van éénen Opperherder, den plaatsbekleeder van CHRISTUS op aarde, wiens wenk te gehoorzamen het zich tot eer rekende, wiens juk

het met groote genegenheid droeg. Dan toen de verfoeijelijke leer van JANSENIUS onder dit getrouwe volk het hoofd begon op te steken, volgde eerst eene verwijdering van gemoederen; en veler aangekleefdheid aan den H. Stoel verflaauwde. Eindelijk veroorzaakten de verderfelijke raadgevingen van VAN ESPEN, QUESNEL en VAN ERKEL, en dezer hardnekkigheid om de eenmaal aangenomene leering in Holland te doen voortduren, Israëls scheiding naar ziel en ligchaam. Israël is gescheurd tot twee volken geworden: want een groot gedeelte des volks, door die Jeroboäm's aangedreven, heeft zich, naar het voorbeeld van het afgescheurde Israël, van DAVID'S huis gescheiden; en nog heden zet die menigte hare halsstarrigheid voort, vergeet het aangegane Verbond, weigert den Opperherder de verschuldigde gehoorzaamheid, zigt overal onheilige Altaren op, laat zich door valsche Bisschoppen, overweldigers der magt, besturen, en brengt alzoo der dwaling, niet der waarheid, hare offers.

Gedurende meer dan dertig jaren leide VAN ESPEN er zich uitsluitend op toe, en zijne gansche regtsgeleerdheid had slechts dit doel, om de aanhangelingen van JAN-

SENIUS door geheel het Katholijke België, hoezeer de kerkelijke Oversten ook wederstand mogten bieden, te doen zegevieren, en de valsche leer tot eene erfenis aan de nakomelingschap na te laten. Hij heeft zijne wenschen verkregen: de dwaling is wel uit het land van Juda verdreven; doch zij heerscht en zal nog lang heerschen in het rijk van Ephraïm, dat welligt nimmer tot het huis van DAVID zal terug keeren: zoo zoude men ten minste oordeelen, wanneer men op de hardnekkige gemoederen der schismatieken acht slaat.

Aanleiders en herders der wederspannigen.

Doch wat zijn hunne aanvoerders? Sommige zijn vreemdelingen, wien door hunne Bisschoppen het oefenen der goddelijke geheimen verboden is, die in den ban vervallen zijn; anderen zijn in Ierland en Frankrijk door bedrogene Bisschoppen misdadig gewijd; anderen zijn door eene heiligschendige handoplegging van den Bisschop van Babijlonie priesters geworden; de wijding van een gedeelte hunner is ongeldig, of ten minste twijfelachtig, dewijl zij door de valsche Aartsbisschoppen van Utrecht BARCHMAN en VAN DER CROON gewijd zijn; de meeste zijn in den Kerkban gevallen, en door het anathema getroffen, alle zijn hei-

ligschendige overweldigers der heilige bediening en der Statiën. Het is alzoo een zamenvloeisel van geïnterdiceerde, misdadig en heiligschendig gewijde, geexcommuniceerde heiligschenders. Deze alle hebben tot hoofden gehad JOANNES MEINDARTS, en HIERONIJMUS DE BOCK. De laatste, valsche Bisschop van Haarlem, was ten jare 1715. in Ierland steelsgewijze priester geworden, werd in 1716 op bevel van CLEMENS XI geinterdiceerd, en vreest tot nog toe niet zich met heiligschenderijen te besmetten: de eerste, een opvolger van VAN DER CROON (deze had de plaats van BARCHMAN, door eene onverwachte dood overvallen, ingenomen), eerloos door zijne lasteringen tegen den H. Stoel (*), had in hetzelfde jaar in Ierland het priesterschap geroofd, en blijft zich, daar hij met eene censuur getroffen is, door deszelfs uitoefening besmeuren.

Deze zijn de aanvoerders der factie. Dit zijn derzelver herders, de verdedigers harer zaak, onder zulker geleide strijdt men te- Het kleine hoopje Jansenisten wordt

(*) Toen hij te Leuven woonde en de Bul *Unigenitus* zag, riep hij uit: Gevloekt zij Clemens! Gevloekt zij Clemens! Hij zij gevloekt! *Anathema Clementi! Anathema Clementi! Anathema!*

onder de Secten geteld.

gen het leger van den levenden God. Doch deze, in vergelijking met de Katholijken, kleine menigte, zal wel haast haren ondergang vinden. Reeds wordt zij door de ketters onder de secten, waar van in Holland een groot getal is, medegerekend. Met de volkeren vermengd, zal zij eindelijk, gelijk het afgeschcurde Israël, gelijk de Arianen, Donatisten, en andere ketters der verschillende eeuwen, van welke niets dan de naam in de geschiedboeken overblijft, in den kolk der vergetelheid smooren: maar dat edele gedeelte der Katholijke Kerk, hetwelk in de Vereenigde Gewesten den plaatsbekleeder van CHRISTUS getrouw blijft aankleven, is zijnen ondergang niet nabij. Schoon meermalen door de Jansenisten bijna verplet, groeit het echter dagelijks aan, terwijl de Jansenisten zelve dagelijks verminderen, en, als eindelijk de naam van Jansenist niet meer zal overblijven, dan zal het, hoe zeer de nijd zijn voorhoofd moge rimpelen, welig opschieten en bloeijen. (*)

(*) Dank zij der Voorzienigheid! Deze voorzegging van BACKHUSIUS wordt dagelijks onder onze oogen vervuld. De aanhangers der scheuring zijn

Dit is onze troost: intusschen treuren wij over de afscheuring onzer broeders, en hebben medelijden met hun lot: en dáárom zijn wij op VAN ESPEN met regt onvergenoegd, om dat hij door zijne slechte raadgevingen zoo vele door het bloed van CHRISTUS vrijgekochte zielen in de vergadering van CORE en ABIRON ingeleid, en niet geaarzeld heeft haar, tot zijn laatste levensuur, in hare hardnekkigheid aan te moedigen en te versterken.

Regtvaardige verontwaardiging der Katholijken tegen VAN ESPEN.

Ik ben wel verzekerd, dat alle goede Katholijken, zoo wel god-als regtsgeleerden, na het geen ik hun voor oogen gesteld heb zijpelijk overwogen te hebben, even als ik, den naam van VAN ESPEN in het vervolg met afschuw zullen hooren, en dagelijks van de meeste zijner werken een' grooteren afkeer krijgen: bijna vijftig jaren lang had zijn geschrijf geen ander doel, dan de Jansenistische factie tegen de pogingen der kerkelijke magt te beschermen en te behouden; de meeste zijner geschriften waren, zoo als wij gezegd hebben, met dit inzigt uitgegeven.

VAN ESPEN schreef al zijne werken om het Jansenisme te begunstigen.

---

bijna verzwolten, terwijl het getal der Katholijken, sedert des Schrijvers voorzegging, verdubbeld is.

Vert.

Toen, zoo als wij verhaald hebben, de kerkelijke magt reeds sedert verscheidene jaren in België de begunstigers der Jansenistische leer naspoorde, en niet toeliet, dat zij ergens stand hielden, begrepen de Jansenisten al spoedig, dat hunne factie, welke zij *le bon parti* noemden, groot gevaar liep. Zij wendden dan hunne oogen naar de wereldlijke magt naar de raad vergaderingen en koninglijke parlementen, in de hoop, dat zij bij deze magistraten tegen de Bisschoppen en tegen den Paus zelven eene spoedige hulp vinden zouden.

Opdat dit gelukken mogte, verheffen zij de wereldlijke magt hemelhoog, terwijl zij de kerkelijke magt verkleinen, en aan de wereldlijke, als eene dienstmaagd onderschikken. Zij verdichten regten, en geven ze, als ware dit van oudsher zoo geweest, der wereldlijke magt, schoon de oudheid die regten niet kende, schoon de Vorst zich dezelve niet toeëigent, ja openlijk verwerpt Zij nogtans wien niets meer ter harte gaat dan hunne magt, ook tegen 's Vorsten wil, uit te breiden, nemen hierin behagen.

Die Jansenisten klaagden dagelijks bij de genoemde Magistraten, dat de geheiligde regten der Vorsten en des Vaderlands door

de geestelijke magt met voeten getreden werden: zij schenen slechts ijver en liefde voor het vaderland te ademen. Doch wie zag niet, dat zij slechts hun eigen belang zochten? Altijd trachtten zij de wereldlijke magt te vergrooten, omdat zij voor de geestelijke vreesden (*).

Over VAN ESPEN's werk: *De Recursu ad Principem &c.*

Dit was ook het doel van VAN ESPEN's arbeid. Want wat anders stelt hij zich voor in zijn boekje *de Recursu ad Principem?* (Over den toevlugt tot den Vorst.) Wat anders schijnt hij in dit boek, of in deze *Verhandeling*, voor te hebben, dan de leeken tot het verachten der kerkelijke magt over te halen, en dat geestelijke regtsgebied, dat hem en zijne gezellen hinderlijk zoude kunnen zijn, geheel tot de wereldlijke regtbanken over te brengen? *Niet zelden*, zegt hij, *maken de kerkelijke Oversten en Regters groot misbruik van hunne magt.* Doch wanneer? Hij durft zijn gevoelen niet

(*) Dat alle gouvernementen hiervan toch diep overtuigd waren! Zij, die de magt van den Staat ten koste van de regten der Kerk uitbreiden willen, zijn eerzuchtigen, eigenbelangzoekers, die hartelijk lagchen zouden, wanneer zij ook door den val der bestaande regering, zich zelven vergrooten konden.

Vert.

openlijk verklaren: maar ik ken zijne meening, ik zal dezelve openleggen. *Zij maken* namelijk, *een groot misbruik van hunne magt*, als zij de Jansenisten aantasten, en door welverdiende censuren treffen.

Dan schreeuwt hij over tirannij: dan moet men zijnen toevlugt nemen tot de wereldlijke regtbanken, tot den raad van Braband, tot de wijze Vaders des Vaderlands; namelijk! daar is de toevlugt der onschuld sedert de geboorte van het Jansenismus, te weten: sedert het jaar 1641.

Over zijne verhandeling *De Censuris.*

En wat is toch wel VAN ESPEN'S doel in zijne Verhandeling over de kerkelijke straffen? Als de wereldsche Vorsten, zegt hij, zien, dat de kerkelijke regters de magt om kerkelijke straffen uit te spreken, niet volgens de voorschriften van het Evangelie aanwenden, maar van dezelve misbruik maken, om de onderdanen te onderdrukken, dan is het ongetwijfeld hun pligt derzelver stoutheid en geweld te keer te gaan." Aan leeken geeft hij het gezag om over de billijkheid der Censuren te oordeelen! hij en de zijnen hoopten namelijk bij dezen bescherming te zullen vinden.

Maar wanneer zijn de Nederlandsche Bisschoppen, wanneer is de Paus *stoutmoedig*

en *geweldadig?* Wanneer onderdrukken zij hunne onderhoorigen? Dan slechts, als zij tegen de Jansenisten ijveren; als de Apostolische Stoel de scheurmakers in den ban doet: wanneer dan deze wederspannigen tot de wereldlijke regtbanken hunnen toevlugt nemen, dan *is het dezer pligt* de stoutheid der Bisschoppen en der Pausen te keer te gaan, de Quesnellisten tegen de bliksems van het Vaticaan te beschermen.

Over zijne verhandeling: *De Promulgat Lovanium.*

En wat was het inzigt van VAN ESPEN toen hij zijne *Verhandeling over de afkondiging der wetten* in het licht gaf? geen ander, dan door de bescherming zijner vrienden alle leerstellige Bullen, tegen de jansenistische leer uitgevaardigd, af te weren. Wat heeft hem bewogen, om de noodzakelijkheid van het koninglijke *placet*, ook voor leerstellige Bullen, en zoodanige, welke *boeken* verbieden, met zoo veel ernst en arbeid te beweren? Wat anders, dan de drift om de Jansenistische factie in België te behouden. (*)

(*) ZACCARIA toont in zijnen *Antifebronius vindicatus*, dat VAN ESPEN in deze verhandeling de eene leugen op de andere stapelt, Tom. IV. diss. XII, cap. 2. N. 3. et seq en ZALLINGER bewijst uit

Met hetzelfde voornemen, met dezelfde gesteltenis heeft hij deze Verhandeling uitgegeven, waarmede die lieden bezield waren, welke, bij de opkomst of uitbarsting van het Jansenismus, de noodzakelijkheid van het koninglijke *placet* voorstonden.

Begin van het *placet* voor leerstellige Bullen te eischen.

Toen het noodlottige boek, ten titel voerende: *Jansenii Augustinus*, den 1 Augustus 1641 door de H. Vergadering verboden was, toen eerst begon men op te halen van de noodzakelijkheid van het *placet*, ook voor leerstellige, dat is voor zulke Bullen, welke over een het geloof betreffend onderwerp gegeven worden.

Want eenige Leuvensche godgeleerden, door hunne genegenheid voor JANSENIUS weggesleept, namen in het geheim hunnen toevlugt tot den bijzonderen raad (*), en tot den raad van Braband (†), en beklaagden zich bij dezelve.

---

de woorden van Cap. III. §. 7. dat in dezelve de formeelste grondbeginselen van het *Probabilismus* gevonden worden. Instit. Jur. Nat. p. 76. der Gendsche uitgave. (Aanmerking van den Latijnschen Uitgever.)

(*) Dezes voorzitter was N. ROSE, weleer een boezemvriend van JANSENIUS.

(†) BOISNOT was Kanselier.

Toen deze stap der Universiteit van Leuven den Paus URBANUS VIII bekend was geworden, nam hij denzelven zeer kwalijk op, en beval dat die heeren zich zonder uitstel aan het besluit zouden onderwerpen.

Hier tegen verzetteden zich de vrienden van JANSENIUS, en bedachten dagelijks nieuwe beletselen, tot eindelijk de raad van Braband aan de Theologische faculteit verbood het besluit aftekondigen, zoo lang het niet bleek, dat hetzelve geplaceteerd was; aan dit verbod onderwierp zich de faculteit met vreugde, daar het tot voordeel harer zaak strekte.

Dewijl het door eene oplettende en rijpe lezing gebleken was, dat in het gemelde boek van JANSENIUS vele dwalingen gevonden worden, oordeelde de H. Vader URBANUS, het goed, hetzelve, als ook deszelfs leer, door de plegtige Constitutie *In Eminenti* te veroordeelen en te verbieden.

Toen deze Bul in België was aangekomen, stelden de begunstigers van BAIUS en JANSENIUS dadelijk al hunne kunstgrepen en krachten te werk, om het afkondigen van dit Apostolische vonnis te beletten: zij trachten op alle mogelijke wijzen 's Konings

dienaren te doen gelooven, dat de pauselijke Bullen niet mogten afgekondigd worden, zonder dat de Vorst aan dezelve zijn *placet* gegeven had, en zij deden hun best, om het geven van hetzelve voor te komen.

De H. Stoel drong op de afkondiging aan; doch hij sprak tot dooven.

Langen tijd trachtten de brave Katholijken met allen ijver de afkondiging te bewerken, op dat alzoo den wederspannigen geen uitvlugt meer zoude overblijven; doch te vergeefs: want de voornaamsten van Brussel, ja de Aartsbisschop van Mechelen en de Bisschop van Gend zelve begunstigden de Jansenisten: ook de Markgraaf FRANCISCUS DE MELLO, Gouverneur der Nederlanden, was hun niet ongenegen Intusschen maakte de Jansenistische ketterij dagelijks meer voortgangen.

Om in dit kwaad te voorzien schreef de Paus aan den Gouverneur een' zeer beleefden brief, en maande hem aan zijn best te doen, om te bewerken, dat de wederspannigen zich eindelijk aan de Constitutie volkomen zouden onderwerpen; bijna met dezelfde woorden schreef zijne Heiligheid aan den Aartsbisschop van Mechelen en aan den

Bisschop van Gend; doch de Paus verwierf niets.

De Jansenisten gaven bij den Internuncius voor, dat zij, zonder voorafgaand verlof van den Koning, of van den Vorst, de Bul niet mogten aannemen; de Katholijken integendeel zeiden, dat er voor leerstellige Bullen geen *placet* noodig was. (*)

De Jansenisten, welke op de hulp hunner vrienden steunden; hoopten dat het *placet* nooit zoude gegeven worden; want de meeste god- en regtsgeleerden der Nederlanden waren der Jansenistische zaak toegedaan: de raad van Braband beschermde dezelve, even als de bijzondere raad.

Intusschen riep de Katholijke Koning, PHILIPPUS, IV, FRANCISCUS DE MELLO, die de Jansenisten-partij begunstigde, naar Spanje terug, en door den Markgraaf DE CASTELRODRIGO beter onderrigt, gaf hij hem te kennen, dat zijne begeerte was, dat de

(*) Toen gaf STOCKMANS, lid van Braband, ten voordeele der factie een werkje in het licht, getiteld: *de Jure Belgarum:* in hetwelk hij beweert dat het *Placet* noodzakelijk is. (†)

(†) Boven is reeds bemerkt, dat STOCKMANS dezelve niet geschreven heeft. *Vert.*

Bul zoude aangenomen en afgekondigd worden.

- De Jansenisten gehoorzaamden echter niet; Zij gaven voor, dat men den Koning misleid had: de raad van Braband stemde met hen in (*) Zij zeiden, dat men den Koning beter moest onderrigten: doch na dat zijne Katholijke Majesteit de zaakgelastigden, welke de factie naar Madrid afgevaardigd had, gehoord, en de Consulten en argumenten van den raad van Braband gezien en rijpelijk overwogen had, bleef hij bij zijn besluit, en beval aan den Aartshertog LEOPOLD, die toen het bestuur over de Nederlanden had, de Bul zonder uitstel af te kondigen, en de wederspannigen naar verdiensten te straffen.

De Aartshertog LEOPOLD, als een afstammeling uit het huis van Oostenrijk, hetwelk de ijver tot bescherming van het Katholijke geloof als aangeboren en vastgekleefd is,

(*) STOCKMANS gaf eene nieuwe veel vermeerderde uitgave van zijn boekske in het licht: in dezelve dringt hij er nog sterker op aan, dat deze Constitutie geen kracht van wet kon hebben, zoo zij niet eerst geplaceteerd was. (†)

(†) Het werk is niet van STOCKMANS. *Vert.*

maakte dadelijk aanstalte om de Bul af te kondigen. Doch sommigen trachtten dit voor te komen, onder voorwendsel, dat in dezelve eene clausule voorkwam, welke met de regten en voorregten van België zoude strijden: er werd namelijk in dezelve gezegd, dat de te Rome gedane afkondiging genoegzaam was, om de Bul kracht van wet te doen krijgen. Zij baden alzoo den Aartshertog openlijk te verklaren, dat het geenzins de meenig des Konings was, dat door deze afkondiging eenig nadeel zoude worden toegebragt aan de regten en oude gebruiken van Braband; dat geene pauselijke Bul hier eenig uitwerksel konde hebben, zoo zij niet geplaceteerd en in deze provincie afgekondigd was, zij smeekten hem, dat de afkondiging der Bul intusschen zoude uitgesteld worden.

Om een einde aan deze onlusten te maken, gaf LEOPOLD, die met de streken der Jansenisten, of der begunstigers van het Jansenismus niet bekend was, aan hun verlangen toe, en beval, dat de Bul zoude afgekondigd worden met deze clausule: ***behoudens de regten, voorregten en oude gebruiken der Nederlanden.*** Rome veroordeelde deze clausule, als verderfelijk in hare ge-

volgen en ten hoogste onregtmatig jegens het kerkelijke gezag: want zij, welke deze clausule hadden doen stellen, beweerden, dat de Apostolische Constitutiën ook in geloofszaken het geweten niet verbonden, zoo zij niet te voren met het *placet* der wereldlijke magt waren voorzien geweest. Ook zijne Katholijke Majesteit verwierp dit sprookje, toen hij in 1657 verklaarde, *dat het placet niet vereischt werd, dan in zaken het effende de kerkelijke beneficiën en zulke, waar over partijen twisten; dat het in leerstellige zaken volstrekt niet noodig was.* En waarlijk dit verdichtsel van de noodzakelijkheid van het *placet* in geloofszaken, of voor leerstellige Bullen, is met het Jansenismus ontstaan, was voor dien tijd onbekend, is slechts uitgedacht om de factie te begunstigen en te behouden, is bij den raad van Braband nimmer in gebruik geweest, dan wanneer het te doen was om den Jansenisten hulp te verleenen. PHILIPPUS IV. Koning van Spanje heeft hetzelve bij een plegtig decreet geheel vernietigd. Het mist ook allen godgeleerden grond, en is geheel vreemd aan de Christelijke Staatkunde. Dit wordt onwederlegbaar bewezen door PETRUS GOVARTS, kerkelijk raads-

Het *placet* wordt verworpen.

heer van zijne Keizerlijke Katholijke Majesteit KAREL VI in den raad van Mechelen. Zie zijn *Motivum Juris de Placeto Regio.* (*)

Alzoo heeft VAN ESPEN, met dit inzigt, namelijk om de factie te behouden, zijne verhandeling *over de afkondiging der wetten en over het placet* in het licht gegeven.

Indien VAN ESPEN de noodzakelijkheid van het *placet* voor leerstellige Bullen had kunnen bewijzen; indien de regten des Vaderlands, indien het gebruik hetzelve vereischt hadden: dan zoude hij en zijne gezellen het bij de zijnen gemakkelijk zoo ver gebragt hebben, dat het *placet* niet ware gegeven geworden; en op deze wijze zoude die factie in België, onder voorwendsel, dat het *placet* ontbrak, de Constitutie *Unigenitus* en al de besluiten van de Opperherders,

(*) Het leven van PETRUS GOVARTS, Apostolisch Vikaris van 's Hertogenbosch kan men zien in het uitmuntend werk van den beroemden Heer VAN DE VELDE: *Synopsis Monumentorum &c.* T. III. p. 873.—875. Hij heeft verscheidene zeer geleerde verhandelingen over de kerkelijke *Immuniteiten* tegen VAN ESPEN, van wien hij gedurende zijn gansche leven verschilde, in het licht gegeven.

(*Latijn. Uitg.*)

tegen hunne leer uitgevaardigd, altijd veilig hebben kunnen verwerpen, en de dwalingen van Jansenius zouden dagelijks hare wortels dieper geschoten hebben. Dan de godsvrucht van het Oostenrijksche huis heeft dit ongeluk wijsselijk voorkomen.

Over VAN ESPEN's werk: *Jus Ecclesiasticum.*

Was het ook niet de begunstiging der Jansenisten, welke VAN ESPEN bedoelde in zijn groot werk, getiteld: *Jus Ecclesiasticum?* Wilde hij niet in hetzelve hunne geliefkoosde dwalingen voorstaan? Zoo menigmaal de geringste gelegenheid zich maar aanbiedt, beknibbelt hij in dat boek het gezag van den H. Stoel, het regtsgebied der Bisschoppen, en de kerkelijke *immuniteit*, waar hij kan, verlaagt hij de kerkelijke, en vergroot de wereldlijke magt, om de laatste door deze kunstgrepen aan zich en aan de factie te verbinden.

Het wordt door de Jansenisten geprezen.

Overal wordt dit werk door de aanhangers van Jansenius hemelhoog geprezen; doch de Katholijken beweeren, dat hetzelve voor het grootste gedeelte uit zeer slechte en zeer schadelijke boeken getrokken is, welke de Apostolische Stoel al voor lang verboden heeft; zoodanige zijn: *De Concordiâ Sacerdotii et Imperii; Traité de l'abus, par Charles Febret; opera Caroli*

Molinaei; Traités des droits et libertés de l'Eglise Gallicane; Preuves des libertés de l'Eglise Gallicane.

De beroemde J. C. DECKER, Deken der metropolitane Kerk van Mechelen, verzekert, dat er in VAN ESPEN's werk veelerlei en gewigtige dwalingen gevonden worden. (*) Zie zijn geschrift ten titel voerende: *Annotationes etc.* Door de Katholijken verworpen.

Al wat er in VAN ESPEN goeds gevonden wordt, heeft hij grootendeels uit *Thomassinus* getrokken, wiens drie groote boekdeelen *de Veteri et Novâ Ecclesiae Disciplinâ* hij verscheidene jaren lang, voor de uitgave van zijn werk, naarstig door gelezen had; hij heeft dezelfde orde, dezelfde titels behouden, maar het werk verkort.

(*) JOANNES NATALIS PAQUOT telt XVI werkjes van DECKER, en verzekert dat zij geleerd en grondig geschreven zijn. Vooral worden geprezen: *Annotationes. . . in Librum, cui titulus: Jus Eccl. Univers. &c. auctore Z. B. VAN ESPEN &c. Leodii 1718. in 4° p. 38.*; en *Animadversiones in librum damnosum, cui tit. Tractatus de Promulgatione Legum Ecclesiasticarum. . . auct. Z. B. VAN ESPEN. . . Hasseleti. 1716.* in 4° p. 46. Nooit heeft VAN ESPEN op deze werkjes iets geantwoord. Zie *Mem. pour servir à l'hist. litt. des Pays Bas.* Tom. XII. p. 157 — 169. (Latijn. Uitg.)

Indien hij de uitstekende schriften, en het oordeel van dien grooten man op den duur gevolgd had, wat hij goedkeurde goedgekeurd, wat hij verwierp verworpen had, zoude zijn werk, dat de Jansenisten zoo hoog prijzen, in 1701. door eene bijzondere Breve van Paus Clemens XI niet verboden, geworden zijn. Ditzelfde lot is al zijne overige werken te beurt gevallen.

Vele regtsgeleerden schatten de werken van VAN ESPEN hoog.

Doch velen, die nog voor Katholijken willen door gaan, verwaarloozen en verachten, ook heden nog deze veroordeelingen, schatten deze boeken hoog, bevelen ze aan, en prijzen dezelve; en zoo zeer worden zij verheven, dat zij zelfs voor de regtbanken gewigt hebben. Doch zulke lieden kan men niet voor ware Katholijken houden, dewijl zij aan zoo vele allerbillijkste besluiten van den Apostolischen Stoel met hardnekkigheid wederspannig zijn. Doch die wijsneuzen zeggen, dat de Paus van Rome regter is in zijne eigene zaak, en dat daarom zijne besluiten bij verstandige lieden van weinig gewigt zijn, dewijl de Paus dagelijks tracht zijn magt uit te breiden, en de wereldlijke magt te verkleinen; het is gemakkelijk te begrijpen, zeggen zij, dat hij de boeken, welke de regten der vorsten verdedigen,

Hunne lasteringen tegen den H. Stoel.

veroordeelt. Zoo durven zij spreken. Doch hier uit blijkt ook klaar hoe brave Katholijken zij zijn.

De Apost. Stoel geeft den Keizer, wat hem toekomt,

Want de plaatsbekleeder van CHRISTUS bewaart de regten der wereldsche vorsten, boezemt hoogachting voor dezelve in, en vermaant de Katholijken dagelijks gehoorzaamheid en verschuldigde pligtbetrachting aan de Vorsten te bewijzen, en hij verlangt niets meer, dan de volmaakste rust en het grootste heil van den Staat: daarom verwijdert hij aanstonds van het gemeenebest alles, wat *voor het heil der volken, de vastheid der rijken, en het geluk der bestierder* door deszelfs nieuwigheid schadelijk zoude kunnen zijn. (*)

Maar laat zich ook de door God gegevene magt niet ontnemen.

Maar gelijk hij het voor misdadig houdt, der wereldlijke magt iets onregtvaardig te ontnemen, en zijne hem door God gegevene magt te buiten te gaan; zoo ook zoude hij zijnen Apostolische pligt verwaarloozen, als

(*) Nieuwe bewijzen, zoo het noodig ware, zijn hiervoor te vinden in den ijver, waarmede de tegenwoordige Paus, GREGORIUS XVI. de staatkundige leer van den heer DE LA MENNAIS veroordeeld heeft, niet aarzelende eenen man voor het hoofd te stooten, die de regten van den H. Stoel anderzins met kracht verdedigd had. *Vert.*

hij toestond, dat de kerkelijke magt door den wereldschen arm eenigzins verminderd, of binnen naauwere grenzen beperkt werd.

Tegen welke de Apost. Stoel zich verheft.

Daarom is het met regt, dat hij zich verheft tegen die regtsgeleerden en magistraten, die met ongezonde beginselen, welke zij uit vergiftigde bronnen geput hebben, besmet, onder het schoonschijnend voorwendsel van het gezag van den staat en van de Vorsten te bewaren, de oude grenzen durven verplaatsen, en aan de geestelijke magt nieuwe voorschrijven. Tegen hen verheft hij zich, welke beweren, dat, ook tegen den wil der Vorsten, de leerstellige Bullen de Katholijken niet verbinden, zoo lang zij door 's Konings raden niet *gevi-seerd* en *geplaetseerd* zijn; tegen hen, die zich het regt aanmatigen om te oordeelen, of eene leerstellige Bul aan het rijk, aan het gemeenebest past, of niet, als of ooit eene zoodanige Bul schadelijk konde zijn; tegen hen, die de aan de Apostolische Constitutiën wederspannige geestelijken, de schismatieken, de Jansenisten, zulke, wien de uitoefening der goddelijke geheimen verboden is, tegen hunne wettige oversten begunstigen, verdedigen, handhaven; tegen hen, die over het geven of weigeren

der H. Communie willen beslissen; die aan de wederspannigen, welke in hunne halstarrigheid gestorven zijn, de kerkelijke begravenis durven toewijzen, en in bijna alle kerkelijke zaken zich met vermetele stoutheid gezag aanmatigen: welk kwaad in Frankrijk door de misdadige kunstgrepen van die lieden zoo zeer heeft toegenomen, dat de godsdienstigheid van den allerchristelijksten Koning te vergeefs wederstand biedt, en de kerkelijke magt in dat land bijna in slavernij gebragt is.

De pogingen der Jansenisten werden in België door MARIA ELIZABETH verijdeld.

In onze Nederlanden hebben sommigen getracht het ook zoo ver te brengen, en hun hardnekkige arbeid zoude eindelijk bekroond geworden zijn, indien de Hemel niet MARIA ELIZABETH gezonden had, die, toen zij Gouvernante der Nederlanden was, der bijna tot niets gebragte kerkelijke magt de behulpzame hand bood, en door haar gezag de pogingen dier lieden verijdelde en in rook deed verdwijnen.

Die wijze Vorstin verijdelde wel hunne pogingen, zij toomde hen wel in; hunne zamenzwering werd overwonnen en miste haar doel: maar zij is niet vernietigd, zij leeft nog, zal bij gelegendheid het hoofd weer opsteken, en in een nieuwen strijd haar

geluk beproeven. Werpen wij slechts de oogen op het parlement van Parijs. Dagelijks schrijft dit der koninglijke magt toe, wat de Koning zich toeëigent, noch begeert, om alzoo, tegen wil en zin des Konings, maar echter onder den schijn van het koninglijke gezag te bewaren, zijne eigene magt uit te breiden, en de kerkelijke magt in eene volslagene slavernij te brengen.

Dan de geestelijkheid van België twijfelt geenzins, of de genadige Koningin, MARIA THERESIA, welke de harten van bijna alle volken reeds gewonnen heeft, zal de voetstappen harer doorluchtige en wijze bloedverwante volgen, en naar het godsdienstige voorbeeld van het gansche Oostenrijksche huis, met geen' minderen ijver de regten, voorregten en immuniteiten van den Paus en der gansche Belgische Kerk, welke de geestelijke staat sedert de invoering van het Christendom altijd bezeten heeft, voorstaan. Dit hopen wij, om dat het der wijze Vorstin niet onbekend kan zijn, dat het de voornaamste pligt van eenen Katholijken vorst is, *de zaak der Kerk en van den godsdienst te beschermen*, en het gezag der Bisschoppen ongeschonden te bewaren. Anders zal, na het verminderen

en vertreden der kerkelijke magt, de dwaling, zonder dat iemand er zich tegen zal verzetten, in deze verwarde tijden, op nieuw voor den dag komen, zich verder uitbreiden, en tot een geheel zamen groeijen, hetwelk men, als men zal willen, niet zal kunnen doen verdwijnen; eindelijk zal de dwaling, zoo als meermalen gebeurd is, eene verderfelijke verandering van regering durven ondernemen.

Doch zoo lang de kerkelijke magt ongeschonden blijft, zal ook de Nederlandsche Staat veilig blijven staan, en in volle rust wezen onder het bestuur van de *Debora* onzer eeuw, MARIA THERESIA, Koningin van Hongarije, onze zeer genadige Vorstin, welke de Almagtige nog langen tijd voor het welzijn der gansche Katholijke wereld bewaare. Dit is de innige wensch en bede van geheel België.

EINDE.

Ter
Boekdrukkerij
van
A. SCHIKHOFF
te
Utrecht.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building